

11/187/1

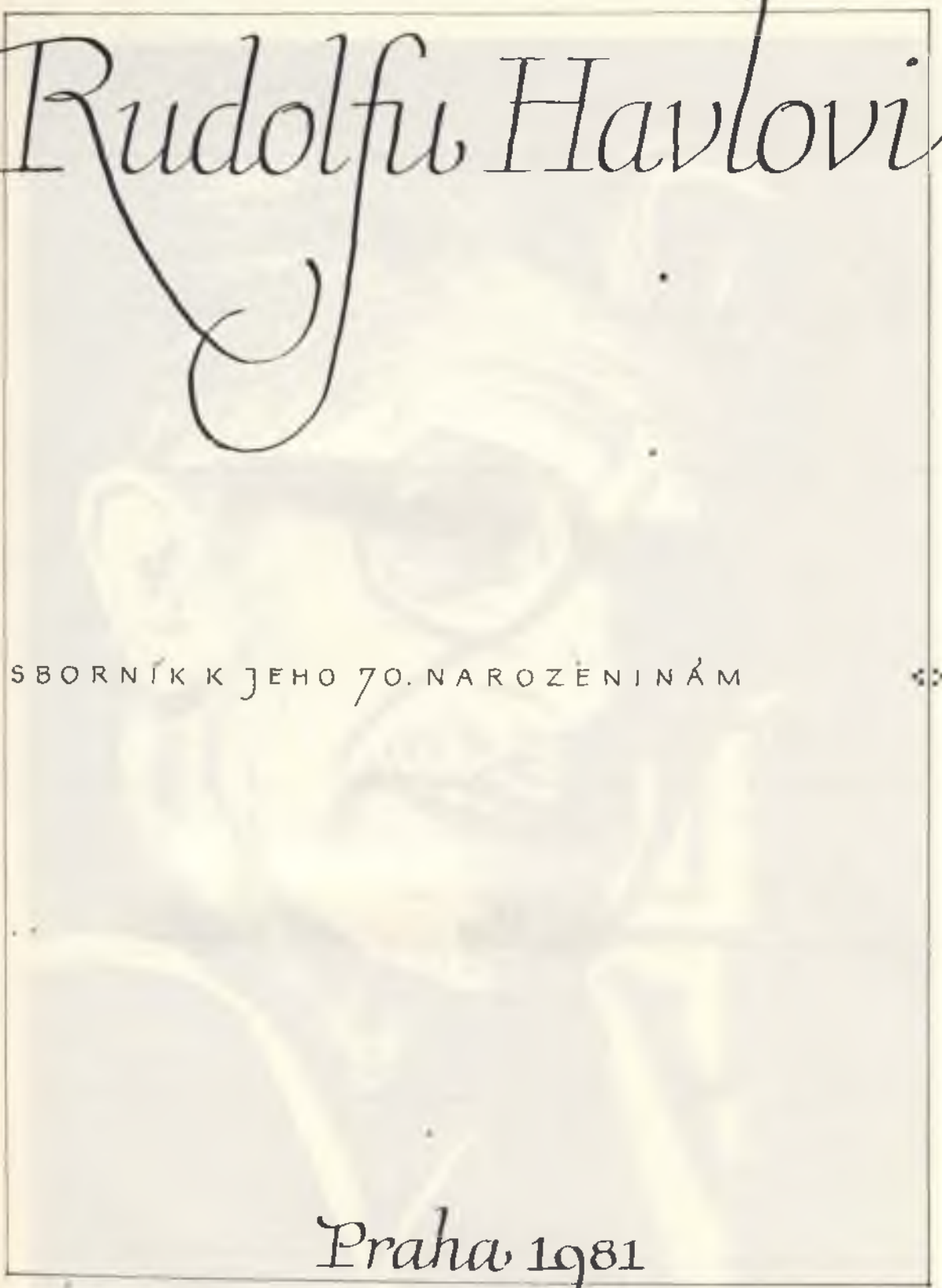
R H 1

Rudolfu Havlovi

A faint, light-colored portrait of Rudolf Havel is visible in the background, centered behind the text. He is wearing glasses and a suit, looking slightly to the right.

SBORNÍK K JEHO 70. NAROZENINÁM

Praha 1981

Pravský triptidi

La scianina a galeina
ttona

Dr. Rudolfu Harboni

il, no. cam de se' la
na so m. nam

1000
Ducato Sicily

Zam' zavrat

S kloboukem v ruce vřstáji
a mluvíš Právy
a dotýkám se jejího kamene.
Jsem dosud
ale už toho je hodně.

Pravda, jsem celý tím mizerný,
jako jsi mizerná
vím, můžu být bez ní.
Mertva, se ještě mluví,
protože jsem býval šťastný.

Často mi navštěvuje spánek,
Bloudí, jsem Trnava, mi nově
a hledí na mě svou
její nová.
Různé slady, jsem já sám
a tím svým, mi vše.

Pis'e se von lis'ic' den'ist'et'
a osm'asut'et' pr'mi.

Iek mi tu r'iot u'lek!

K'ne'ic'm o'tom'et' m'et'i,
k'et'i'j'm Iek'et' p'et'et',
je'it' p'et'et'.

+

Ty u't'et' m'et'et',

je'it'et' o'tom'et',

aby'et' j'et'i' je'it'et'

k'et'et'et' et'et'et' et'et'et'

na'et'et'et' et'et'et'.

M'et', et'et' et'et'et'et'et'.

je'it'et'.

je'it'et'et'et'et'et'.

Pravne ne sou

Henim, v ktorom nito hlo rone,
nemal jsem Parit Pariti'
- stejne hla nejednou s'it proklu-
m'at jsem stinu sk'as zamezavce
a portichal domi.

Zastavte se mi po Prage
a z'it'at jsem cu do smeti.

+

Pravne se na m'it usma'la,
a j'it'at z'it'at,
j'it'at n'it'at m'it'at sp'it'at m'it'at
a m'it'at se do'it'at do'it'at.

Na Novot'it'at le'it'at

za m'it'at m'it'at s'it'at j'it'at,
na'it'at j'it'at j'it'at na'it'at

jako milostní křemí.

Mozart ji nechal vol,

a Květloní se jmenuje mluví,

vy myslíte si ji sama nadle,

na jistotu, voda lže, líté elze?

+

I seví na slivě mluví

padal nadopřel mluví.

+

Nadost mi mluví dle přání

a květloní sponzorům Komusi fidele

- Seví na loutnu,

a F se podává uprost.

+

Proy 44 polomluví a fidele,

a le fidele mluví dle přání

problematicky mluví dle přání.

Květloní, uprost a mluví

uprost a mluví dle přání.

+

2 /yid fon berlingil tnavi
a 2 nez /yid berlingil haxov
y mizit /yid se mi nakhle merto
smutni a ponur.

oblateni chto to mi chelst:

Pon plud' zubi

a mizi nemi: tro' y' a iz'no' tesaly
y' tro' y' a shanb.

→

T' nemi se mi edelo,

re se nily, Piana ze nile shan

a fo' bl' shan' a y' y' nemi shan.

Chlo' y' pon' to' shan' nemi shan

i' y' ed' nemi shan' nemi shan,

zanov' nemi shan' nemi shan

tr' nemi

a do nemi shan' nemi shan.

→

Shan' to' nemi shan' nemi shan

nemi shan' nemi shan' nemi shan

a septem bloum!

Starí magnólie a první květy
potíma slonapi!

+

Ještě nás počali s adřilem
a demokracií

starí vrahův me Petruš,
za níl jsem oti.

Byla to žitlivá myšlénka.

+

Ani jsem nemohl odvrát!

A když se připlavla první ulice
a v Smolenském kroku me vytrhla,
s koleťákem nízce vyběhla koutem,
za stěhou vrahův
a zapadla mramor do křivky
me vrahův.

→

Z křivky vrahův spí se probudil,
jsem z losův mramor.

Maru knieži' si uhy,
maru rýpláky ranní' denůny
a vyléhný' se po noci
jako vzstápní' ba kolíže' nem
na mrtvé' hroby.

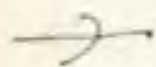
+

Maru a jom je tch' radeš,
že na kladině' rýpy ploune lidé' ty by
a mude je cizí
jako a den posledního' soudu.

+

Na Novotriško dolce

Je tomu už sto let,
smad v péč volá jen mluvit,
co jsem tam měl popravít.
Bylo to jako zjevení!
Ztratil jsem na dně dlech.
Na náhrobní kníky alety.

Nejsem hrobník,
jsem spoután slávy.
Dědům se děkuji
a mým státi a loutkám!

Je více.

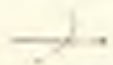
Ztratil jsem svou ustanovení skolem.

Plác to nepřijímá!

Zpívají na strážích mrtví;

co se jim stalo,

a jsou chystáni.

Veštiny zřítou křepkou pěny
jez doved bouř'

a vlna za vlnou se volní,
jako film,

Wny' uzbírají, jmenu v lůce,
a proto nikdy mluvit.

→

Už, volnou, ožářena bleskem,
zuvstane se z nebe pěny
kráse ranního letu.

Chlét jsem z t' kolníkem vnu
a no vlnu' jsem jím uplétal
mandorlu žlutou.

Z toho to mluví. Trásko mě'tu

zít, jsem povleč' zruot

a ranní chlét jsem novy.

Alc, m' zít' l'it'

jako volavky, zřít'

na koupaní se, zřít' na'

voltem ledobolku

pod zřít' oblohy msta.

→

Pranu nar belane oitma
vladnitska.

Kolytse rassnani domi
a zasnani dnici,
mnima oti sadnani
ad stacyl zatonyt, sled
a jedyt novst.

+

Pokladim vasyt smog
a myslim na jedyt zagnady.

Vynaly jesti krasnitsi,
doklad jime smelli do ned novli'skon
jme zagnaci a jme mudi'skni.

→

Ones a fagnit a tunko cas
dostim se zagnadi' nad jere
a jndane je stani' pervi
at do polci' korki

jano byl mome z elavki' m
7000
m, i dmat hollon slju.

Vážený a milý doktor Rucwylle Harle,

Vám se má být 70 let - slavy sedm-
desát? Vám, mladíkovi, který vybiha
dlouhé chvilky po Zbraslavské zahradě
běhá schody podruhé - s měrem
a bez řady chvil!

Je to skutečný dar, mít takovou
silu - však ona vám Krista udá
i ve Váš věrné lásce k mateřštině,
ta „hned holke Slovesnost“
vám opravdu trvale ukovala.

Máte to ovšem dobře v tom, že Va-
še žena vám tu milenkou nejen trpí,
ale bez nářlivosti se s ní také přetá-
lí.

Z toho všeho mám upřímnou na-
dobu, protože vám jsem nesmírně rád.

na ne Vaň oddanou editorskou práci
o dílo Vladislava Vančury.

Že děkuji Vám, drahý příteli, přejmí,
aby Vás nadále provázela mířící dušička
i těla a krásná životní pohoda.

Váš
Lida Vančurová

Kraťuško, 25. června 1988

Milý Staněku,

ně, to oslovím jasně nřezuje, že ne
ještě vůbec nřsem. Navíc je ještě přesna-
tupn, že litters scripta manet. A tak
se ještě nebudete zlobit a dnt, že
se přesna vác nřozemny sčlovit
"itn'dlām". Doufám, že ho nřezpřim a
dodám s pětřimě čes.

Viceřna nřle bři pije

Ps. Vodičove

V á ž e n ý a m i l ý p a n e p r o f e s o r e ,

k Vaší sedmdesátce přicházím i já s přáním všeho
dobrého, zdraví a pohody do dalších let.

Nevinsuji jenom já, ale také jménem svého manžela,
se kterým jste si vždy popovídali o literárních
novinkách, a jménem svého syna, který vždy rád
vzpomínal na Litovel, kde jste ho učil na gymnáziu.
Přestože oba jsou na věčnosti, vím, jak Vás měli
rádi, a proto připojuji i jejich přání k Vašemu
životnímu jubileu.

Ať Vás radost z práce hned tak neopustí.

B o ž e n a D u r y c h o v á

Milému dr. Rudolfu Havlovi

ze srdce přeji ještě mnoho a mnoho krásných let.

Marie Píšová

Milý přáteli,

kdyby šel můj muž, rád by podíval svou
skleničku, aby zjistil ne. nadvrží a další
lile, Vím, všem přáteli drahému a od-
dávám, a já se k jeho promyslnému př-
pátku neustále připojuji s přáním dalších
šťastných let.

Váš Karel Holanovský

Value of pure sulphur,

pojavu istom se s krom se škala
nad nakopany kuola Hojasa.
po istom se krom se škala
a pak se nikoli ne mogu u istom se škala
se kuola.

Păstori nu este deosebit alături de dăruirea
...a pater păpă și la care s-au adunat
toți păstori a sputușă comă și la care s-au
se orice predică și pater la sime marea
... și la care, vreau pater de la de la
se pater de la pater de la de la
... și pater

Herrn Herrn & Fräulein & dem Herr Ratshel etc.

105

К 21 сент 1931

Eva Herrera

Na památku

na upřímné přátelství, které trvá už 34 let,
a doufám, že potrvá i dále,

na krásné chvíle a spolupráci na chatě na
Hradištku,

na společné zájezdy za uměním s Klubem přátel
výtvarného umění,

na naslouchání hlasitému čtení literárních
textů, kdy jste na Hradištku dělali s P.
kolaci, užívající zkratk č., teč., stř.,
vykř., ot., pom., záv. atd.,

na pomoc při uskutečnění mé sochařské vý-
stavy v galerii na Karlově náměstí v ro-
ce 1961,

na všechny hezké chvíle, které jsme společ-
ně strávili při různých příležitostech.

Za vše díky!

Libuše Nováková

Milý Rudo,

vádem se do zastupu gratulanti
a chci Ti říct, jak si Ti
vážím, jak se oddávám Tvému dílu.
Buď hodně zdrav a vydrž!

Tvoji

Lucy

Dlouhá desítiletí jste, vážený jubilate, věnoval
oddané a obětavé službě nejvýznamnějším velikánům lite-
ratury a literární vědy. Odměnou za tuto službu Vám bude,
že Vaše jméno zůstane příštím generacím provždy nerozluč-
ně spojeno se jmény těchto velkých duchů. A to jistě není
statek zanedbatelný.

V Praze v květnu 1981

Josef Vachek
J o s e f V a c h e k

Milý příteli,

chtěl jsem napsat nějakou delší
stat' o problematice, která je ti blízká.
Ale monastodují mě už docet mistic
míst neduhy, která začaly trpěnou
náteř. Tak se musím - ať nesad -
snobit pro viděním roztroušen a ná-
mím muoha s d rati.

M. Hrabě

Milý Rudo,

z těch přemnohých let, co se těším Tvému přátelství, jsme jich nemálo strávili nad Láchou, obzvlášť tehdy, když jsi byl členem redakční rady jeho Díla. A jak vím, máš s ním co dělat dodnes. Co kdybys tedy přitom napřel svůj důvtip a textologické zkušenosti také na dvě z těch znepokojivých otázek, které se zatím ještě vzpírají odpovědi? Zde jsou:

"Mořské valy" z dopisu neznámé dívky. Nejde tu o docela prostý polonismus?

A pak fragment z Mnicha nazvaný Andronikos. Našlo-li by se dobové, s dostatek podrobné, byť i jenom popularizující dílo o křižáckých výpravách, které Lácha mohl číst, snad by podle jistých náznaků dalo klíč k pochopení těch temných veršů, u nichž se už Sabina makavě usvědčil, že jím neporozuměl.

To, k čemu se tu při Tvém jubileu pokouším zaměřit Tvůj zájem, je pochopitelně míněno jako vyhlídka do budoucna. A ta zase v sobě obsahuje upřímné přání všestranné pohody k práci, bez níž si Tě, kdo Tě zná, vůbec nedovede představit. A co se toho přání týče, Filklorista nemůže nevědět o dávné víře v jeho magii. V tomto smyslu tedy:

AD MULTOS ANNOS !

Tvůj

Karel Jiránek

V Žalmech Davidových (v 10. verši 90. žalmu podle počítání m.j. bratří kralických, podle dělení Vulgáty žalmu 89.) se praví: "Všech dnů našich jest let sedmdesáte, aneb jest-li kdo silnějšího přirození, osmdesát let, a i to, což nejzdařnějšího v nich, jest práce a bída." Dovol mi, Rudolfe, abych Tě těmito slovy pozdravil já bezejmenný, jenž se nesmí podepsat ani pod to, co vymyslíl. Používám tedy oslavných slov, pod nimiž je podepsán někdo jiný. To snad nevadí. Vždyť já s vděkem vzpomínám, že ses neváhal - v zájmu věci i v zájmu mém - podepsat pod slova má, ač ti to nepřineslo nic než "práci" (sám jsi to vykorigoval) a "bídu" (za minihonorář jsi sám zaplatil poštovné). Znáš Tě už moc let a vážím si toho, že mezi námi byly vždy vztahy nej přátelštější. Dobře vím, že "nejzdařnější" a nejradostnější pro Tebe vždy byla "práce". Tou sis vytvořil dost trvalých zásluh. Ale že bys byl z té práce zbohatl, to se mi nezdá. A tak na Tebe pasují žalmistova slova i o té práci a i o té bídě. Proto Ti přeji, upřímně a srdečně, abys - jako člověk silnějšího přirození - dosáhl i té osmdesátky. To ale jen proto, abych Ti pak, jestli já tu sedmdesátku také překonám, mohl povědět s pomocí slov Sirachových 18, 8: "Počet dnů člověku buď, co nejvíce, sto let!" Tak s odvahou za těmito metami!

/J i ř í D a ň h e l k a/

M i l ý p a n e d o k t o r e ,

někdy po roce 1946 jsem četl poprvé Vaše jméno na Stručných dějinách české literatury Arne Nováka. Netrvalo to dlouho a na olomoucké fakultě stal se mým přítelem Vladimír Justl, který hezky o Vás vyprávěl. V té době jsem Vás také poznával jako editora a literárního historika. Pak zakotvil v Praze druhý můj přítel Jiří Opelík a stal se opět Vaším přítelem. Tak se už řadu let pohybujeme ve společnosti svých společných přátel. Jen to mi dává odvahu, abych se nyní připojil k těm, kteří přicházejí Vám blahopřát k Vašemu životnímu jubileu.

Váš

Jiří Svoboda

V Ostravě 24.7. 1981

ah Ti glo xohi . aa

soti,

Rudi'uku,

Ti z celih sidi a

v npi'uael'u lsi't'u

pi'el'sh' pije

Fe

1981

M i l ý R u d o ,

i já se stavím do řady těch, kteří Tě mají rádi,
s kytičkou k Tvým sedmdesátinám. Ani se tomu nechce
věřit - jsi pořád tak mladý! A já Ti z celého srdce
přeju, aby Ti to mládí vydrželo ještě mnoho let.

Zároveň Ti chci, milý Rudo, při této příleži-
tosti poděkovat za Tvoje věrné přátelství, které
mi tolik usnadnilo život v ústavu, které mi nejvíc
dopomohlo k tomu, abych se vělenila do jeho spole-
čenství, a které mi zkrásnilo celou řadu let.

Buď hodně zdrav!

Tvoje

M a r u š k a Ř e p k o v á

6. srpna 1981

Vážený a milý pane doktore,

s přibývajícími léty si stále víc uvědomuji, že jeden z největších darů, které jsem dostala od života, jsou vzácní lidé, jež jsem poznala. Patříte mezi ně i Vy, a protože jinak není mnoho příležitostí o takových věcech mluvit, využívám Vašeho životního jubilea, abych Vám poděkovala za to, co jste pro mne znamenal za mého působení v Ústavu, a za to, že celá ta léta i díky Vám zůstávají ve vzpomínkách pěkná.

I teď po létech mám vždycky radost, když se mi poštěstí potkat Vás a uvědomit si, že jste stále takový, jak si Vás pamatuji: svěží, vlídný, plný živého zájmu a pochopení.

Připojujeme se, Václav i já, ke všem, kdo svými příspěvky vyslovují svůj vztah k Vám. I my Vám přejeme jenom všechno dobré, a já mám navíc přání, abych - až Vás zase potkám - měla znovu ten milý pocit, že čas vlastně ani tak neutíká,

Vaše

Věra Vašková

K 21. září 1981

M i l ý p a n e d o k t o r e ,

musím konstatovat, že za roky, jež nám přibývají, během let se stovkami obyčejných dnů, ve kterých se vídáme obklopeni všedními starostmi, si stále více rozumíme.

Dále musím vyznat, že celý náš knihovnický kolektiv potěšuje řada věcí, skutků a vlastností pro Vás charakteristických: knížky, dopisy majstrů, obrázky (O. Fischer, Morgenstern i komárek); kytky, letní jablka a višně (bonbóny pouze švestkové); ochota šikovně pomoci třeba i kladívkem či šroubovákem - a vůbec Vaše laskavá přívětlivost.

Proto Vám chci za všechny s Vami sympatisující kninovnice ÚČL jednak poděkovat, jednak pogratulovat k Vaší trvajícím a kéž stále přetrvávající svěžesti.

Vaše

B l a n k a Z e m a n o v á

U m ě n í n e s t á r n o u t

Milý pane doktore,

v těchto dnech jste - možná trochu proti své vůli - nucen oslavovat životní jubileum. Při této příležitosti o Vás řeknou jiní a povolanější, co všechno jste dělal - a zaplať Pánbůh stále ještě děláte - pro českou literaturu. Zatímco se mnozí mladší obrátili k literárněvědnému bádání zády /omlouvá je, že byli obráceni?/, Vy jste neodpočíval a Vaše moudré snažení se tak stalo dokladem veliké a vzácné lásky k věci.

A nejen to. Tato Vaše obdivuhodná posedlost je přesvědčivým důkazem i o tom, že se Vám podařilo objevit recept, jak nestárnout. Je záviděníhodný ve své prostotě - stačí si uchovat duchovní mladost, životní optimismus a chuť k práci. /Ale jen tak mezi námi - cožpak Vy byste si našel na stárnutí č a s ?/

Jubilantovi se sluší popřát a poděkovat.

Výčet toho, zač by Vám mělo být děkováno, by byl dlouhý a přepestrý; sama poděkuji alespoň za ty krásné chvíle, kdy jsem směla přihlížet, jak se dělá slovník českých spisovatelů.

Zbývá ještě popřát, ale jak - aby nezůstalo jen u dobře míněného, leč obligátního blahopřání "zdraví, štěstí, dlouhá léta". Zkusím to oklikou.

Před časem jsem náhodou listovala v Gellnerovi - a ten, ten už pro mne zůstane jednou provždy spojen s Vaším jménem. Vzpomněla jsem si přitom na jedno dávné, družné sezení, kdy se zrodil půvabný a dosud neuskutečněný plán. Kdosi navrhl /uhádnete kdo?/ uspořádat ve Viole večer Gellnerovy poezie. S jednoduchou výpravou - na prázdném jevišti pouze žebřík a na něm budete Vy recitovat básníkovy verše.

A tak Vám z celého srdce přeju, aby se Vaše další životní výročí slavilo právě takovým pořadem ve Viole.

H e l e n a K o r e c k á

Vážený pan

dr. Rudolf H a v e l

literární historik a editor

Praha

Vážený pane doktore!

V zástupu gratulantů se tlačím i já, abych Vám k Vašemu jubileu popřála mnoho zdraví, životního elánu a radosti z práce.

Vždycky jste byl pro mne člověkem, který dovede spojit odpovědný vztah k práci s uměním žít, který si umí zachovat optimismus a smysl pro půvab života. Přeji Vám, vážený pane doktore, aby Vás toto umění žít neopustilo ani v příštích letech.

Srdečně Vaše

Červenec 1981.

Bohusek Maldehora

V á ž e n ý p a n e d o k t o r e ,

není to tak dlouho, co mě v knihovně překvapila narážka na Vaše blížíící se sedmdesátiny. Vlastně Vašemu životnímu jubileu nechci věřit ani dnes. Sedmdesátníkům se přece v stále živých očích nezračí mladistvá svěžest jako Vám!

Je-li měřítkem životní úspěšnosti radost a užitek rozdávané druhým, pak Vaše práce, pane doktore, je víc než úspěšná. Těžko vyjádřit, kolik radostného dobrodružství mi přinesly Vase knížky, předávající citlivě a pečlivě poselství krásy a dobra, a co užitku čerpám stále z Vaší ediční příručky - pro mne vskutku Příručky. A je-li součástí smyslu lidské existence laskavost a pochopení druhého, pak tento smysl každodenně naplňujete - třeba v nezištné pomoci mladší kolegyni.

Katřím ke generaci, která Vás už nezažila ve funkci tajemníka Ústavu, ale poznala Vás jako jednoho z jeho nejstarších pracovníků, s nímž nelze spojit ani jeden atribut náležející k Vašemu věku. Jako vence, jehož kroky z pracovny do knihovny a zase zpět jsou v ústavních chodbách slyšet každodenně, pravidelně. Jako člověka, jenž fyzickou udatností na Chřibech nejen překvapí, ale i předstihne řadu svých mnohem mladších kolegů...

Jak je mi, pane doktore, mladistvý rytmus Vašich kroků symbolem všeho jiskřivého, živého a tvůrčího, tak

je mi i důkazem, že věk nelze měřit léty, ale životním pocitem. Blahopřeji Vám k němu upřímně a z celého srdce Vám přeji osobní i pracovní pohodu a spokojenost.

B l a n k a S v a d b o v á

V á ž e n ý p a n e d o k t o r e ,

ráda bych Vám k dnesnímu pro Vás významnému dni
řekla několik slov.

Poznali jsme Vás s mým zesnulým, Janem při
akcích Klubu přátel umění. Sblížil nás s Vámi
a s Vaší paní chotí společný zájem o krásy umění.
A nejen to - objevili jsme ve Vás muže ryzího,
čestného, kterého si nelze jen vážit, ale kterého
si člověk musí zcela obyčejně lidsky zamilovat.
V dnešních těžkých dobách, kdy "život je krátký
a smrt dlouhá, je tak nepochopitelné, že se lidé
navzájem ušlapávají na své krátké životní cestě
k smrti", je to zvlášť cenné. Proto je třeba
každého člověka, jako jste Vy, považovat si nad
zlato.

Proto také Vám přeji všechno dobré, zdraví
a klid, abyste s manželkou ještě dlouho mohli
ze života přijímat to nejkrásnější a radovat se
jako dosud z pokladnice našeho umění, která je
bohatá.

Vaše

K a r l a Š p a č k o v á

V á ž e n ý a m i l ý p a n e d o k t o r e ,

ani věřit nechci, že slavíme Vaše významné životní jubileum. Ale čas nelže, je to pravda, vžlyť už uplynulo třicet let od chvíle, kdy jsme si podali ruce nad naší první společnou prací - Jiráskovou Filozofskou historií. Vy, zkušený editor a já, začínající redaktorka Státního nakladatelství dětské knihy. Dnes jsem redaktorkou v.v., a ráda na tu dobu vzpomínám. Pod Vaší laskavou a chápající péčí se zrodil ne jeden dobrý svazek, který jsme ve sličné úpravě předali čtenářům nejvděčnějším - našim dětem. Porady s Vámi nad problémy textů mi přinášely poučení a také pěknou pohodu. Vždycky jsme se dohodli, viďte?

Ti svědci našich redakčních sedánek žijí se mnou dál, v mém domově, v mé knihovně. A dnes si navíc připomínám Váš obrovský životní elán, laskavý pohled i přátelsky laděný hlas. A tu musím pozvednout skleničku vína, abych připila na zdraví Vaše i Vaší paní Fanči, popřála Vám šťastnou životní i pracovní pohodu a literární úspěchy do sta let.

Vaše

JANA ŠTEFÁNKOVÁ

Z v o n í k

V těch dávných (krásných?; mladých) časech ministeriálního školení zvaného Magistrála vyzváněl ke kýženým přestávkám zvoník. Býval vždy po boku Heřmanově a jeho výkon byl slýchán jako všechny zvony světa. Ty přestávky pak protahoval. Měl baret na střapatých vlasech a byl už tehdy - byť ještě nevyškolen - značně vyrostlý, nic podobného s Matkou boží. Vstoupil mi v tom horkém létě před třiceti lety (taký výročí) do paměti a tam setrval: pořád pod baret vlasy neschová, pořád stejně milý a vzácný - kéž nám vyzvání do alelujá!

B o r i s M ě d í l e k

milý Rudo,

ještě dlouhá léta mládí,
běhání přes jeden schod (nahoru)
a další edice,
to ti přeje

Václav Brouček

Požádán přítelem Vladimírem Justlem, abych napsal pár řádek k sedmdesátinám dr. Rudolfa Havla, činím tak s trémou a - jaksi "za školou". Ne, že bych nedokázal ocenit dílo jubilantovo na poli editorském, slovníkářském a literárněhistorickém. Ale bojím se, abych - jako člověk přicházející s prací Rudolfa Havla do styku přece jen příležitostně - nesklouzl k frázím /jak často máme právě my novináři k frázím blízko! / či k povrchnímu "oslavování", které je koneckonců vždycky dada. Nechť je mi tedy dovoleno poděkovat. Třeba za dodnes nepřekonané Novákovy Stručné dějiny literatury české /dr. Havel má na nich zásadní podíl/ nebo za Slovník českých spisovatelů /bez Havlova letitého úsilí by nebyl/. Vždyť obě ty knihy jsou pro kulturního redaktora novin cennější zlata! A smím-li být trochu osobní: z mlhy vzpomínek se mi vynořuje postava noblesního staršího pána, s nímž jsem se kdysi setkal ve Vladimírově bytě. O čem byla tenkrát řeč, už nevím. Vím jen, že Vladimír i já jsme mluvili hodně a on málo. Ale když něco řekl, bylo to přesné, jasné, konkrétní a podstatné. Navíc s osténkem přátelské ironie, ze níž bylo cítit moudrou laskavost.

J a n K o l á ř

M i l ý p a n e d o k t o r e ,

těžko říci, co mne více překvapilo, jestli zpráva, že je Vám už sedmdesát, kdo by tomu při Vaší životní vitalitě uvěřil, nebo zjištění, že jste před lety tak pozoruhodným způsobem zasáhl do tradic českých překladů Puškina. Se zájmem jsem si přečetl Vašeho Měděného jezdce a musím přiznat, že leckteří z překladatelů ruských veršů, i z těch nejsoučasnějších, by Vám, překladateli z libosti, mohli závidět tu maximální míru pokory před básníkem, která ani v nejmenším nebránila tvůrčímu přístupu a vynalézavému přebásnění.

Proto mi nedá, abych Vám nepopřál nejen jako redaktor Odeonu, kde Vás vždycky rád potkávám, ale tentokrát hlavně jako rusista.

K a m i l C h r o b á k

V á ž e n ý p a n e d o k t o r e ,

k nadcházejícímu jubileu přijmete, prosím, upřímné
přání všeho dobrého a zároveň dovolu, bych využila
této příležitosti k velikému poděkování: za trpě-
livost a velkorysou nezistnost, se kterými jste
bral od počátku za své problémy, s nimiž jsme se
v redakci potýkali při přípravě pruchovské korespondence,
za obětavost, se kterou jste se ujal společně se svou
paní svízelné "terénní" práce na rukopise, za znalecké
radu, kterými jste vytyčil celé té akci pravý směr.
A do budoucna se samozřejmě těším, že budu mít příle-
žitost spolupracovat s Vámi na dalších výtvarných
knížkách.

Se srdečnými pozdravy

Marie Janová

Pa'jeun' a maly' pame dardane,

pame malye rada, je i malye lygo do-
vleto painede se maly' gubulady k Pa-
sune dar maly' dardane jarben.

Popula pame pas pame malye vlydny-
e i dardane - uppamalye se pame pame-
ny, kly pame vlydny pame malye dardane
pame dardane kly pame pame - pame pame-
jany' kly a malye gubulady pame malye
malye kly malye dardane se pame malye
malye a pame malye kly a pame malye-
kly pame pame malye malye, kly pame
malye a malye se pame malye pame pame
a malye.

Upune a p malye se pame pame pame
pame a pame pame malye pame pame
pame.

Pame

gubula pame

vážený a milý příteli, první od Torquata Tassa, druhý od Tommase Campanelly nesu k Vaším narozeninám, jeden i druhý připsaný "al nostro Signore". Usmějte se nad neumělostí překladu a vůbec se usmívejte, jak to děláváte - nezastupitelně. Za laskavost úsměvu, od nezapomenutelného prvního setkání s Vámi na Strahově před čtvrtstoletím, Vám vděčně děkuji.

Nebeský Otče, když na cestu mi zrádná
padla mha a vrávoravý můj krok stěží hledá
bezpečnou stopu, že rozbředlý jen jíl a bledá
bludička je svět a jistota v něm žádná,

podej mi ruku svoji, jak tě o to žádám,
chodec bludný. Světlo tvé milosti, ach, sladké,
ať rozleje svůj jas na moje kroky vratké
a cestu najdu zas, jíž ukázal jsem záda.

Dříve než mou hlavu pozdní jeseň zbělí
jak padlý sníh, dříve než den sotva vzešlý
pohltní věčná tma nenasytných pekel,

dopřej, včas abychom se v tvém domu sešli,
včas abych křídla rozestřel pro let smělý
z pozemské mokřiny k obloze tvých světel.

Spíš katům tvým se podobají křesťané
než tobě, kterýs za nás zemřel na kříži.
Jak zběhli ze tvých cest a jakou obtíží
je pro ně přikázání, tebou vydané!

Jdou po lakotě, zradách, útisku, a ne
se zhlédnout, Ježíši, ve tvé svaté tváři.
Osnují úklady skryti za oltáři.
Horší zlo nikde jinde nečtu zapsané.

S meči teď vyšli na tvé přátele,
k nimž patřit smím, ty předobře to víš.
Tvůj znak má život můj, mé svízele.

Až znovu přijdeš, Pane, k zemi níž,
přijď raděj ozbrojen. Kříž dal ti připravit
ne Turek nebo Žid, ale tvůj vlastní lid.

A m e d e o M o l n á r

Vážený pane doktore Thale,

Snad je dobrým smyslem jubileí
a to, abychom si uvědomili, že nejsme
v tom lidském planetariu jen rozse-
spendlikových klavírek, ale odpovědná
souhvězdí - a že právě jubilejní písní nám
svým světélkováním ukazuje, jak jsme za-
kresleni do soustavy přátelských, mázových
a pažmových souvztěrností slávní, která pblí-
že a z dleli nám chová prst, že jim nečím jsme
že me nás vzpomněli v dobrem a že nám přeji.

Patím k těm vzdelanějším, ale spoje,
které vedou "domem trogického besmíka" mezi
vlastností pilokarvek a tak těmne-li se se stej-
ných dvan, které nám besmík přenechal, jisté
mohu se skromně písní přizdobit jeho ver-
sem, který mám rád: "Ole - když kvete vědomost,
páznak už klíči". Protože vědomost a její sestru
trancititu jsou trvalky k nevyhlubení a květu,
že se mi řeká, čím chci trůniteln.

Přeji vám tedy ještě dlouhý léte klíče-
m a páznaků.

Váš

Radovan Lutherský

21. 7. 1981

T r i p t y c h

se vzpomínkou na zádušní mši za Vladimíra Holana

Rudolfu Havlovi

I.

Je dítě

Je krajina

Je duše

Je duše dítěte

duše krajiny a nevím

není-li také ještě duše duše

Jsme dětmi duše

nikoli krajiny

Jestli též krajiny

potom té uvnitř duše

Jak bychom jinak

mohli volat v bázni

Maminko ! Tatínku !

Jak bychom jinak

vůbec mohli žít ?

II.

Jsme dětmi duše
nikoli krajiny
Někde však vězí
trn z té plané růže

/v prstenu ženy
v prsteníku muže/

z úžlabí meze
než ji zaorali
Někde ještě vězí
trn z té plané růže

/v prstenu ženy
v prsteníku muže/

co jsme kdy milovali

III.

Z rozbitých pláství
úlů domovů
tká čas na čas básní
novou osnovu

strmější než zdivo
jímž jsme sevřeni
I plát pod kladivo
k nezrezivení

Michal Kyjovský

So žytici přel: Ruodfu-Haulou
k jeho sedmadesátým narozeninám

Přel, n soukromé mluvě

Snad se n někde víte, jako oslavě skonal
z řek, kteří. Že žijí, ze ukrajku oslavě svou
sedmadesátým, že, to nle skvěle na mluví, šitě
člápek s veselými bratry a žáněm v ro-
kládě a labaných aci, jak žijí. Že poznal přel
něk přestouptím. Že nle. nle vřek, křiv
z v poselních člápek dítai skřevěm, i
dítě. Přel nle skvěle svou, a oslavě svou
člápek, který se nle poznal a vřek se nle
vřek vřekem své člápek dítai, poznal skvěle-
něti křivě dítai, se vřek, jako poznal a skvěle,
vřekem a vřekem. Člápek, který nle, nle
a vřek vřekem, i když nle, nle, nle, nle
vřek vřekem nle vřekem se svou vřekem

Často se vřekem se vřekem do křivě
a vřekem dítai. nle vřekem dítai nle.
vřekem vřekem se nle vřekem a vřekem
vřekem, a nle nle vřekem se nle vřekem,
nle nle vřekem vřekem vřekem a vřekem
vřekem nle vřekem vřekem

Že nle nle vřekem vřekem dítai
i po tom vřekem vřekem, že to vřekem nle

naš poslední společný prázdnový pobyt v ne-
lehčím údolí Jihlavy. Pod rožinatým mlčením,
které dnes již šel zalezlo pod vzdušným vodem
dálšího přikradlého jezera. Byli jsme
tehdy spolu v státním skautském bratřím a mno-
hém lese nad koněm, někým splácnem a trávil
spolu bláznivé červené dny konjunktury v Jihlavě,
tehdy ještě paruzský. Čistě, konkrétně a krásně
přirodově. Do Jihlavy i hlubokým svým neobyčej-
ným vusem a gongem rozložený v společných
lůžkách, literárních i jiných. Že náš poslední
byl slavný červený zlatý paruz mlčením, k němuž
jsem chodil, za měrní rádky, tehdy ještě dítě
a přec už přivlačený. Stejně se měly jsme
tehdy i my sami ještě dříve, i když jsme už
dříve byli prohlášení zlatými a měli jsme v kap-
ce ještě čerstvé absolutní filosofické fa-
kulty.²

Každý se mohl, když v paměť zlatě
by konzele hřebíček večery, když jsme se
prošli, na lodici dleho do noci, zrušili
světla, pod křeslem v noci dleho, tónem, u nás
nude vstihl, jež ohlédla, tu cigaretu, rozloženou
tichu noci, přerušovanou, jež splácnem a splácnem
a konkrétně vyláka. - Nežbylo třeba slova, nežbylo
jsem on, bez nich a bylo nám spolu dítě.

Byli to naše poslední a nejkrásnější práz-
dnový přerušování, bohužel předčasným svým me-

grafická odvoláním do Prahy, odkud jsem
opustil cestu do daleké země na severu.

Stápsal jsem jednou, mluví přímě, na
lístku s Těm vlastním lyrickým perokleptomatům
chopitelných stichův Brezňanským písmem, který
z rozmanitosti (či nějakého skrytého smyslu?) zreg-
ulace obráceným. „Těšdyt je to jediná
světla myšlenka, vime-li, že je u světě někdo,
koho můžeme nazvat přítelem.“ A já jsem si
vdučen za to, že jsem tuto jistotu nikdy neviděl,
i když se dálky prostoru a času položíly
mezi nás.

A tak tedy, mluví Rudol, při Těm neuvěři-
telně sedmdesátce přep. Si z celého srdce chci
zdraví a stále pohodu duše, jakon člověče
naproti své rozdívat ven sladký nápis Těho
zrození (mladým záněm se rovnával bůhví
až vysočiny) a ještě mnoho let slávy čestného a
čestného života, mnoho radosti a klenby práce
i z oslavených daní života.

Je věci povolání těch, aby si při této pří-
ležitosti poděkovat za všechnu tu práci a skro-
m, (velik často i zrovny mluví) práci, kterou jsi vyko-
nal pro českou literární historii a literaturu sama
já si za sebe mohu jen poděkovat za věrné a krás-
né přátelství, které mi dalo vše, než by se dalo
zvěřit počtem svých setkání.

Srdciště Tě zdravím a tiškvu si rukou

Tvůj starý přítel Jindřich

V z p o m í n k y

Milý Rudo,

je nač vzpomínat, ale vzpomínky by se líp odvíjely při sklence velkopavlovického nebo znojemského - přeneseny na papír potřebovaly by přece jen mistra.

Je to už padesát let, co jsme se setkali při nesmělém vstupu na filozofickou fakultu Masarykovy univerzity, kdy se nám už při pouhém přečtení tabulky na dveřích místnosti s označením Děkan tajil dech a kdy jsme se raději plaše vzdalovali. Ty jsi přišel s vyhraněným zájmem o literaturu - měl jsi své básníky, především Otokara Březinu - i Tvůj kaligrafický rukopis byl poznačen jeho vlivem. Byli jsme nerozluční přátelé - prozrazovala to i přezdívková označení, která nám dávali kolegové nebo která jsme volili sami /bratříci; Amis a Amil/. A naše přátelství neoslabovalo - spíše je posilovalo - ani rozdílné zaměření, Tvé na literaturu, mé na jazyk a jazykovedu. To neznamená, že nás nepřitahovaly protilehlé póly. I Tvá další cesta to potvrdila - bylš načas lexikografem, psals jazykové koutky a přispívals do Naší řeči, trvale Tě upoutalo jazykové poradenství, stal ses vynikajícím editorem s bystrým a citlivým smyslem pro jazyk a jeho hodnoty, abych prozradil aspoň něco. A dosvědčuje to i korespondence: Kolik lístků jsi mi naposílal /a já je rád přijímám/ všetečnými a leckdy kritickými dotazy na drobné jazykové nebo pravopisné problémy, na které jsi nenašel /uspokojivou/ odpověď

v příručkách - a nebylo vždy snadné a jednoduché Ti odpovědět. Neskrýval jsi kritické postoje k některým stanoviskům lingvistů a k jejich rozhodnutím.

Brněnská léta - naše léta učednická - jak dnes na ně nevzpomínat s vděčností k učitelům, osobnostem vědeckým i lidským! Jak necítit velikost a lidskost v slovech B. Havránka, která pronesl po letech /v r. 1950 v Třeboni/ nad hrobem svého brněnského kolegy a vědeckého protichůdce /a našeho učitele, který nám imponoval/: "Byli jsme odpůrci, ale nikdy jsme nebyli nepřátelé." Jak si nepřipomínat život na fakultě, kulturní a zvláště divadelní ruch tehdejšího Brna, jehož pulsující dobový tep jsme si plně uvědomovali teprve po letech s odstupem času.

Ale studentská léta skončila a naše cesty se rozešly - Ty do Litovle, já do Košic. Litovel podepřela Tvé literární zájmy a přispěla k jejich rozvíjení - středoškolští učitelé měli k tomu tehdy více možností, a proto jsi našel i mezi staršími kolegy takové, kteří na Tebe působili.

A náhoda způsobila /co je však náhoda?/, že jsme se zakrátko sešli znovu - v Praze, v prvním kolektivním vědeckém pracovišti linguistickém, v tehdejší kanceláři Slovníku jazyka českého. Za mým i Tvým příchodem stál náš brněnský učitel prof. B. Havránek. Miska vah se i u Tebe načas naklonila na stranu jazyka a jazykovědy - stal ses lexikografem. Ale lexikografie znamenala i ve fázi přípravné i ve fázi autorské práci s texty, tehdy především uměleckými a také kontakt - zpravidla písemný - se spisovateli, a to bylo spojení pro Tebe vítané. Byla to pro nás pro oba léta odborného

i lidského zraní. Měli jsme štěstí - našli jsme moudrého učitele, ne mentora, ale spíše staršího přítele, profesora Quida /tak se vždy psal!/ Hoduru - dříve ředitele slovníkové kanceláře, za nás už nuceného "důchodce", který se však v r. 1946 znovu vrátil do aktivity, pomáhal při "obnově oboru" a dával své kvality odborné i lidské do služeb, jak se dnes říká, "výchovy kádrů".

A tady se vzpomínky stávají "metavzpomínkami", jsou to vzpomínky na vzpomínky prof. Hodury. Vzpomínáš, jak jsme střídavě zaznamenávali Hodurovo vzpomínání na Jana Gebauera, na Josefa Zubatého, na Václava Ertla, jeho vyprávění o druzích a přátelích /patřil k nim m.j. Zdeněk Nejedlý, František Ryšánek, Otokar Chlup/. Mysleli jsme na to, že by z našich záznamů mohly vzejít Hodurovy Paměti - škoda, že jsme ještě neměli k dispozici techniku - magnetofon.

Ale dost už vzpomínek vážných, i když stále posilujících a povzbuzujících. Nakonec alespoň jednu historku, která má ráz téměř anekdotický, ale je pravdivá: Prof. B. Havránek pracoval v prvních letech našich brněnských studií na syntetické charakteristice českých nářečí a užíval přitom i pomoci studentů při ověřování současného stavu některých dialektových jevů. Potřeboval takto zjistit i skutečný výskyt jevů na pomezí nářečí moravskoslovenských a hanáckých /šlo - pokud me paměť neklame - o varianty í/ý/,ú - é,ó/. Hranice vedly v blízkosti Tvého tehdejšího domova - Velkých Pavlovic. Přizvals mě, abych se vypravil s Tebou na dialektologickou "expedici". Prof. Havránek nás samozřejmě vyzbrojil pokyny a radami, jak si vést; doporu-

56

čil, abychom navázali s místními lidmi kontakt v hospodě, při pivě, abychom si vybrali vhodný objekt a v bezprostředním hovoru zjišťovali zkoumané jevy. Handicapem pro nás bylo, že jsme byli spíše plaší, než smělí, spíše málomluvní než řeční, ale šli jsme do věci statečně. Překonávali jsme počáteční ostych, navazovali hovor na různá témata týkající se činností i zájmů místních lidí. Výsledek však nebyl úměrný naší námaze, překvapovala nás zjevná nechuť vůbec se s námi dát do řeči, o čemkoli s námi mluvit. Pravou příčinu nezdaru jsme se dozvěděli, jak si vzpomínáš, teprve dodatečně: V sousední obci hořelo, a tak naše málo přirozené vyptávání vzbuzovalo podezření, zda nejsme agenti pojišťovny. Kdž jsi pak později zjišťoval výskyt jevů znovu, už sám, požár nebyl - a proto byl i výsledek Tvého výzkumu úspěšný.

Trčej 44
(A l o i s J e d l i č k a)

By l o ? N e b y l o ?

Studoval jsem na filozofické fakultě v Praze. A v Praze jsem chtěl od roku 1936 zůstat. Ale sen se mi nesplnil. Místo zatímního profesora dostal jsem od L.září na gymnázium v Brně (klasickém, jak se mu říkalo). Ve městě, které jsem neznal, protože jsem je navštívil předtím toliko jednou: jako student venkovského gymnázia u příležitosti Výstavy soudobé kultury r.1928.

Když jsem do Brna poslední srpnový den přijel a podle inzerátu v Lidových novinách opatřil si svobodárnu, potěšilo mě, že v této metropoli Moravskoslezské země je mnoho zeleně, že každou ulici lemují jiné stromy, někde dokonce šeríky.

Při vstupu do sborovny gymnázia byl jsem ohromen. Hemžilo se tu na 65 profesorů (mezi nimi několik profesorek), většinou věkově starších. Cítil jsem se stísněně, nebylo mi ještě čtyřicet let. Hledal jsem oporu u někoho mladšího. A našel ji ve vysokém, štíhlém, snědém Rudolfu Havlovi. Byl o jeden rok starší nežli já a také začal učit. Oba jsme byli pověřeni třídnictvím v prímách. Seděli jsme za tzv. proletářským stolem. Nazval jsem ho tak, protože byl pokryt jenom bílým balícím papírem, na rozdíl od dlouhého stolu s temně zeleným sukem, u něhož po obou stranách zasedali starší „páni kolegové“. K „proletářskému stolu“ přišel r.1937 Josef Veselka, latinář a filozof, který již teh-

dy věnoval všechnen volný čas řízení vysokoškolského pěveckého sboru Moravan.

Klasické gymnázium v Brně bylo v druhé polovině třicátých let ústavem pokrokovým. Vládl tu, zejména za ředitele dr. Josefa Kudely (od 1. ledna 1937), docela jiný duch nežli v dobách, kdy na ústavě studovali Vilém Mrštík a Petr Bezruč. Duch demokraticky snášenlivý. A to mezi jednotlivými členy sboru (učil zde mimo jiné klasický filolog Ferdinand Stiebitz, přírodovědec, houbař Jan Macků, psycholog a básník Robert Konečný) i mezi profesory a žactvem. Projevilo se to např. při majáles, kdy v odbíjené nastoupilo proti sobě družstvo profesorů a družstvo žáků. Ústav měl (asi jako první na Moravě) školní rozhlas, v němž vysílal vlastní pořady, žákovský orchestr, žákovský pěvecký sbor apod.

Konference se konala jenom jednou za čtvrtletí - klasifikační. Všechny záležitosti vyřizoval ředitel Kudela (učil 6 hodin) se svým sekretářem prof. Josefem Hladkým (učil 14 hodin) během hlavní přestávky. Třídní profesori vládli razítky, aby dávali běžná potvrzení (průkazky na dráhu atp.) za ředitele sami.

My mladí, neženatí, ničím kromě školy nevázaní, měli jsme mnoho volného času. Rudolf Havel ho dost strávil na filozofické fakultě, kde byl žákem Arna Nováka. U něho vypracoval z češtiny státní práci na téma Březina a Nietzsche. Často přinášel ukázat nějaký Novákův rukopis, který vyhrábl z koše v jeho pracovně. Jednou mě Havel

52

přivedl na Novákovu přednášku. Vyrůstem malý profesor s velkou hlavou stál po celou dobu, kdy mluvil s těžkým zátléžím ráčkování, na špičkách. Jinak to byl řečník pohotový, poněkud však mnohomluvný. O Havl^{ovi}vi říkával: „Éé, pan Havel to má dobré; dopoledne učí a odpoledne má pro ... (dívčí jméno).“

S Rudolfem Havlem nás sbližovalo mimo jiné to, že jsme rádi recitovali básníky. On znal Máchův Máj z paměti, oba jsme se doplňovali v Nezvalově Edisonovi a milovali Karla Tomana. Naše láska k poslednímu ze jmenovaných básníků se projevila vytvořením krásného svazečku. Vybral jsem z Tomanova svoje nejmilovanější básně a odevzdal je příteli. Ten je kaligraficky (písmem, které napodobovalo rukopis Otokara Březiny) na ruční papír přepsal a do bílých desek svázal. V tiráži uvedl, že tento výbor vychází v jednom výtisku pro mne. Již tehdy měl Havel zálibu ve sbírání rukopisů významných spisovatelů. Daroval jsem mu dva korespondenční lístky, které mi r.1935 poslal Stanislav K. Neumann.

Náš častý styk s Rudolfem Havlem končil někdy ve vinárně. Milovali jsme italskou vinárnu na Veverčí ulici. Nejenom pro znamenitá vína, která tu podávali, ale i pro neobvyklá jídla. Všechno bylo tehdy relativně levné a náš měsíční příjem 1150 Kčs vysoký. Za padesátku mohli jsme ve vinárně během večera dvakrát povečeřet, popít slunného nápoje do sytosti, dát utržit kočebrovi, který prodával různé figurky, nebo oabičkám, které přicházely s kyticemi.

Ve Velkých Pavlovicích, kterážto obec na Slovácku sly-

nala množstvím meruněk a bohatstvím vinné révy, žil Hav-
lův otec, hospodářský správce. Pro mne byla jižní Morava,
„zem žárná“, něčím zvláštním, přitažlivým.

K výročí narození Jana Měrbena (zemřel 24.prosince
1936) odhalovala se v Brumovicích r.1937 na jeho rodném
domě pamětní deska. Slavnostní řeč přednesl prof.Miloslav
Hýsek. Byli jsme s Rudolfem Havlem u toho. Slunce pálilo.
Ke slávě vinorodého kraje a jeho zpěvného lidu.

Na podzim r.1937 nastoupil Havel vojenskou prezenční
službu. I během ní jsme se setkávali. Bral ji dost spor-
tovně a ironický humor ve vojenském stejnokroji neztrácel.

Pětačtyřicet let se známe s Rudolfem Havlem. Průbě-
hem nich se vyskytly v našem přátelství přílivy a odlivy.
Na počátku to však bylo přátelství ničím nezkalené, verv-
ní, chápavé a nezištné. Nemusili jsme promluvit a věděli
jsme, co má který z nás na mysli.

Je to již dávno.

A r t u r Z á v o d s k ý

Z n á m h o j a k o a l t r u i s t u

"Nescházejí se hory s horami, ale lidé s lidmi." A tak jsem se po delší době znovu setkala s Rudolfem Havlem v Praze.

Znávala jsem ho, vytáhlého bruneta, na brněnské filosofické fakultě. Byl o ročník mladší a patřil ke skupině vynikajících žáků profesora Bohuslava Havránka, po níž jsem vždycky pokukovala se závistivým obdivem - v Havránkově semináři jsem totiž bývala vystavována posměchu, i když mimo fakultu a zvláště za okupace se ke mně Havránkovi chovali velice srdečně.

Když jsem se tedy s Rudolfem Havlem znovu sešla a poznala i jeho "Panču", která byla členkou redakční rady SNDK v době, kdy jsem tam pracovala, navázali jsme přátelské styky. Navštívila jsem je na jejich chatě, pozvala jsem je do své miniaturní svobodárny za Hládkovem. Bývalo s nimi dobře, a když se hrálo "pějme píseň dokola", nikdy se u nich nedošlo až ke dnu, a tak se chodilo spat až za ranních červánků.

Netrvalo dlouho, a stala jsem se i já předmětem Rudovy starostlivé péče jako tolik jiných lidí. Když Havlovi zjistili, že sama nejsem schopna opatřit si nástavec na skříně, Ruda se rozpomněl, že jeho dědeček či strýc byl truhlářem, a pustil se do práce. Posháněl a na-

vozil mi materiál - a potom už vesele řezal, piloval a montoval, až mi zakrátko pořídil v předsíni slušný úložný prostor.

Poznala jsem tedy Rudolfa Havla jako vzorného altruistu. Přímě na sobě, ale to nebyla a není jediná zkušenost. Pro něho není zatěžko kdykoli přijít na pomoc, obstarat to či ono, nastavit noc, aby za jiného provedl korektury. A nikdy to u něho nevypadá jako oběť - je to prostě jeho koníček!

V přeštíhlém těle toho věčného mladíka tluče vřelé srdce. Nesobecky odevzdává své vědění, svůj čas a všechn svůj zájem do služeb literatuře a lidem, kteří se na ní podílejí. Prostě a samozřejmě. Takže se nakonec mně obdarované o tom nesnadně mluví. A tak mu jenom ze srdce děkuje

Vážený pane profesore!

Když jsem se dostala, že brzy
oslavíte významné životní jubí-
leum, objevila se mi před očima
Litovel, litovelské gymnázium a
pan profesor Havel. Je to krásná
zpomínka a dovoluji mi, abych
Vám o tom napsala.

Psal se rok 1942. Chodila jsem
do septimy a německá káňali
nůč českou literaturu a kniho-
ven mizely krásné české knihy!
V hodinách českého jazyka jsme
dělali rozborý básně, občas se reci-
tovalo.

A jednou dopoledne - bez ohlášení
suplování - jistě vstoupil do sed-
mé A Vy. Zašumělo to venčím,

a i po dlouhých letech cítím a
prožívám tu krásu jedné vyuo-
vací hodiny. Celou tu dobu jste
jste mluvil jen Vy. O Janu New-
dovi jsem od té doby neslyšela a ne-
věděla nic krásnějšího!

A tuda mlčela, naslouchala ...
Snad i v těch minutách cíti-
la, ať je jindy ochuzována.

Vy jste nedbal náhodu přednášet
o našich spisovatelích, ale nar-
pak. My všichni jsme cítili, že
nám říkáte: zase budeme svobod-
ní, zase bude krásně!

A tak s velkým nepochopením,
Vám pane profesore, děkuji za sebe
a za všechny spolužáky.

Nyní mi dovolu, abych Vám
popřála ještě dlouhá léta v duševní
a tělesné svěžesti.

S pozdravem Alena Tausigová - Andělová
září 1981.

P a n p r o f e s o r H a v e l

Mladý, vysoký, štíhlý, celým vzhledem i pohybem vysoce elegantní, tak stanul na stupínku oktávy A reálného gymnasia v Litovli počátkem školního roku 1940/1941.

"Udělalí mě vaším třídním a budu vás mít z češtiny," řekl svým typicky tichým hlasem a v očích mu maličko svítilo.

Byli jsme studentsky blaženi, že právě on nás povede k maturitě, neboť jsme věděli, že patří k mladé, zcela nové generaci profesorů. Rázem si získal srdce, důvěru a úctu nás všech; nehuboval, nementoroval, a když bylo třeba napomenout, pokárat, udělal to s humorem a s jemnou ironií, přičemž mu šibalsky jiskřilo v očích. Byl nám starším kamarádem, který miloval knížky a obrazy a dovedl o nich s láskou a s hlubokou zasvěceností povídat. Ochotně poradil, povzbudil, potěšil darovanou knihou.

Téměř do každé hodiny si přinášel balík knih a ukázkami z nich doplňoval svoje výklady o české literatuře. Byl opravdu profesor - vyznavač. Když přednášel o Březinovi, kterého velmi ctil a miloval, přicházel v černém obleku, vážný, soustředěný a jakoby zvláště proměněný - jako kněz když slouží slavnou mší. Do našich mladých srdcí, rozbolavělých okupací našich zemí a krutostmi války, zaséval lásku k národu, k českému jazyku, k písemnictví a umění, ke všemu vznešenému a krásnému. Učil nás čestností, statečností a přímostí, pravému lidství a snášenlivosti, povzbuzoval a posiloval v nás víru v lepší přítí. Za

pouhý jeden rok nám předal více duchovních hodnot, než jsme nabyli za všechna léta předchozí, mnohým z nás se stal vzorem člověka a občana. Oč bohatší, vzdělanější a kulturně vyspělejší jsme mohli být, kdyby nás byl učil po celá gymnasijská studia!

Od našeho maturitního roku nás dělí čtyřicet dlouhých let. Nechce se věřit, že tolik našeho života prošlo již přesýpacími hodinami věčnosti. A přece - jako by to bylo včera, kdy jsme panu profesorovi děkovali za krásné hodiny české literatury a za šťastné přistání na první životní metě. Jako by to bylo před chvílí, co nám tiskl ruce a s vláhou v očích a pohnutým, tichým hlasem nás propouštěl na dráhu dalších životních osudů. Ani zdaleka jsme netušili, jak ta příští léta budou pro mnohé z nás svízelná a krutá.

I když pan profesor dráhu učitelskou brzy opustil, učitelem vlastně nikdy být nepřestal. Zasněžil svůj život mravenčí práci neúnavného a pokorného dělníka české literatury, jako editor působil a působí i nadále výchovně na srdce a myslí celých generací čtenářů.

Drahý pane profesore, za sebe i za celou naši oktávu 1941 Vám při příležitosti Vašich sedmdesátin upřímně a vroucně tisknu ruku s projevem hluboké vděčnosti, lásky a oddanosti a přeji Vám hodně zdraví a dlouhá léta krásné životní pohody a ještě bohaté tvůrčí činnosti.

Q. B. F. F. F.

Váš J. L e h á r - T a c i t

R u d o l f H a v e l j a k o p a n p r o f e s o r

me
Ve Stevensových esejích je jedno místo, které se mi dnes zdá výstižně charakterizovat pocity člověka obracejícího se k minulosti, aby v ní vyhledal stopy kroků mířících již k současnosti, řízených tehdy Někým, komu musí být proto trvale vděčný. "Všechno, co my Angličané děláme, všechno, co mluvíme, všechno, co máme na sobě, je poznamenáno erbem naší královny."

Patřím k absolventům litovelského gymnázia, kteří složili přísahu na erb Rudolfa Havla. Ocitl se v roce 1939 na gymnáziu v Litovli, kde okresní kulturní ovzduší vytvářely zájezdy olomoucké činohry, dvě ochotnické scény, místní čtrnáctideník Litovelský kraj a jedna umělecká výstava ročně v předsálí Záloženské dvorany, jak se tam jmenovaly jediné místnosti určené a také vhodné ke kulturním akcím. Největšími autoritami ve věcech literatury a výtvarného umění před Havlovým příchodem byli profesori gymnázia, především Eugen Stoklas, překladatel a regionální básník, který se pyšnil podpisy Jaroslava Vrchlického ve svém univerzitním indexu a přátelstvím s Vilémem Mathesiem, jehož prý za jejich společných univerzitních studií převyšoval úroveň svých seminárních prací. Proto proklínal osud, že jej zavál do tohoto hanáckého hnízda nevědomosti a měšťácké ome-

62

zenosti. Stejně zahořkle hleděl na své poslání být pouze středoškolským učitelem kreslení Karel Homola, žák grafické specialky Maxe Švabinského na pražské Akademii, který s nemenším pocitem křivdy sledoval úspěchy svých šťastnějších spolužáků, známých umělců ze spolku Mánes, jejichž díla často se objevovala reprodukována v časopise Volné směry. S určitostí nejvyšším univerzitním kritériím odpovídal také profesor latiny Karel Sedlák, mnohostranný filolog a nadto renomovaný archeolog, uplatňující se v Litovli i jako správce muzea. Jistě zásluhu o celkovou úroveň profesorského sboru měl tu Josef Fürst, známý v odborných kruzích jako spolupracovník Absolonův při archeologickém průzkumu Moravského krasu a objevu Mladečských jeskyní, a navíc ve své době osvědčený překladatel z němčiny a italštiny pro Ottovu Světovou knihovnu. Tehdy k dobrému jménu Litovle posloužila blízkost rodiště autora knih Zeměžluč a Děravý plášť, kterého tito profesori učili, a také bylo známo, že nedaleko Litovle se natrvalo usadil tvůrce Slezských písní.

Do tohoto prostředí přišel tedy osmadvacetiletý Rudolf Havel. Šedivost i poklid města oživily jen v pátek trhy a jedinou událostí pro nás studenty bylo, když jsme mohli potkat na ulici zápasníka Gustava Fryštenského, který zde dosníval se svými blednoucími vavříny své dny zapomínané slávy. Rudolf Havel sem přinesl první poselství současné moderní české poezie, Seiferta,

69

Halase, Nezvala, kterým ještě nebylo čtyřicet let a už byli v jeho podání klasiky.

Okouzli nás naráz, když vstoupil dlouhými klidnými kroky do třídy, aby za onemocnělého profesora obstal na hodinu dozor ve třídě, a místo obvyklého "tak si něco dělejte" sestoupil k otevřenému oknu a opřen o jeho rám, spíš jako pro sebe, aby využil této hodiny, recitoval nám z paměti celého Nezvalova Edisona. Samozřejmě že se stal naráz láskou všech dívek, z nichž některé pak zjevně trpěly bolestnou touhou po jeho pohledu i vědomím marnosti jej získat, protože se už vědělo, že jeho srdce patří lásce, která jej dodnes doprovází životem.

Rudolf Havel byl také jediný, kdo uměl předstoupit před své gymnazijní žáky očividně připraven právě jen pro tuto hodinu, neopíral se o nějakou nabytou praxi, ale přinášel nám čerstvé výsledky vlastního studia autorů, kteří byli jeho osobním problémem. Tak jsme se přiblížili Byronovi, německým romantikům a Puškinovi, kterého myslím tehdy překládal, a navíc nás okouzli svým výkladem Havrana a hodnocením jeho českých překladů jaksi mimo vyučovací osnovy. Tato schopnost vlastní interpretace nás tak zajímala a uchvacovala, že jsme chodili poslouchat za dveře jiných tříd, kde právě vyučoval. Tak jsem například vyslechl u dveří oktávy jeho podání poezie Josefa Hory.

Půjčoval nám také knihy ze své obdivuhodné knihovny a prý se mu všechny nevrátily, což se mi jevilo nepo-

chopitelné vzhledem k autoritě, jakou na nás působil. Podstatou a kouzlem dospívání je sebevědomá neznalost sama sebe i života, jíž jsme dávali výraz blazeované a dekadentně podbarvené únavy životem, z níž nás úsměvně a s ironií vyváděl kritickým výkladem Březinova díla a mně adresně zakázal četbu Nietzscheho. V literárních kroužcích, které jeho zásluhou na našem gymnáziu vznikly, zavedl recitační soutěže, které dotoval knižními cenami, z nichž dvě, zřejmě pro útěchu či ze soucitu, získal jsem také já. Mládí má obvykle proměnlivé tváře, a tak když jsme začali život hodnotit jako stálé pokušení, nad kterým jsme na sebe brali masky asketů, ukázal nám Rudolf Havel rozkoš cítit, jak poezie dává formu podvědomým touhám a smysl pozemskému bytí.

Vracívám-li se někdy k číslům našeho školního časopisu Dívka ve větru, který také zásluhou Rudolfa Havla na našem gymnáziu vycházel, žasnu pokaždé, jak lehce dovedli tehdy sextáni a septimáni napsat docela dobrý sonet a se skutečnou zručností, půvabem i vtipností manifestovat se povídkou či esejem, nebo dokonce - v režii Rudolfa Havla - hrát v Nezbedném bakaláři, ba i v Čapkově Loupežníku, takže se zdálo, že je všechny čeká jen úspěch a sláva. Zatím válka a další události se postaraly, aby ani jediná tehdejší umělecká naděje Litovle se nestala skutkem, a tak Havlova dvouletá činnost v Litovli zůstává sice tím nejkrásnějším a nezapomenutelným, leč žel jen pouhým naším snem.

F r a n t i š e k D v o ř á k

Že by už i R u d a H a v e l ?

Rudu Havla si nedovedu představit starého. Nemyslím duchem. Duch, ten nikdy nestárne, nebyl-li starý už v mládí. Ale nedaří se mi to ani jinak. I když musím uznat, že by dnes Ruda nebral schody po čtyřech, což byl jeho normální výstup do našeho společného pracoviště ve čtvrtém poschodí v Karlově ulici 4. Jak vystupoval do schodů potom na Národní třídě a ještě později na Strahově, to už nevím. Ale v Karlovce ty jeho čtyři schody vidím po dnes - a jeho štíhlou postavu na nich. A nevěřím, že by tu štíhlost ztratil. Že by měl sebemenší bříško. Nene. Vidím ho, jak byl: estéta, jemného, plachého. - Jen tak, mezi jedním pracovním dopolednem (a odpoledne se úředně nepracovalo; jen "nadplánově"; jen kdo chtěl) - jen tak mezi jedním pracovním dopolednem se stačil oženit. Je pravda, že z Karlovky 4 je to ke Clam-Gallasovu paláci, kde se obřad odbýval, co by kamenem dohodil. Ale byl to výkon! Aby nikdo nic nepostřehl. Že se udál krok pro něho tak důležitý.

Moc lituji, že jsem jeho přítomnosti užil tak málo. Těch dvanáct měsíců společné práce v Kanceláři slovníku jazyka českého zůstalo pro mne kouzelnou oázou vzpomínek. I když jsem vlastně do svatyně jeho soukromých zájmů pronahlédl až po svém odchodu z Prahy. Nesoustavně a spíš náhodně. O svatyni píšu i proto, že jsem zjistil, že byl

právě asi tehdy středem jeho zájmu básník mně nejmilejší. Ruda se zajímal o vlivy staroindické filozofie na formaci myšlenkového světa Otokara Březiny. A samostatně badatelsky řešil otázku vlivu Schopenhauerova na Březinu. Kdo ty stati čte, cítí, že nejsou psány proto, "abych něco za sebou měl (a něco z toho měl)", že je to věc a potřeba jeho srdce. Jeho kolegové vědí o jeho pracích dalších, známá je jeho velká činnost ediční. Ale tenkrát po válce - koncem roku 1945 a v roce 1946 - se vlastně životní a pracovní plány všech nás tří obyvatelů jedné komůrky v té Karlovce, Rudy Havla, Lojzika Jedličky a mne (pár letních měsíců 1946 sem chodíval i Jaromír Bělič, ale neseděl tu), teprve v mlhách rodily. Nikdo z nás by nebyl mohl tehdy uhádnout (až snad na Běliče), kam ho nakonec osud skutečně postaví. Bylo to stadium rozletu. Spíš vlastně orientace a debat, k nimž poválečný vývoj dával tolik podnětů. Účastnil se jich vedle nás tří i staříček Quido Hodura, vlastně nestor našeho prvního akademického slovníku. Při vší své nevýslovné laskavosti a lidské dobrotivosti neuvěřitelný politický radikál: "Stanislav Kostka Neumann a já," říkal. Dotvrzoval, že oni dva byli pro nejradikálnější řešení, tj. zapojení Československa do SSSR. Podle toho "St.K.Neumann a já" je vidět, že ani další přítel Hodurův, tj. Zdeněk Nejedlý, takové řešení nezastával. Ale to už jsem hodně odběhl... Při takových debatách sameto-

vý hlas Rudův uklidňoval. I když nezapíral stanovisko. Nevím, jak chudák snášel můj hlas rozhodně nesametový. Že však mi zachoval dobrou památku, o tom svědčí jeho "Ballada, kterou jsem zpíval po odchodu Franty Kopečného". Moc si jí vážím, nikdy se nebudu moci revanšovat. Refrén všech čtyř decim "z tvých četných tváří jedna dnes je jistá: / Byls přesvědčením vždycky anarchist" mě dnes upomíná na jedno důvěrné "přátelské" posezení s Trávníčkem: ten mi v nebásnickém klimaxu vy počítával se stupňujícím se rozhorlením vady, kterými jsem podle jeho mínění kazil svou vědu i svou kariéru: a to proto, že jsi strukturalista (1); a to proto, že jsi idealista (2); a to proto, že jsi nihilista (3). Ruda Havel ho předešel svérázným uvedením na společného jmenovatele.

Zůstává mezi námi jeden nevyřešený a asi už neřešitelný bod: Nějaký čas po mém odchodu z Prahy obrátil se na mne R.H. s prosbou o zapůjčení Vančurových dopisů a já mu ty asi dva nebo snad dokonce tři dopisy, které jsem měl od Vančury z doby své krátké spolupráce s ním (byl jsem jeho jazykovým poradcem), půjčil.^{2/}

^{2/} Konkrétně šlo o texty Obrazů a Rodiny Horvátovy. Moje snaha uchránit Vančurův text od školometských zásahů zůstala stejně marná. To, co jsem "zanedbal", opravil horlivý a "Pravidel hledící" dobře znalý tiskárenský korektor.

Byl bych na věc zapomněl, kdyby se nebyl po čase ozval znova buď Ruda sám, nebo spíš někdo jiný na jeho podnět s podobnou žádostí. Rudolf Havel připouštěl, že se mu mohly dopisy během stěhování z Jiřinkové ulice do Há-jů, do mnohem menšího bytu, kdy se musil zřít mnoha kusů své knihovny, ztratit. Jenomže hle! Potřetí přišla s touto žádostí - "na doporučení prof.Havla" - dr.Eva Bílková. A tak figuruju po vlastech českých jako majitel Vančurových dopisů, o nichž už dlouhá léta nevím a patrně vědět nebudu. Ale jak neodpustit tuto falešnou slávu Rudovi Havlovi (který to má na svědomí), když mi napsal takovou krásnou baladu a když ho mám i bez ní tak rád!

F r a n t i š e k K o p e č n ý

Vzhromiat!

Kdy jsem si nejprve setkala s Rudolfem Havel-
em? Bylo to pravděpodobně na jaře roku 1947,
když vstoupili francouzští vědeckou sílu Vědecký
přírodovědný ústav z blízkosti pražského
české Akademie věd a umění (tehdy ještě
usídlené v Národním muzeu) - a to do její
obklopy v Karlově ulici, do bývalého Slov-
níka jazyka českého.

Přijela jsem tam v ponurém rábci
vzdání sítě s prázdnou tůňou.

Tedy zpravidla, kdo mi prodal francouzskou
kubu, byl vstoupil mladý muž s ušatými
křídly. Vyvořil si z malého vědeckého
kumbálky, v níž se rozpadala tato fracka -
prostoupružinistina - a přeměnil se na
jeho z ušatého mladého fracke.

H. oparou: v těch neholikých umělcích, ani
nejméně deli k dispozici pracovním ústředí.
Pohledem jsem uviděla, kdo Havel upadl po
společné práci, byl vstoupil v současnou
ať už s dobrou literaturou nebo v prázdnou
zprávu: na zde vstoupil mapa Evropy, na níž
jako pokračovali linie fronty, Spínání
si na něm i na souši, vstoupil bozem...

Rudolf Havel se mnohdy hovořil s Tabou-
literaturou respektu, jeho smlouba křídla -

N a p o č á t k u b y l d r . R u d o l f H a v e l .

Jméno pod dějinami české literatury pana profesora Arne Nováka. To bylo po válce. Pak se z dr. Rudolfa Havla vyklubal doktor Havel, když začal docházet k nám domů. To už je taky čtvrt století. Potom se z doktora Havla stal Havel. A když jsem ho začal lety dostihovat - mám ostatně dojem, že se za ty roky nezměnil, stále je štíhlý jako prst a vlasy má černé - z Havla se stal Ruda.

Co nás, Rudo, spojilo? Tvoje přátelství s tátou a tátovo s Tebou. A navíc, jak víš, máme spolu tajemství. Cośi jsem Ti podepsal a po čase jsme oba od toho odešli a nedotýkáme se toho, protože je to už za námi. A víc o tom nepovím!

Zpočátku byly Tvoje návštěvy, jak se mi z odstupu jeví, zpola oficiální. Časem se připojila Fanča a ze setkání se stávaly přátelské a posléze více méně rodinné návštěvy. Rozdíl mezi Tebou a tátou zmizel, rozplynul se, a otec Vás přijímal částečně jako členy rodiny, před nimiž je přípustné přetřásat i takové záležitosti, o jakých se obvykle před cizími mlčí.

Pokud ještě otec vyrážel sám do ulic, objevoval se v kuchyni s aktovkou nacpanou, až se otvírala pod nápořem červeného vína, housek a takového věnce vuřtů, že by je nezhlatala ani snad armáda vyhladovělých tátových lamačů kamene. "Dneska přijdou Havlovi." Těsně před Vaším pří-

chodem nás stavěl před hotovou věc, bylo narychlo třeba ještě něco opatřit, abychom Vás neuctili jen těmi uzenkami.

Dovol mi, Rudo, odbočku, určenou Tobě jako literárnímu historikovi: z otcových knih by bylo snadné doložit, že táta neměl bunky pro to, čím se opájel Vančurův Kosmas i sám Vančura, totiž chuťovým obžerstvím. Tátovi hrdinové, podobně jako on, se spokojovali prostou stravou lidu venkovského a proletariátu první republiky. Odtud taky ty vruty.

Přicházeli jste a sedávalo se v tátově pokoji a hodiny spokojeně plynuly. Ty u nízkého obdélníkového stolu, Fanča vedle v ušáku, táta naproti Vám na gauči. Příbory cinkají o talířky, červené se blyští ve sklenkách a otec se trochu ironicky směje nad svým líčením, až se posléze rozkašle. Leckdy se usmívá čemusi, co se jeví směšné jemu a co je nesdělitelné. Směje se i proto, že je rád, že jste s ním. Na každou Vaši návštěvu se těšil a shromažďoval si, na co se Vás musí zeptat, na co mu odpovědět můžeš pouze Ty. Nebo Vy. Mluvílo se o českém jazyce a o literatuře - ani jinak nemohlo být při setkání Vás tří. Táta, jako novinář do morku kostí, nemohl být až do nejposlednějších chvil beze zpráv o politické situaci, stejně jako chtěl od Tebe vědět: "Jak se daří Holanovi?" a "Co dělá Jarka?", tím byl míněn Seifert, a "Co nového v Československém spisovateli?", "Chystají v Odeonu něco zajímavého?", "Co říkáš novému románu od ...?" a "Víte,

v kolika letech zemřel Hašek a co při všech těch flámech stačil napsat!" Třebaže tyto otázky nebyly kladeny v uvedeném pořadí a týkaly se ovšem i jiných záležitostí, někde v proudu hovoru proskočily a Tys ochotně vyklopil další novinky - o Památníku písemnictví, o Viole, co jste viděli v kině, v divadle, s kým ses potkal, co kdo vykládal, co jsi objevil v korespondenci bratří Mrštíků. "Aby pro tebe nebyla ta jejich korespondence jako "Zumři"! " poznamenával táta.

Byl jsi - a zvláště tehdy, kdy už táta viděl jen chatrně a nechodil sám "do Prahy" - byl jsi pro něho jakousi spojnici s kulturním děním. Kultivovaným tykadlem, spolehlivým informátorem, uvážlivým soudcem a následkem toho i jistým názorovým korektivem. A ochotný kdykoli cokoliv pro něho vyhledat v archívech, ve slovnících, podívat se do knih, vlézt do starých časopisů. V jistém smyslu jsi mu zastupoval jeho vrstevníky, s nimiž se už nikdy nemohl potkat na ulici, posedět nad sklenkou, a po kterých, - zmiňoval se o tom pouze letmo, - se mu stýskávalo. Zvláště po Vančurovi.

Sedávalo se a vzpomínalo. Nebo se taky vyjíždělo ven a vzpomínalo. Vlastně táta vzpomínal. Na Podelhotský mlýn, na mlžnou noc, kterou s Vančurou - "s Ladislavem" - strávili pod širým nebem na vrcholu Blaníka, jak spolu, když vyšli sedmnáctiletí kluci na cesty do světa, bratrsky hladověli na Kampě v tom domku za Turkem, Na Kische a Václava Vacka, když se co mladí žurnalisté okouzleně tou-

lávali uličkami noční Prahy, na "Montmartr" a vrchního Hamleta, na tátův studijní pobyt v Berlíně, kam se tehdy na počátku dvacátých let utekl E. A. Longen s Xenou a odkud napsal objevný referát o výstavbě tehdy neznámého Chagala, a opět na Vančuru, jak mu byl nucen "Pekaře Marhoulá" sám zadat do Družstevní práce, jarní cesty s Vančurou po Čechách, které pokaždé zákonitě začínaly anebo končily v Táboře, na pravidelné schůzky s Koptovými, Vančurovými, s Kamilem Weinerem, bratrem Richarda, u Olbrachtů v jeho krčské vilce, na jejich slavné Silvestry s W+V a s Ježkem a Plachtou a ještě taky s bělovlasou, usměvavou Helenkou Malířovou, na její klíčový román "Deset životů", na Pepíka Horu, jak psával verše přímo do psacího stroje, na Jindřicha Hořejšího, který nebýt kavárny, nebyl by napsal a přeložil snad nic, na F. X. Šaldu a na naše domácí prázdninové trápení s jeho vlčákem, kterému Šalda předepisoval k žrádlu výhradně rejži, na Johna, na Špálu, kterého zavedl k Sázavě, na Slavíčkovu výstavu r. 1905, - a bůhví na koho táta ještě vzpomínal - na Jiřího Ortena, kterému uveřejnil první básničky, na jeho strýce básníka Rosenzweiga-Moira, na filmování "Marijky" na Podkarpandě, na Máchu a Márinku, jeho posázavskou lásku, - bože dobrý, Rudo, není možné vyjmenovat všechny mrtvé otcovy kamarády, přátele a literární lásky, které na krátkou chvíli přivolával k životu. Takovou sumu zážitků, příběhů a glos na okraj literatury a života vyprávěl málokomu. Snad jen rodině. Určitě to bylo taky tím, že jste

8

s ním bývali zajedno v obdivu nad rozkvetlou stráň, nad letem konipasa, nad vlnovkami kraje na Chudlázi nebo u Vás v Hradištku. V hovoru vyplouvaly příběhy a tváře, jak je na světlo přinášela náhodná souvislost nebo i jistý záměr. Poslouchali jsme a bohužel nezaznamenávali ty historky.

Rozpovídal jsem se a nemohu se zastavit, třebaže je pro mě příliš záhy bezbolestně evokovat atmosféru Vašich setkání. Po pravdě však musím povědět, že pokaždé s Vaším příchodem prostoupila otcův pokoj milá pohoda.

A to bylo, když jste delší čas nedali o sobě vědět. Pokud bylo možné telefonovat k Vám do Jiřinkové, neváhal několikrát v týdnu vytáčet Vaše číslo. "Co je s těmi Havlovými? Neurazili se snad? Nejsou v Hradištku? Nebo zase vytrhli někam na cesty?"

Smál se Vaší cestovatelské horečce, tomu ahasverovskému nepokoji, který Vás bez ustání žene za kulturními památkami od Aše po Černou při Čope, od Luhačovic po Varnsdorf, po Balkáně i po Evropě. Ale zase Vám ty lety světem kapku záviděl, býval by rád (teoreticky ovšem) jel s Vámi. "Kolik toho ti lidé uvidí! To jen my sedíme doma jako pecky." Tím mířil do lůna své rodiny, že nejame schopni odlepit se od židle.

Bylo mu s Tebou a s Vámi dobře. Vážil si Vás. Měl Vás rád. Tu a tam zapomínal, kdo kdy v jeho široce rozvětveném rodinném klanu má narozeniny (jak si to taky pamatovat!), ale na tyhle Tvoje, Rudo, by se určitě nachys-

tal, aby dosvědčil svůj upřímný vztah k Tobě. Obapolně jste se podarovali.

Věru nevím, co by Ti, Rudo, k Tvému dnešnímu slavnému výročí vymyslel. Kytice červených květů se hodí jako kompliment ženám. Bochník benešovského chleba, jaký vložil do rukou Jarmile Glazarové? Domnívám se, že by to bylo cosi archaističtějšího, něco na způsob prvního vydání Máchova "Máje".

Milý Rudo, tohleto poněkud do včerejška zahleděné, nostalgické písmo chce být nejen svědectvím o Vašem přátelství, ale současně i kamarádkým pozdravem a přátelským přáním - za otce. On by je napsal líp, srdečně jak uměl, prostě a moudře. Přijmi tuto náhražku stejně laskavě, jako bys přijal jeho gratulaci.

Posílám Ti upřímný stisk ruky do dalekého Jižního Města - nechce se mi napsat "do Háje", aby sis to snad nevykládal nějak ošklivě - s přáním, aby sis zachoval srdce otevřené pro štěstí i neštěstí druhých a - zkrátka: buď zdravý a čilý na duchu i na těle!

Srdečně Tví

.hu
Linda Kova

vážený a milý doktore Rudolfe
Havle,

toto dlouhé oslovení je míněno zcela vážně a doslova. Jsem poněkud vyvedena z míry ctí, které se mi dostalo, že nejsem práva, abych hodnotila Tvoje dílo a práci z hlediska vědeckého, uměleckého, morálního či filozofického. Nejsem hodna ani toho, abych mluvila jako starý přítel o starém přátelství. Staré přátelství chce společná léta dobrých či zlých prožitků, společné mládí či aspoň společné lásky a nenávisti. Nic z toho není mezi námi. Alespoň ne staré.

Co bylo léta mezi námi, to bylo Tvoje přátelství s mým otcem, Karlem Novým. Přátelství dávné, ani nevím, jak a kdy vzniklé, spájené vzájemnou úctou a vzájemným pochopením. Přátelství ochotné podat kdykoli a jakýkoli tlak vzájemné lásky. Nikdy by se mi asi nepodařilo říci to takhle veřejně. A říci taky to, že z toho přátelského kruhu nemohu vyjmout ani Tvoji ženu, která sice se ještě nedožila toho "významného životního jubilea", jak se teď říká kulatým narozeninám, ba ani sebe, která Vám oběma za tak mnohé vděčím. Nicméně Tvůj vřelý vztah k vdovám a sirotkům plyne z Tvého rytířského srdce a je podstatou Tvého vztahu nejen ke knihám, což je Tvoje milovaná profesie, ale hlavně vztahu k lidem. A tak nejen v zájmu Tvém, ale i v zájmu všech, kterých se v jejich opuštěnosti ují-

máš, Ti přeji mnoho let svěžesti těla, ducha i srdce.

Tvoř

Tebe Brýnsko!

Kapitola z dějin Ústavu pro českou literaturu

Bylo to někdy kolem 20.května 1949, kdy jsem poprvé vstoupil do honosného studeného paláce na Národní třídě, dnes sídla prezidia Československé akademie věd, který pro Českou spořitelnu na počátku šedesátých let 19.století postavili zámožní měšťané. Od vchodu, hlídaného už tehdy vykrmenými lvy, nešel jsem však do haly, kde se ještě u přepážek tísnili drobní i velcí spořilové. Já se onoho pro mne patrného dne ubíral po nepohodlných schodech až do druhého patra, kde tehdy sídlil zcela mladičký Ústav pro českou literaturu, náležející nebožce České akademii věd a umění. V době možných i nemožných zkratek začali mu sami jeho pracovníci říkat ÚPRČELI.

V neveliké kanceláři s oknem na Národní přijal mě vysoký štíhlý muž, u něhož jsem se měl na přání svého pana profesora hlásit jako nový pracovník. Ten milý pán působil na mne už zcela zrale, ač mu tehdy bylo teprve osmatřicet let, ale taková je už optika mládí, které ještě nedokončilo vysokou školu. Tajemník Ústavu, náš dnešní jubilant, přijal mě přátelsky. A protože se vždy dovedl lidem dívat přímo do očí, prosvítil si i mne hned při prvním setkání. Dal mi také užitečné informace. Když hovořil, nezapřel, že je Moravák, i když samozřejmě nemluvil jako Francěk z Maryši či Mánek z Gazdiny roby.

Netrvalo dlouho a stal jsem se - od 7. listopadu 1949 - zaměstnancem instituce, po níž jsem vlastně netoužil, protože jsem po celá studia dělal vše, abych nebyl literárním historikem, ale historikem divadla. Mé životní plány ostatně mířily z Prahy. Dlouho jsem si pohrával s představou, že budu dramaturgem v Národním či v Hradci Králové a že se při té práci věnuji i dějinám divadla. Přání pana profesora Mukařovského, mého milého učitele, jsem však oponovat jaksi nedokázal. Pan profesor, který moje divadelní zájmy přirozeně znal, mi sliboval, že je budu moci v Ústavu také rozvíjet. Kromě toho mi tehdy moudře řekl, že dnes už první místo nemusí být místem posledním, jako tak často v minulosti. Časy, kdy se někdo posadil třeba do banky a tam už zůstal až do penze, jen snad měnil židli a místnost, minuly. Pan profesor krátce a dobře potřeboval v Ústavu mít své lidi, a tak lákal některé žáky tíhnoucí k marxismu, aby mu pomohli. Mne tam poslal pracovat ještě krátce před rigorózy, ač, jak se pak ukázalo, po řadu měsíců pro mne neměl plat.

Tak se stalo, že jsem se nečekaně stal poddaným dr. Rudolfa Havla, protože mladý Ústav staré Akademie řídil především on. Vedení této instituce sice spočívalo na triumvirátu Pražák-Mukařovský-Wollman, kteří se prý měli ve výkonu funkce po roce střídát, ale to byla jen šedá teorie. Franka Wollman, profesora brněnské univerzity, jsem snad nikdy v Ústavu neviděl. Čas od času přicházel zato profesor Pražák, tehdy už nemocný, avšak do

chodu Ústavu asi příliš nezasahoval. Tohoto vzácného mu-
ze, který se zastavil vždy u každého pracovníka na pár
slov, jsme přijímali s nesmírnou úctou, protože jsme
v něm viděli - pro jeho působení za okupace a v květno-
vých dnech - velkou osobnost moderních českých dějin.
Pan profesor Mukařovský, v tu dobu už rektor Univerzity
i předseda Československého výboru obránců míru, objevo-
val se v Ústavu sice častěji než Pražák, ale také jen po-
řídku, ač právě on měl na jeho osudy vliv největší.
Hlavní rozhodnutí o tom, co se bude v Ústavu dělat, pada-
la zřejmě v Mukařovského fakultní pracovně v Břehové uli-
ci, kam za ním dr. Havel a někdy i jiní pracovníci museli
přicházet.

Poměrně často objevoval se v Ústavu zato prof. Anto-
nín Grund, elegantní a vlídný - a také vždy jaksi záhad-
ný - muž chodící vždy rovně jako pravítko, který si pak
v listopadu 1952 vzal život. Profesor Grund byl funkcio-
nář staré Akademie, vykonával tuším funkci tajemníka ko-
mise, která Ústav pro českou literaturu zřídila, proto
tedy ty časté návštěvy. Měl však i upřímný zájem o práci
nás všech. Byl i významným badatelem, znalcem renesanční
literatury, Erbeny, zasloužilým vydavatelem spisů Vikto-
ra Dyka.

Ústav řízený tak složitě jako sotva narozené ÚPRCELI
mohl by sotva pracovat tak dobře, jak pracoval, kdyby tu
nebyl právě dr. Havel, který jej řídil po svém rozumu.

První ansámbl instituce byla společnost velice za-

jímavá. Pro časy budoucí mělo by snad být zaznamenáno, že prvními pracovníky Ústavu pro českou literaturu byli PhDr. Rudolf Havel, PhDr. Josef Polák, PhDr. Felicitas Wünschová, PhDr. Věra Vrzalová a PhDr. Josef Moravec. K této skupině, která Ústav k 1.IX.1948 zakládala, přišli pak rychle pracovníci další, takže v době, kdy jsem v něm působil, pracovalo tu již čtrnáct lidí.

Z pracovního týmu Ústavu stál tehdy myslím nade všemi PhDr. Karel Polák, bohužel velmi záhy zesnulý, kterého jsme si všichni velmi vážili pro jeho ohromné vědomosti. Polák byl nesmírný pracant. Za svůj stůl, stojící uprostřed velkého knihovního sálu a zavalený horami knih a papíru, usedal bůhví kdy ráno a domů odcházel obvykle až jako poslední. Polák však nejen na pracovišti denně moc a moc hodin seděl, ale i skutečně soustředěně pracoval. Tento zavalitý nevysoký muž, žák Fischerův i Pražákův, byl ustavičně zabořen do práce, z níž jsme ho žel co chvíli vyrušovali, aby nám v něčem poradil. A Polák skoro nikdy nezklamal. Dovedl snadno např. identifikovat i autory, které citoval Neruda, např. Börnea, a Goetha a Schillera znal snad z paměti. Tady někde - a u Havlových jazykových rad - se začala formovat má představa o znalci na slovo vzatém. Když snad náhodou něco hned nevěděl, s chutí se jal odpověď hledat, a většinou zase úspěšně. Nevzpomínám si nikdy, že by nám tento vášnivý diskutér, cholerik co chvíli rudnoucí do červena, vynadal za ustavičné vyrušování. Polákovou velikou láskou byl Neruda. Bylo správné, že

89

v době své zralosti mohl stát u zrodu sebraných spisů tohoto klasika, které pak skutečně, dlouho po Polákově smrti, byly úspěšně dokončeny. Základní projekt spisů byl především jeho dílem. Mně pak k Polákovi táhla i jeho láska k divadlu. Znal jsem jej vlastně z Práva lidu jako šifru kp. či K.P. už několik let před naším osobním setkáním.

Jinou zajímavou osobností Ústavu byl PhDr. Miroslav Heřman, který přišel do Ústavu krátce přede mnou z Městské knihovny. Heřman byl zábavný a pozorný společník, gurmán života, kavalír a džentlmen. Když jsem jej poznal, ~~_____~~ vydal překlad Fadějevova románu Poslední z Udege², dal se do přípravy výboru V.B. Nebeský; O umění. Vážil jsem si jej i proto, že jako první už ve třicátých letech napsal českou monografii o Gorkém. Když se Heřman začal soustřeďovat k edici Dobrovského, začalo se mu říkat abé.

Z tváří první garnitury Ústavu vystupuje dále PhDr. Josef Moravec, všemi nazývaný Pepíček, který zvláštní láskou přilnul k Bozděchovi. K dramatikovi, který, jak už dávno vím, sice mnoho ve vývoji českého dramatického písemnictví znamená, ale který mi byl vždy jako umělec zcela lhostejný. Kolikrát později, když jsem se setkal se stoupenci toho či onoho dávno vyhaslého uměleckého zjevu, vzpomněl jsem si na Pepíčka. Je to vlastně strašně krásné, že skoro každý takový muž má svého Moravce. Pepíček, vždy v pohybu, věčně upachtěný, stále také tak trochu naříkající, miloval 19. století. Kdysi mě ale velice překvapil,

když mi půjčil české humanistické divadelní texty, které si pro sebe za mladších let pořídil z knih i vzácných rukopisů.

PhDr. Josef Polák, později vysokoškolský pedagog, v době mého "angažmá" v Ústavu dosti dlouho stonal. Už tehdy byl jeho velkou láskou Josef Václav Sládek. S velikou chutí podílel se také na přípravě Památníku národního písemnictví, jak ještě povím dále, a nejen to, zůstal to-
muto významnému dílu české kultury věren až do dneška. Byl to zřejmě hlavně on, kdo se nejurputněji stavěl a do-
nes staví proti ničení expozice.

Mezi lidmi z druhého patra honosného paláce, pro je-
hož stavbu bylo v Praze poprvé použito betonu, utkvívá samozřejmě i PhDr. Felicitas Wünschová, zvaná obecně Fé,
pozdější velezasloužilá tajemnice uměnovědné sekce CSAV,
která se denně zabořovala do oblaku kouře a kupy časopi-
sů všech formátů, i PhDr. Anna Karasová, již především vdě-
číme za dokonalou edici Arbesova díla, a také vášnivá od-
borářka PhDr. Věra Vrzalová, slavistka a překladatelka,
která svými špatnými nervy ničila i mladé nervy mé.

Všichni tito pracovníci byli lidé blízcí Albertu Pražákovi, v němž viděli vědeckou autoritu a vzor. Byli to většinou členové Literárněvědné společnosti, sdružení značně různorodého, které snad spojovalo jen to, že nemě-
li zrovna v lásce strukturalismus. Toto protistrukture-
listické naladění ztrácelo však právě v tu dobu na síle i
smyslu, protože téměř všichni čeští strukturalisté, jak

známo, přecházeli po druhé válce k marxismu. Všichni pracovníci také přispívali do Slovesné vědy. I Karel Polák, přesahující jako Fischerův žák metodu této skupiny, v této vědecké revui tiskl. Velmi mě kdysi zaujala jeho stať o Herrmannově románu U snědeného krámu. K pozitivismu, k literární koncepci Pražákově, měli blízko i PhDr. Julie Weingartová, dcera významného slavisty, která však záhy - jako žena československého diplomata - dočasně zmizela ve světě, i milá, skromná a obětavá PhDr. Zina Trochová a PhDr. Miroslav Laiske, jenž za studí na fakultě dokonce dělal profesoru Pražákovi famula.

Do tohoto ansámblu přišel jsem tedy na podzim 1949 - a o něco později i můj přítel Kačer - jako žák Mukařovského. Dnes už toto vše dobře vím, mohu věci přesně formulovat, ale v době, kdy jsem v Ústavu začínal, byl jsem tak naivní, že jsem si neuvědomoval, že snad mám být nějakým předbojovníkem či okem pana profesora na akademickém pracovišti. Nevím také, zda si toho byl vědom Mirek. Byl jsem proto dosti smutný, když se mi po čase svěřil Karel Polák, že ve mně a Kačerovi kdekdo viděl Mukařovského špehy či fízly. Samozřejmě, Mukařovský byl formát, bylo by zcela pod jeho důstojnost, pod úroveň vědce, jímž se cítil a jímž také skutečně byl, ode mne žádat, abych mu snad donášel. Panu profesorovi pouze stačilo, že jsem podobně jako Kačer pomáhal realizovat úkoly, které Ústav řešil, že jsme uplatňovali své názory, které se často dosti lišily od názorů většiny, že jsme dis-

92

kutovali atd. Posilou Mukařovského skupiny v Ústavu se stal i PhDr. František Svejkský, nejtalentovanější odborník na starou českou literaturu, s nímž jsem se za studií na fakultě mezi kolegy setkal, a také PhDr. Miloš Pohorský, který však zpočátku pracoval s institutem jen jako externista.

Společné úkoly, jež se tehdy na Ústav jen valily, pracovní tým jednak diferencovaly, jednak sbližovaly, takže práce šla dobře kupředu.

Z pionýrské gardy Ústavu pro českou literaturu již někteří nežijí, odešli však už také dva z někdejších mladých posil - Miroslav Kačer a Miroslav Laiske. Kdyby žili, nechyběli by mezi gratulanty, a Rudolf Havel by je přivítal s otevřenou náručí. Laiske, bibliograf při bohu, neocenitelný spolupracovník celé české literárněvědné i divadelněvědné obce i po svém odchodu, zemřel roku 1975. A Miroslav Kačer poprvé zarmoutil svět, který jej měl rád, v létě 1978.

Kačer byl z těch vzácných lidí, kteří obohacují a jaksí rozjasňují své přátele už pouhou svou existencí. Byl to člověk nesmírně charakterní. V době, kdy přišel do Ústavu, urputně hledal místo v životě. Kolísal mezi divadlem a literaturou i mezi historiografií a teorií. Tento problém, který jej na počátku padesátých let patrně i načas odvedl z Ústavu na dobrovolnou brigádu do kladenských hutí, nikdy však naštěstí jednoznačně nevyřešil. Velikost jeho tvorby je právě v tomto napětí.

V letech, kdy přišel do Ústavu, zabýval se už hodně Tylem, z něhož nejprve připravil výběr statí pro Kritickou knihovnu Československého spisovatele. S výborem to bylo vlastně tak, že jej Ústavu zadal prof. Ferdinand Strejček, ale jeho práce, při všech zásluhách, byla již natolik vzdálena soudobému pohledu na Tyla i tehdejší ediční praxi, že jej Kačer musel zásadně předělat.

Mimo Ústav jsme v letech 1950-1951 připravovali pro nakladatelství Umění lidu - spolu s jinými autory - soubor statí o Jiráskových hrách, který však nakonec nevyšel. Autory sborníčku byli Antonín Dvořák, Miroslav Kačer, Jan Kopecký, Karel Kostroun, Miloš Pohorský, Vladimír Semrád a já. Když jsem pak s prof. Havránkem chystal v roce 1951 sborník k Mukařovského šedesátce, měl jsem v Kačerovi obrovskou oporu.

Smrt Kačírka, jak jsem mu od studií říkal, byla pro ty, kdož byli jeho přáteli, jednou z největších ztrát, které jim život připravil.

Ústavnímu hemžení, které Kačer v jednom dopise nazval pěkným blázincem, šéfoval Rudolf Havel. Havel, ač sám téměř nepublikoval, dovedl ke každému úkolu, sporu, problému, přistoupit ne snad jako manažér, který má v rukou moc, ale především jako odborník. Zasahoval plodně i v otázkách metodologických a názorových. Jednal s nimi otevřeně a zpřímá. Dovedl říkat klidně - či jen s hlasem mírně vzrušeným - i věci nepříjemné. Kdysi mě pěkně sjel za jednostránkový portrét Arne Nováka a udělal moc dobře.

Kéž by se každému vědeckému mláděti dostal do cesty dr. Havel, který by jej arovnal, když místo pravdy poznání začne celkem bez znalostí povídat spíše to, co se zrovna "nahore" chce slyšet! Velice krásnou vlastností Rudy Havla bylo i to, že byl spravedlivý. Nikdy jsem se nesetkal s někým, kdo by jej obviňoval ze zaujatosti. Pěkně jednal s námi mladými. Slova, která mi po letech - v roce 1966 - napsal "... já jsem vás mladíčky tenkrát měl všecky rád a držel jsem s vámi...", odpovídají skutečnosti. Jinou jeho ctností byla veliká píle. Na kolika různých edicích se už tehdy podílel!

Tajemník Ústavu nemutil také své lidi, aby do práce chodili na minutu přesně, jak si to přála zejména Věra Vrzalová, lapající dokonce u dveří s jakousi rozkoší opozdilce, k nimž co chvíli patřil Mirek Kačer a já, protože jsme vyšli právě z fakulty a nebyli ještě zvyklí na pouta pracovní doby. Rudovi vždy šlo víc o to, aby se práce udělala, třeba i za stolem doma, jen když byla dobrá. Většinou to dopadalo tak, že jsme v pracovní době více méně vždy v Ústavu seděli a navíc si ještě dobrovolně nosili pěkné porce práce domů. Stav, který se vyvinul později na Strahově, že totiž odborný pracovník musí být v Ústavu většinou - kromě případných porad a schůzí - jen jednou týdně, nedovedl si tehdy nikdo snad ani ve snu představit.

Rudolf Havel přišel do Ústavu pro českou literaturu jako jeden z prvních z Havránkova tehdy už slavného Ústa-

vu pro český jazyk. Byl to už tehdy velký znalec české řeči, takže jsme se ani nedivili, že radil Olbrachtovi, Zápotockému či Seifertovi. Už tenkrát byl Havel typem "rozumného" filologa, jehož rozhodnutí se nikdy nepřiči-
la zdravému rozumu. Když něco měl rozhodnout, nemyslel nikdy jen na zákony řeči, ale i na její krásu, na smysl sdělení, na člověka, k němuž se slovní projev obrací. Nebyl nikdy talmudistou české řeči, nechtěl se zapsat do paměti národa či spíše odborné obce nějakou reformou, slovným vrtochem, extrémem.

Ostatně i paní našeho vědeckého tajemníka byla jazykozpytcem na slovo vzatým.

Havel, vychovaný v Brně též Arne Novákem, měl blízko k pražákovské skupině, ale plně k ní nepatřil. Exaktní myšlení filologa, jakož i práce v Havránkově ústavu, vedla jej i k studiu strukturalismu. Kromě toho Havel našel brzo lidsky vřelý vztah k Mukařovskému a Mukařovský k Havlovi, který se časem změnil v krásné přátelství. Nemělo by být zapomenuto, že dr. Havel patřil k těm nemnoha lidem z Mukařovského okruhu, kteří mu zůstali přáteli až do smrti - Havel mu svým způsobem doslova dosloužil. K jeho novým pohledům na umění a literaturu přispíval jistě i stále vřelejší vztah k profesoru PhDr. Felixovi Vodičkovi, který vznikl už patrně dříve. Vodička začal spolupracovat s Ústavem - pokud vím - při promýšlení koncepce *edice klasiků a pak zejména - i o tom ještě něco povím - při práci na libretu expozice české literatury*

90

v Památníku národního písemnictví.

Tajemník tehdejšího Ústavu, člověk straníci pokroku, avšak vyhýbající se demagogii a frázi, zahájil počátkem října 1951 svým referátem též ústavní školení, které mělo přispět především k prohloubení metodologie naší práce. Šlo tu o jednu z akcí v předvečer připravované reorganizace České akademie věd a umění. Protože pomalu už nebylo kde na Národní sedět, ohlížel se Havel již od jara 1951 i po nových prostorech. Určitou naději dávala tehdy Valentinská ulice. Hledal cestu z problémů, které se během roku 1951 - v předvečer reorganizace Akademie - začaly vršit. "Nejrozumnější by bylo," psal mi za mé nemoci v dopise z 10. dubna 1951 do Karlových Varů, "aby nás už nějak postátnili a reorganizovali v rámci Akademie nové, nařídili referentům, nebo jednomu z nich, aby jeho první povinností byla práce v ústavu, a pak by to nějak šlo. Zatím to kulhá i při nejlepší vůli."

Různé úkoly se na mladý ústav ze všech stran jen hrnuly a Havel je energicky a většinou i úspěšně řešil. Vidím jej stále před sebou, jak s cigaretou v ruce něco s někým projednává. Utkvěl mi také jako muž dlouhých a trpělivých telefonických hovorů. /Měli jsme telefonní číslo 359841/ Vidím jej ale také v té jeho tradiční radlovce a bundě, které přežily všechny módy, jaksi stále "ulítaného", jak jeho starostlivou pohyblivost pěkně charakterizoval Josef Polák, protože co chvíli musel někam z vážných důvodů zaběhnout, aby věci šly kupředu.

Nechce se ani věřit, co vše instituce dostala hned po založení na svá bedra, a ještě méně to, jak rychle nevelký kolektiv pracovníků celou řadu akcí zvládal. V době, kdy jsem byl v Ústavu, tedy od listopadu 1949 do prosince 1951, pracovali jsme na několika úkolech, které se týkaly více méně všech pracovníků, a kromě toho měli jsme i úkoly individuální. Několik z nás se podílelo na edicích kritik pro Kritickou knihovnu nakladatelství Československý spisovatel, rozjížděla se práce na sebraných spisech Boženy Němcové, Jana Nerudy a J.K.Tyla, chystala se tzv. Jiráskovská topografie, nakonec nevydaná, a začaly i práce na expozici Památníku národního písemnictví. Největší zájem o ústavní práci projevovalo tehdy nakladatelství Československý spisovatel, které řídil František Kautman. /Já však spíše přišel do styku s Ladislavem Fikarem, působícím tu ve funkci odpovědného redaktora./

V době, o níž vyprávím, zakládala se i ústavní knihovna, dnes už přímo proslulá svým bohatstvím, pro niž byl za knihovníka získán pan Hradílk. Protože lidi našeho věku bude třeba hodnotit nejen podle toho, co dobrého a nového udělali, ale i podle toho, co dobrého uchránili před zničením, ať už je to příroda či dílo člověka, budiž připomenuto, že Ústav se za vedení Rudolfa Havla hned zpočátku ujal velice vzácné knihovny Umělecké besedy a do svého základu pojal i velký soubor knih z pozůstalosti Josefa Bittnara. U zrodu archívu, který se časem značně rozrostl, stála pak paní Tesařová. Ještě tyto tři můžeme se s ní

v Ústavu potkat.

Zdá se mi, že už tehdy začal s Ústavem volně spolupracovat také Otto Gírgal, prvorepublikánský komunistický nakladatel, velice milý člověk a skutečný milene c umění, který i pro knihovnu i archiv - a také pro strahovskou expozici - zajistil díky svým stykům s kulturní obcí - ne jednu cennou publikaci a dokument.

V měsících, v kterých jsem byl zaměstnancem Ústavu, poseděli jsme všichni mnoho času i na schůzích, protože to byla doba přímo schůzovního obžerství. Schůzí bylo mnoho a byly většinou i nesmírně dlouhé. Kromě toho právě v tu dobu probíhaly první poválečné prověrky v KSČ. Na pracovišti se také konstituovaly některé nové organizace.

V jakém tempu jsme tehdy museli za vedení našeho jubilanta pracovat, mohu nejspíše ukázat na svém případě, protože pro to mám v notesech i korespondenci dost přesné podklady. Mým prvním úkolem bylo připravit svazek literárních statí T.G.Masaryka pro připomenutou už Kritickou knihovnu Československého spisovatele. Úkol jsem dostal koncem roku 1949 přímo od profesora Mukařovského. Už uprostřed února 1950 mohl jsem panu profesorovi předložit návrh výboru, v němž byly i některé do té doby nepublikované statí, které mi z Masarykova archívu půjčil tehdy v něm zaměstnaný prof.Patočka. Protože se ale ukázalo, že masarykovský soubor nebude moci vyjít, dostal jsem za úkol udělat výbor J.Neruda: O umění, Návrh výboru a poznámky dal jsem panu profesorovi v červnu 1950, korektury přišly 26.zá-

v Ústavu potkat.

Zdá se mi, že už tehdy začal s Ústavem volně spolupracovat také Otto Gírgal, prvorepublikánský komunistický nakladatel, velice milý člověk a skutečný milene c umění, který i pro knihovnu i archiv - a také pro strahovskou expozici - zajistil díky svým stykům s kulturní obcí - ne jednu cennou publikaci a dokument.

V měsících, v kterých jsem byl zaměstnancem Ústavu, proseděli jsme všichni mnoho času i na schůzích, protože to byla doba přímo schůzovního obžerství. Schůzí bylo mnoho a byly většinou i nesmírně dlouhé. Kromě toho právě v tu dobu probíhaly první poválečné prověrky v KSČ. Na pracovišti se také konstituovaly některé nové organizace.

V jakém tempu jsme tehdy museli za vedení našeho jubilanta pracovat, mohu nejspíše ukázat na svém případě, protože pro to mám v notesech i korespondenci dost přesné podklady. Mým prvním úkolem bylo připravit svazek literárních statí T.G.Masaryka pro připomenutou už Kritickou knihovnu Československého spisovatele. Úkol jsem dostal koncem roku 1949 přímo od profesora Mukařovského. Už uprostřed února 1950 mohl jsem panu profesorovi předložit návrh výboru, v němž byly i některé do té doby nepublikované statí, které mi z Masarykova archívu půjčil tehdy v něm zaměstnaný prof.Patočka. Protože se ale ukázalo, že masarykovský soubor nebude moci vyjít, dostal jsem za úkol udělat výbor J.Neruda: O umění, Návrh výboru a poznámky dal jsem panu profesorovi v červnu 1950, korektury přišly 26.zá-

Ří a na knižní trh se svazek dostal už 1. listopadu. Vzpomínám nostalgicky na pohotovost tehdejších nakladatelství a tiskáren. Komentáře, které jsem pro svazek vyrobil, však dobré nebyly, takže mi je právem v Listech filologických strhal PhDr. Vladimír Štěpánek. V témže roce jsem se trochu podílel i na výběru statí pro svazek J.K.Tyl: O umění, který připravoval Kačer. V listopadu dostal jsem pak ještě za úkol zlektorovat soubor vzájemné korespondence Eduarda Alberta a Jaroslava Vrchlického, připravený Bohuslavem Knoeslem, který vyšel až v roce 1954. Počátkem roku 1951 začal jsem se i do Veselého monografie o F.A. Šubertovi, a to opět z vyššího příkazu, zase šlo o posudek. V tomto roce jedenapadesátém, kdy jsem onemocněl žloutenkou a na několik měsíců vypadl z práce, dělal jsem však hlavně - s Věrou Vrzalovou - na svazku České divadlo II pro Sebrané spisy Jana Nerudy a na libretu pro strahovský památník. Korekturu svazku České divadlo II jsme odevzdali 5. září 1951 a již 25. října si jej lidé nosili domů z knihkupectví.

Velikou a krásnou prací, kterou jsme všichni žili, byla příprava sebraných spisů tří velkých klasiků. Není se čemu divit, vždyť jsme je všichni, ať už starší či docela mladí, opravdu milovali. Hlavním redaktorem spisů Boženy Němcové byl Bohuslav Havránek a členy redakční rady Antonín Grund, Rudolf Havel, Josef Hrabák a Miroslav Novotný. Havel byl také editorem - za vedení Havránkova - prvních dvou svazků, Národních báchorek a pověstí I-II,

které vyšly už roku 1950. Později také připravil - spolu s B.Havránkem a R.Skřečkem - edici Babičky, vydanou roku 1953. Vzpomínám si, jak mě těšilo, že jsem i já mohl drobně přispět ke zdaru spisů umělkyně, s níž jsem se setkával od dětství - už pro svůj původ z českého Severovýchodu - na každém kroku. Když totiž Havel nemohl v pražských fondech nalézt vzácná první vydání pohádek a báchorek, upozornil jsem jej na exempláře v českoskalickém Muzeu Boženy Němcové.

Bouřlivější a jistě i obtížnější byly počátky prací na sebraných spisech Jana Nerudy, protože šlo o dílo neobyčejně rozsáhlé. Řídící orgán sice zprvu nebyl ve svazcích uváděn, ale všichni jsme věděli, komu nejvíce edice tohoto díla leží na srdci. Z osobností mimoustavních to byl Jan Mukařovský, který měl Nerudu opravdu rád a dobře jej znal. A z interních pracovníků - jak jsme už pověděli - Karel Polák. O koncepci edice Nerudy, kterou Polák navrhl, vedly se však diskuse. Byly také podány - též můj - protinávrrhy. Konala se i zajímavá sezení, při nichž se např. profesor Havránek vyslovoval k jazykové stránce edice.

Vzpomínám vděčně na týdny, kdy jsem si musel jaksi z "úřední povinnosti" přečíst kupu svazků Nerudova díla, vydaných kdysi Quisem a Novotným, které jsem dosud neznal, a hlavně se zabořil do mnoha ročníků Národních listů, vypůjčených pro ediční účely do Ústavu tuším z pražské Univerzitní knihovny.

Asi v roce 1950 přišel do Ústavu i PhDr. Miloslav Novotný, bývalý ředitel knihovny Národního muzea, tehdy už starší pán, rovněž velký znalec díla obou klasiků. /Proto byl i členem redakční rady spisů B.Němcové./ Milný, jak jsme mu říkali podle jeho novinářské šifry, uzavíral svůj plodný život. Protože však v tutéž dobu začal vydávat svůj Život Boženy Němcové a Život Jana Nerudy, nesžil se už plně s ústavními edicemi, ač některé svazky také připravil. Jeho "životům" vytýkal kromě toho K.Polák, rival odborný i názorový, nepřesnost v přetisku dokumentů.

Jako první svazek nové edice Nerudových spisů vyšly - už v roce 1950 - Povídky malostranské v edici K.Poláka.

Vzpomínám si, s jakou radostí jsme brali do rukou první svazky spisů obou klasiků.

Vydání souboru díla Boženy Němcové a Jana Nerudy byl veliký čin naší kritikou a kulturněpolitickými činiteli nedoceněný. Když se po mnoha letech práce uzavřel rozsáhlý soubor Nerudova díla, obrátil jsem se dopisem na tehdejšího šéfredaktora Tvorby PhDr.Jiřího Hájka s návrhem, aby se k tomuto mimořádnému činu v listu vyjádřila řada specialistů, zejména historik českých a evropských dějin, historik Prahy, literatury, hudby, divadla, výtvarného umění, etnograf, žurnalista, filolog-bohemista a zkušený editor atd., ale na dopis mi neodpověděl. Byl jsem šťastný, že jsem mohl být - byť většinou jen jako divák - u počátku těchto dvou velkých edičních akcí, kte-

ré budou sloužit generacím.

Také edice díla J.K.Tyla se začala promýšlet. "Na Tyla se konečně sesla redakce, rozjíždíme se, je to moc hezké," psal mi do Jaroměře 29.dubna 1951 Kačer, "ale zase to znamená pro mne práce až nad hlavu, protože neovládám řemeslo a musím se při vší práci všemu od začátku učit." Duší tylovské edice, jež se naplno rozběhla až v době, kdy jsem v Ústavu již nepracoval, byl zpočátku právě M.Kačer, a z externistů J.Hájek, A.Jedlička, J.Kopecký, M.Otruba, F.Strejček a V.Štěpánek. Hlavním redaktorem díla v době jeho startu byl Antonín Grund. Tato jména alespoň čteme na prvním svazku, Dramatických báchorkách, vydaných v roce 1953.

Jiráskovskou topografií, uloženou Ústavu k výpravování v roce 1951, nedělal naproti tomu nikdy rád. Byl to jeden z mnoha podniků jiráskovského výročí. Určitá nechuť k tomuto nepromyšlenému projektu nerostla však z nechuti k Jiráskovi. Uprostřed května 1950 udělali jsme si dokonce ústavní výlet do Jiráskova kraje. Zastavili jsme se na Jpočně, byli i na Skalce u starého židovského hřbitova nad Zlatým potokem, postáli v Hronově u Mistrova hrobu a přešli si Katibořice. Výletu, který jsem jaksi organizoval s lokalpatriotismem mně vlastním, účastnil se kdekdo. Za brány hlavního města vyjel si tehdy i Ruda Havel s paní, Karel Folák, Pepíček Moravec, Mirek Heřman, Věra Vrzalová, Pě Wunschová i ještě jiní a s nimi naši milí hosté docent Thon, pro-

esor Grund a profesor Skřeček. S dr. Rudolfem Skřečkem jsem se na výletě velmi sblížil. Náchodsko se mu tehdy tak zalíbilo, že se tam pak snad rok co rok o dovolené vracel. V Ratibořicích navštívili jsme i učitele Krtičku, zasloužilého budovatele Muzea Boženy Němcové v České Skalici. A den před tímto setkáním představil jsem v Hronově svým spolupracovníkům z Ústavu k maturitě se právě chystající slečnu Marii Vlachovou z Červeného Kostelce, která se o několik týdnů nato stala mojí paní.

Také s průzkumem vztahu české literatury k horníkům, což byl další uložený úkol, to nedopadlo dobře, protože do takové v podstatě pozitivisticky registrující práce neměl v Ústavu nikdo chuť.

Tak jako na edicích klasiků, dělali jsme s velikým zaujetím i na libretu expozice Památníku národního písemnictví. Ten velký a krásný úkol dostal Ústav na jaře 1951. Na přípravě koncepce a scénáře jsme se podíleli snad všichni. Hodně času věnoval věci i Mukařovský. "Jak je důležitý Památník české kultury," psal mi 29.IV. Mirek Kačer, "svědčí to, že Mukařovský chodí na všechny schůze a věnuje jim celé odpoledne." Především se však práci na libretu a scénáři věnoval prof. Vodička, takže se nakonec stal duší této významné akce. /Také prof. Burianek, jak vyplývá z Kačerových dopisů, se podílel na koncepci libreta./ Byl to věru nádherný a vysloveně pionýrský úkol vyložit široké veřejnosti českou literaturu především opticky, a také škola myšlení, neboť jsme

všichni museli urputně hledat podstatu jednotlivých jevů a osobností. I když se práce rozbíhaly a vrcholily v době největšího dogmatismu, koncepci expozice a její realizaci v jednotlivých sálech krásného strahovského areálu poznamenal celkem nepatrně, takže mohla sloužit dlouhá léta - a zčásti slouží dodnes. Starou literaturu v krásném ambitu a objevených sálech ukázali veřejnosti Svejkovský, Mareš, Daňhelka a zřejmě ještě i jiní odborníci. Rudolf Havel připravoval expozici Rukopisů a Jungmanna, Josef Polák Jana Kolára a Havlíčka, Věra Vrzalová Palackého a Šafaříka, Kačer počátky českého profesionálního divadla a J.K.Tyla, já pak chystal sálek Příprava pro vzmach národní kultury, tedy léta padesátá a počátek desetiletí dalšího, a hlavně - Jana Nerudu. /Po mém odchodu z Ústavu dodělával Nerudu PhDr.Jiří Kruběš./ Ostatní autoři vypadli mi už bohužel z paměti, libreto této akce uchovalo se však v mém archivu. Při přípravě expozice dostávali jsme se často do kontaktu s PhDr.Mojmírem Otrubou, který v té době byl jako zaměstnanec rodícího se Památníku národního písemnictví věru povoláním a nesmírně zaujatým organizátorem celé akce, i s jinými pracovníky. V komisi, která čas od času přišla do sálů přehlédnout, jak instalace pokračuje, byl i akademik Zdeněk Wirth, Vojtěch Pavlásek a František Nečásek. Jestliže Nečásek byl duch výrazně dogmatický a politický, který spíše lidi svými připomínkami otravoval, pak Pavlásek působil jako pravý opak. Byl to vzácný člověk, nadšený, povzbuzující, starostlivý, oběta-

vý, Jméno tohoto komunisty ze staré školy by vždy mělo být v této souvislosti připomínáno! Když se dělal Strahov, říkalo se, že Nejedlý té akci nepřeje. Jeho náměstek Pavlásek byl však ochoten pro zdar Strahova udělat vše.

A přece se právě z objektu budovaného památníku šířil ve velkém Nejedlého kult! Zásahu o něj měl Emanuel Famíra, manuálně velice šikovný člověk, který pro expozici vyrobil např. i Guttenbergův tiskařský stroj. Hlavním zájmem Famírovým bylo však zřejmě vyrábět pro prodej busty Zdeňka Nejedlého. Měl jich ve své pracovně vždy hned několik.

Před otevřením Památníku národního písemnictví, kterého se účastnil i prezident republiky Antonín Zápotocký, napsal Rudolf Havel do Obrany lidu z 6.května 1953 článek o významu expozice.

"Když byl v roce 1951 vyzván Ústav pro českou literaturu, aby zorganizoval vypracování ideového, literárněvědného podkladu pro toto muzeum," napsal tu mimo jiné, "bylo jasno, že tato práce souvisí s novým pohledem na dějiny naší literatury, že souvisí s vypracováním marxisticko-leninského pohledu na vývoj našeho písemnictví. Byly utvořeny pracovní kolektivy pro jednotlivá období naší literatury, nastala obtížná, horečná a v pravdě budovatelská práce; znamenalo to znovu prostudovat všechn literární materiál, vybrat jej k účelům výstavním, zhodnotit jej a vyloučit v historické souvislosti; a pak ve spolupráci s výtvarníky."

Při práci na Strahově kladl se vlastně základ ke všem pozdějším pokusům o postižení cesty české literatury až na prah naší doby. Také já tu mnoho získával. Teprve po letech jsem si uvědomil, jak mi zkušenosti z práce na Památníku národního písemnictví přišly vhod při budování velké syntézy české divadelní kultury.

Když se Památník otevíral, nebyl jsem však již v Ústavu, ale na divadelní fakultě AMU, kam jsem doslova utekl za Mukařovského stonání koncem roku 1951. Všechno mě totiž táhlo k divadlu. Na DAMU jsem ostatně v tu dobu - od února 1950 - už externě přednášel a také moje první větší tištěné práce - doslov k Lucerně /1950/ a M.D. Rettigové /1951/ - se týkaly divadla. S přáteli v Ústavu jsem se loučil ve chvíli, kdy se už chystalo založení nové Akademie. Tehdy jsem ovšem netušil, že se do Ústavu pro českou literaturu za několik let dokonce velmi rád vrátím a že budu znovu sloužit - pod přítelem Rudou.

Když jsem byl pověřen k 1.lednu 1956 funkcí externího vědeckého vedoucího Kabinetu pro studium českého divadla v nové Akademii, považoval jsem za správné navštívit Rudu Havla, tehdy už úředujícího na Strahově, hned v prvních minutách života této instituce, protože Kabinet byl založen jako oddělení Ústavu. Napochodoval jsem k němu hned v pondělí 2.ledna 1956 o 8.30 spolu s Lyou Říhovou a Vladimírem Procházkou, prvními interními zaměstnanci divadelního pracoviště, abychom se ohlásili.

Ruda nás otcovsky přivítal, nabídl cigaretu, popřál

vše dobré a daroval nám symbolicky Ottův divadelní slovník jako první knihu pro Kabinetní knihovnu. A ještě něco nám daroval: volnou ruku, svobodu bádání a svoje sympatie pro naše snažení!

To jsme ovšem poznali až během let.

Po audienci v jeho strahovské pracovně jsme se pak my, jádro nové akademické instituce, odebrali se svazkem slovníku v ruce do nevytopeného lokálu hotelu Savoy k první pracovní poradě.

F r a n t i š e k Č e r n ý

P á r s l o v p a m ě t n í k a

Ať to počítám jak chci, je to opravdu už devětadvacet let, co jsme se poznali. Skoro tři desítky let! a já jsem tedy vlastně pamětník! Přiznám se, že tenhle objev byl pro mne skoro stejně šokující jako zjištění, že Rudolf Havel bude letos slavit sedmdesátiny. A co víc, jsem dokonce jedna z toho mála, co pamatuje pravěk ústavu.

Ústav ještě jako součást "staré" Akademie ("nová" vstoupila do života až 1. ledna 1953), ústav ještě dole ve městě, s jedním pracovištěm na Národní, kde sídlil Ruda se svou pravou rukou, paní Ludmilou Tesařovou, Karel Polák s Pepíčkem Moravcem, František Svejkovský s Josefem Polákem, řada úctyhodných foliantů knihovny, úzká šerá zasedačka, kde se konaly ranní desetiminutovky přesně o osmé, které začínající vědkyni věčně opožděné naháněly hrůzu...,

a s druhým ve Valentinské, kde v jedné pracovně trůnil Miroslav Heřman s A.M. Píšou, v druhé vpravo Píšovy Wolker-girls Zina s Julinkou a v malé místnosti uprostřed Mirek Laiske u dvoustolí, kam se měly vměstnat dvě novicky, aby se učily za 6000 staré měny (1200 v nové) umění bibliografickému na různých Kostnických jiskrách... Kdepak, to nebylo jako teď, aby si kdejaký mladíšek s diplomem ještě neoschlým přišel do ústavu rovnou bádat; pěkně excerpovat články o literatuře, ročník, čárka, rok,

čárka, číslo, čárka, strana, čárka, učit se anotaci ve dvou řádcích a hlavně přesnosti, nad sebou bdělé oko Mirka Laiska. (Musím si vždycky při vyslovení toho jména vzpomnout na Karla Poláka, který pokaždé bolestně povyskočil, když je někdo špatně skloňoval: Laiskeho! vykřikoval pohoršeně, ještě řekni Laiskete! Ba, tenkrát ještě uměli lidé živící se psaním česky; nemohu na ně nevzpomínat s vděčností v těchto letech, kdy si vydělávám na chleba tím, že musím číst a opravovat jazykové výpotky dnešních psavců.)

Za měsíc nato nastalo velké stěhování nahoru na Strahov; někteří nad tím kroutili hlavou, že je to daleko od knihoven a jiných zdrojů poznání a že si tam mezi chladnými opukovými zdmi uženeme souchotiny... Ale mladá adeptka se svazáckým optimismem vesele provázela na korbě nákladáku drahocenné knižní poklady pod novou střechu: jednak se tato činnost více podobala tomu, čemu se až dosud věnovala rozhodně více než vědě, jednak tam nahoře klášter svítil v podzimním slunci bílými zdmi na pozadí jasné zeleně petřínských straní a sliboval... sliboval... Sliboval nejen novou éru v životě nezkušené adeptky, ale novou éru české literární vědy, éru radostné soudružské práce na dědičné roli literárního pozitivismu a eklekticismu, kterou mladé ruce nové generace přeořou pluhem nové vědecké metody...

x x x

Když hledám v tom šerém dávnověku ústavu svou nej-

starší vzpomínku na Rudolfa Havla, vidím ho v řetězu postav, roztaženém po schodišti ve Valentinské a podávajícím si balíky knih při velkém stěhování. Musím tady vzpomenout na proslulé "knihkupecké" posuvné uzly, kterými jsme vázali tyhle balíky a kterým nás naučil pan Hradilík; moc se mi později hodily, když jsem o mnoho let později začínala novou "kariéru" novým velkým stěhováním knihovny - inu, co se v ní naučíš... A znovu také na bdělé oko Mirka Laiska. Tenkrát jsme totiž brali na Strahov také knihovnu České národní rady, která ústavu (zřejmě skrze jednoho z jeho někdejších ředitelů, prof. Pražáka) připadla, a která teprve čekala na probírku. Bylo tam mnoha lahůdek, nad nimiž by zaplesalo srdce každého ohře antikvariátů, jako je Jiří Brabec; a mnoho z nich putovalo do stoupy. Nad jedním takovým pokladem mi to přece jen nedalo; pamětliva své svazácké cti (místo abych ji jednoduše strčila do tašky) jsem nesměle požádala Mirka, jestli bych si ji nemohla... Putovala ovšem nemilosrdně za ostatními vyřazenými knihami; kdoví, snad si chudák Mirek myslel, že ho jen tak zkouším...

Ruda mi od počátku imponoval junáckým zjevem mladého čtyřicátníka (který mu zůstal po všechna další léta) i zvláštní ostýchavou a noblesní laskavostí, která mé "bojovité" povaze, odchované zcela jiným prostředím a mravy, připádala téměř exotická. Zvlášť se mi líbilo, jak oslovoval paní Tesařovou "paní Ludmilo"; tajně jsem si přála, aby se mi jednou od Rudy dostalo také takového oslovení,

důvěrného a uctivého zároveň. Na brigádách se i lidé akademičtí sbližují rychle; a tak brzy přišel den D, kdy mě Ruda mezi balíky knih skutečně oslovil křestním jménem - ale dopadlo to docela jinak: Soudružko Evo...

x x x .

V prvních letech bylo "nás mladých" v ústavu jen o něco víc, než bys napočítal na prstech jedné ruky. Kromě Pišova oddělení, složeného takřka výhradně z žen a dívek kolem pětadvaceti, převažovali tehdy v ústavu jednoznačně padesátníci a čtyřicátníci - na první pohled usedlí pánové a dámy, zcela upnutí ke svým badatelským úkolům. Tento poměr sil se měnil jen pomalu, jak rok po roce přibývalo nových aspirantů a mladých pracovníků, až se posléze situace docela obrátila. Mezi prvními přišel Zdeněk Pešat a byl přidělen do Pišova oddělení, aby tam posílil mužský živel, jak po tom volal sám jeho vedoucí. Ostatně - nač se schovávat za autority: dobře si pamatuju, jak jsem vyzývala Radka Pytlíka, který tehdy sloužil vlasti někde v Boru u Tachova, aby se přihlásil do ústavního konkursu, se zdůvodněním:

V klášteře mě nic netěší, protože tam nejsou hoši...

Ale když hledám zpátky ve své paměti, jak jsme tento "generační problém" tehdy skutečně prožívali, vynořují se mi jeden za druhým obrázky docela jiného rázu:

Jak sedíme s A.M.Pišou, Rudolfem Havlem, Karlem Polákem a Zdeňkem Pešatem U malířů při skleničce červeného (ba, tenkrát ještě nalévali "čtvrtky" do malých džbánků);

jak mi na cestě přes Petřín, kde jsme vidávali v Růžovém sadě Vítězslava Nezvala v zářivě modrém obleku, jak česká mezi růžemi na svou tehdy novou lásku, ukazuje A.M. Píša na smíchovské Tatře "pět Ringhofferových komínů" S.K. Neumanna; jak v ošklivém deštivém dni, kdy na člověka padá v nekonečných, šerých klášterních chodbách stesk, vytahuje Mirek Heřman zpoza svazků Palackého Dějin demižónek domácí slivovice; jak profesor Vodička v zašlém lisráčku a vysokých holínkách zasvěcuje Rudu do umění zastříhovat stromky; jak za ranního rozbřesku čekáme s Rudou v nižborských lesích na troubení jeřenů... .

Obrázek za obrázkem, a ten nejtypičtější mezi nimi: Ruda sedí v ústavní knihovně na nejvyšším schůdku knihovníckých štaflí a recituje procítěně:

Jsem člověk neuravňý a zanedbaný
a lehce botky měl jsem příliš rád...

nebo

Ma mila rozmila, neplakej!
Život už není jinakěj...

anebo

Já držím pohár ve své dlani,
jenž čeká na rty člověka.
Já držím pohar ve své dlani:
své srdce, které přetéká.

Tady někde byl průsečík, v němž se naše cesty setkaly; a nejen s Rudou, ale s celou "starší" generací. Myslím, že v tomto generačním sblížení sehrál Rudolf Havel klíčo-

vou roli; a že k ní nebyl předurčen jen svým "středním" věkem, ale celou svou osobností. Zprostředkoval nám mnohé, co by nám jinak zůstalo uzavřeno; a jestli jsme této generaci aspoň trochu porozuměli, jestli jsme se naučili aspoň kousku tolerance, jestli místo generačního problému došlo k lidskému sblížení, je to z valné části jeho zásluha.

x x x

Třicet let! Třicet let hledání, klopýtání, omylů, o-klik, návratů; nalézání a objevování (přeba často již dříve objeveného); klopotného dobývání kousičku poznání, a spousty vynaložené a promarněné energie; a řada lidských svazků, které trvají přes hroby, přes meze času a prostoru. Tváře, gesta, slova, které nás budou provázet do konce našich dnů; kaleidoskop, který se panětníkům nastavuje vždycky pod jiným úhlem: tu žertovně a rozverně, tu s trochou dojetí a sentimentality; ale bez hořkosti. "Bylo to překrásné a bylo toho dost." Měli jsme to štěstí, jak pravil klasik, že jsme "sedávali u nohou mistrových"; že jsme mohli pracovat s Mukařovským, Vodičkou, Píšou, Havlem, Karlem Polákem, Heřmanem; že jsme se měli u koho učit, komu naslouchat i oponovat, s čí koncepcí se ztotožňovat či konfrontovat.

(Nuže teda, pravil akademik při jedné příležitosti, vidím, že tato soudružka toho za rok mnoho neudělala. Měla mateřskou dovolenou, pane profesore, namítám nesměle.

Prosim, nepleťte mi sem sociální důvody! Ale ona opravdu, pane profesore, namítám nesměle znovu... a nemá nikoho k dětem, ani babičku... Akademik se trochu zarazí, ale vzápětí vyrazí vítězně: A řekněte mi teda, jak to dělala madame Curie?!) Davali nám laťku hodně vysoko, tu vědeckou i tu obyčejně lidskou; a nejen expressis verbis, ale už samotnou svou existencí. A ať už jsme na ni dosáhli nebo ne, byla tam, a přinejmenším nás provokovala.

Jednou jsem si v rozhovoru s profesorem Vodičkou postěžovala, že moji synové nemají štěstí na učitele, že jen dva z nich jsou pedagogy v tom pravém smyslu. A profesor Vodička velmi živě oponoval: Dva? (asi jako by řekl celí dva?) Ale to mají vaši synové obrrrrrovské štěstí! mnozí za celý život nepotkají ani jednoho!

Ano: měli jsme vlastně obrovské štěstí; a není to paradox, i když to tak vypadá.

E v a S t r o h s o v á

S Rudolfem Havlem jsem se poprvé setkal, když působil jako tajemník v místnostech jedné velké budovy na Národní třídě. O tomto domě, který prý umožnil postavit "růst kapitálu ze spornosti pražského měšťanstva", se hovoří jako o významné slohové stavbě. Můžeme se o ní dočíst, že "arkádová okna se sloupy pod archivoltami okenních špalet, polosloupy členěná okenní pole a dokonce i typický motiv otevřených okének kladí pod hlavní římsou, to vše se odvíjí ze stavebního odkazu benátské republiky, nejmocnější obchodní enklávy vlašské renesance. Uvnitř pak mocné, do výšky průběžně vedené trojramenné schodiště, rozlehlé síně a architektonicky dobře vyřešená bankovní hala tvoří interiéry vyhovující provozu a významu peněžního ústavu, nejstaršího v Praze." Z tohoto pojednání se o Rudolfovi Havlovi nedovíme ani slovo. A přece tenkrát po tom trojramenném schodišti v budově České spořitelny doktor Havel denodenně kráčival a od jejích interiérů, vyhovujících provozu a významu důležitého peněžního ústavu, míval důležité klíče. Každý by se takových klíčů držel zuby nehty.

Jenže to už je dávno a od té doby se v tom domě i v okolí hodně změnilo. Naproti ve "zlaté kapliče" se nehraje divadlo jako se hrávalo tenkrát. Nestojí Kaurovy domy. Vedle v řeznictví se tehdy dostalo na lístky maso. V Klášteřní vinárně už nedovedou připravit tak pěkně smažený telecí řízek a do skleniček nám tam nalévají mnohem, mnohem pomaleji než kdysi. Bůhvíkolik

tváří už není a nebude možno tam někde na ulici potkat. Zato jakmile vkročíte do budovy, hned za vámi volá vrátný, co že tam vlastně pohledáváte. - A hlavně už ve starém domě na Národní třídě neseďává pan doktor Rudolf Havel. Ano, došlo tam ke značným proměnám. Nedokázal bych je všechny podrobně popsat a vyložit přesně jejich příčiny. Pouze se domýšlím a subjektivně to podávám. Ale zřejmě nedovedl dr. Havel dobře zacházet s penězi a nedovedl je obezřetně počítat a schránčlivě rozmnožovat, takže tu krásnou budovu peněžního ústavu blahé paměti prostě nějak prošustroval.

Asi to bylo hlavně proto, že se vůbec příliš nestaral o peníze a že ho už tenkrát více těšily a zajímaly docela jiné věci. Alespoň když opouštěl dům na Národní třídě, doprovázen smutným pohledem Myslbekových lvů /do dnes ho tam u vrat hlídají/, zpíval prý si potichu text, který potom později bylo od něho možno tak často slyšet:

Jsem člověk nemravný a zanedbaný
a lehké holky měl jsem příliš rád...

Nevím, určitě o tom nevím nic. A rovněž si nejsem jistý, kde se v tomto člověku, jemuž předtím okolnosti umožnily, aby poznal mnohá místa a kraje Čech a Moravy, město Benešov i dokonce dalekou Litovel, tedy kus světa, nevím, kde se v něm vzala podivná náklonnost ke znalectví knížek a obrázků a červeného vína. Možná, že to bylo z úcty k věcem ušlechtilým a starobylým, protože všechno, co bylo jmenováno, představovalo kulturu dávno předtím, než byly vynalezeny bankovky a cenné papíry a než bylo zavedeno spoření v Čechách. Ovšem to dá rozum, že jakmile si Rudolf Havel

něco začal se spisovateli, to jest s lidmi finančně velmi nespolehlivými, že tu budovu České spořitelny udržet nemůže a že ji bude muset předat lepším úředníkům. Což se posléze také stalo.

Přesídlil tedy na Strahov k premonstrátům, kde mohl oknem vidět do přírody, a jako pánové Bouvard a Pécuchet tam hovořovali s kolegou Miroslavem Heřmanem o věcech života a písemnictví. Ale ať už to šlo dále jakkoliv, je bezpečně doloženo, že se nepřestal se spisovateli a se státně méně ceněnými papíry knížek zaplétat čím dál více a že toho podezřelého počínání dodnes nenechal. Je známo, že se zprvu hodně věnoval českému jazyku; výsledky této jeho práce jsou uloženy zejména v mnoha heslech Příručního slovníku jazyka českého. Když se potom začal zabývat už přímo literaturou, využíval získaných znalostí a zkušeností a soustřeďoval se nejvíce na jazyk spisovatelů a na práci editorskou a v tomto oboru se také stal mnohem více uznávanou autoritou než za svého působení v budově spořitelny. To je možno potvrdit naprosto nezvratně.

Byla by dlouhá řada těch spisovatelů, na jejichž dílech si Havel uvědomoval křehkou krásu a přesnost básnické řeči, a kteří zase naopak vděčí Havlovým znalostem jazyka a literatury a jeho citu pro životnost slova za to, že jejich knihy dnes čteme právě v takovém a takovém znění. Nebyla by to jména ledajaká a na jejich začátku by byli sám Karel Hynek Mácha a kněžna české prózy Božena Němcová. A byli by tam především spisovatelé, jejichž práci se slovem mohl Havel poznávat bezprostředně, v osobním styku; jako málokdo druhý mohl být při tom, jak se jejich díla dotvářela. Tato osobní spolupráce začínala nejspíš u Ivana

Olbrachta, za návštěv v jeho krčském domku. Když Havel Olbrachtovi v padesátých letech pomáhal připravovat nové vydání jeho spisů, seznamoval se zblízka s tím, jak dobří spisovatelé uvažují o jazyce a o každé drobnosti textu, o kvantitě samohlásky a intonaci věty i třeba o střídání infinitivního zakončení sloves /-ti nebo -t/ s ohledem na rytmus souvětí. Tu se jistě upevňovalo Havlovo vědomí povinnosti respektovat slovo jednou dané a písemně zachované a zároveň posuzovat jazyk jako vyjadřovací možnost, která pro spisovatele nikdy nesmí přestat být věcí živou a stále se přetvářející. Kdykoliv potom Rudolf Havel pracoval s literárním textem, snažil se tyto zásady citlivě uplatňovat.

Po Olbrachtovi by následovali další spisovatelé a mohlo by se mluvit o dalším vzájemném obohacování a sbližování. S Karlem Novým se vraceli na různá místa do benešovského kraje i do strašnického bytu, kde určitě ještě dnes šumějí ve vzduchu tisícové vzpomínky a vyprávění; také Karel Nový si od něho žádal rady při vydávání svých próz - a Havel tu někdy spíše bránil navrhovaným úpravám a hájil starší znění, neboť čím dál víc poznával, jak slovo těsně souvisí s časem a s okolím, pro něž bylo poprvé vyvoláno. Do bytu Vladimíra Holana na Kampě a U lužického semináře nosíval aktovky plné knížek, aby se s nimi básník mohl ve svých hamletovských nocích potýkat a dolovat i jejich pomocí své metafory. Zase na jiném konci Prahy, kterou takto Havel křivočil, mu dával před novým publikováním číst své starší knížky i verše nejčerstvější a své vzpomínky Jaroslav Seifert. A ještě se Rudolf Havel objevuje v důležité záležitosti vedle Vladislava

118

Vančury. Myslím na to, jak byl v polovině sedmdesátých let vyvolán žalobou proces, který by byl komický, kdyby nebyl v podstatě smutný a žalostný.

Ano, obvodní soud v Praze I byl žádán, aby potvrdil, že vlastním autorem Obrazů z dějin národa českého nebyl sám Vančura. Může se to zdát neuvěřitelné, ale opravdu bylo třeba přinášet důkazy na obranu tohoto spisovatele. Rudolf Havel k tomu pomáhal shromažďovat materiál a dokumentaci a ověřoval rukopisy a studoval varianty, aby se definitivně dokázalo, že autorem "obrazů" byl skutečně Vančura. Jakoby symbolicky se při tomto procesu, který by neměl být zapomenut, protože ani na kulturní ostudy se nemá zapomínat, sešlo několik spisovatelů, zastupujících jednu dvě generace české literatury a její moderní tvořivý smysl. Vždyť šlo nejenom o autorská práva, ale i o jméno a čest českého spisovatele, o význam tvůrčí práce, o funkci kultury. Z paměti se tu vracelo Olbrachtovo označení Vančury za "největšího soudobého prozaika", který imponoval hrdým a ušlechtilým jednáním - a hned tím se spor dostával do vážných a vysokých souvislostí, do jakých patří vážné věci umění v národní a lidské kultuře. Byla čtena svědecká výpověď Seifertova, aby osvětlovala, jak to tenkrát bylo s projektem v Družstevní práci, a aby dokazovala, že si ostatní spisovatelé /když už se Vančura položil do práce a měl hotové první texty/ ani netroufali následovat jeho nenapodobitelný vypravěčský styl a jazykový patos. Jako svědek se osobně postavil Karel Nový a znovu vykládal, v jak prudkém pracovním zaujetí Obrazy vznikaly, jaký byl způsob Vančurova psaní a jeho vztah k historii, jež se mu v místě jeho bydliště,

na Zbraslavi, naustále připomínala slavnou kronikou. Opakoval, že ani on se nepokládal za povolaneho něco do plánovaných "obrazů" psát, neboť si byl vědom, že jakýmkoliv pokračováním by se vyprávění nějak měnilo ve své podstatě. Rozhořčoval se nad opovržlivostí dotýkat se Vančurovy osobní cti. Konečně se jako vedlejší "žalovaná" strana soudního řízení, jež probíhalo v několika pokračováních až k vyšší instanci, účastnila také paní doktorka Vančurová. A když se potom sedělo v nedaleké kavárně v Celné ulici, následoval kouzelný čas vzpomínání Vančurovy ženy a Vančurova přítele: z jejich doplňující se paměti a z dvojitého úhlu se opět vynořovala osobnost spisovatele Obrazů z dějin národa českého a jeho vztah ke kramářskému městu Benešovu a k rodičům Karla Nového, mihaly se příhody z let studií a literárních začátků, vynořovaly se zapomenuté drobnosti...

Ale proč o tom všem vedu řeč? Je několik důvodů. Za prvé, abych připomněl, že Rudolf Havel byl vždycky něčím bytostně přitahován spisovateli a že významní prozaikové a básníci si naopak vážili jeho zvláštního vztahu k literatuře - je to vztah znaly věci a oddaný, plný úcty a tvořivý, držící se faktů a nestrnulý. Na takovýchto základech se pak rozvíjel vřelý osobní poměr a vytvářela se atmosféra doslova přitahující autorské vzpomínání a zpovědi a sdělení o tvorbě. Kdyby si Havel sedl, aby sám napsal paměti, mohlo by se zachránit mnoho zajímavého a cenného o spisovatelích a o spisovatelské práci. Za druhé, abych připomínal Havlov podíl na poválečné české literatuře. Je to podíl jeho práce a času, nezištnosti a citu pro umění a pro český jazyk a je obsažen a rozpuštěn v mnoha větách a verších básníků a

vypravěčů, zvláště těch, o nichž padla zmínka. Havel k nim nepřistupoval jako pasivní editor, nýbrž jako člověk zaujatý živou prací spisovatele a jako člověk, který si takto našel jeden ze způsobů, jak se podílet na vytváření kulturních hodnot. Především z tohoto pohledu na tvorbu vyplývaly zásady, které Havel prosazoval ve svém editorukém přístupu k literárním textům. A konečně bych rád alespoň v závorce vyslovil i osobní poděkování za to, čím se Rudolf Havel "otiskl" na stránkách, které jsem se já pokoušel psát o literatuře a jimiž jsem ho v rukopisech obtěžoval, abych slyšel jeho připomínky.

A tak je snad možno vrátit se k otázkám, které měly z předchozího povídání vystoupit a které se možná trochu skrývaly v žertovně ironické hře, jaká nás často provázívala: Které papíry jsou opravdu "cenné" a které "bezceenné" a na čem se zakládá to, co z lidské práce zůstává? Vlastně nebylo nedobře, že tenkrát někdy před třiceti lety pan doktor Rudolf Havel ten bankovní a spořitelní ústav na Národní třídě vyměnil za přátelství se zvláštními bytostmi, jež bývají zvány spisovateli.

M i l o š P o h o r s k ý

Při významném životním jubileu je nezbytné si alespoň trochu zavzpomínat. Rudolfa Havla jsem osobně poznal před pětadvaceti lety, když jako vědecký tajemník mě přijímal do Ústavu pro českou literaturu. Při pohledu na můj dotazník lehce zalkal, jako že jemu je už pětadvaceticet a já že jsem o více než osm let mladší. Když však krátce nato hrál náš ústav fotbalové utkání, nastoupil štíhlý a svěží Havel v nezbytné modré radiovce do branky a já stál jen za bariérou.

To ovšem nebylo v našem společném působení v ústavu to hlavní. Když prof. Jan Mukařovský dal souhlas ke vzniku Kabinetu pro studium českého divadla, byl to právě Rudolf Havel, kdo vše ostatní - a bylo toho hodně - prakticky a organizačně zajistil; náramně nám tehdy pomáhal. Zasloužil se tedy nejen o literární vědu, ale i o vědu divadelní. Za to upřímné díky Rudolfu Havlovi.

Vladimír Procházka

M í l ý R u d o ,

přijmi mé blahopřání k dovršené sedmdesátce. Měl jsem to štěstí, že jsem s Tebou oslavoval už dvě Tvá desítková jubilea, to dnešní je však jaksi slavnější a dává příležitost zavzpomínat, co jsem z Tvého obáhlého životního díla stačil aktivně zužítkovat.

Když jsem si jako čerstvý studentík estetiky na pražské filosofické fakultě spěchal koupit Stručné dějiny literatury české A. Nováka, neměl jsem ještě potuchy, kdo je ten R. Havel, jehož jméno bylo na titulním listu vedle Novákova a Grundova. Zajímat mě začal jako bibliograf vědeckých prací mého učitele Jana Mukařovského. Tvůj soupis v Kapitolách z české poetiky jsem využítkoval tehdy seč jsem byl. R. Havel pro mě tehdy byl ovšem někdo z oněch lidí již jaksi zralých, hotových a odborně připravených, člověk, jehož jméno, jak si vzpomínám, se vyslovovalo jako záruka dobře splněné práce.

Netušil jsem, že se již po deseti letech setkáme na jednom pracovišti. Naše odborné zameření nebylo zdaleka totožné - Ty jsi literární vědec, ja kulturolog -, i když se velká část našich zájmů shodně týkala například obrozeneckého a meziválečného období. Myslím však, že právě proto mohu z vlastní zkušenosti poukázat na něco pro Tvou celoživotní aktivitu příznačného, totiž na neobvyklou šíři Tvého odborného záběru. Patříš k osobnostem, z jejichž díla čerpají nejen blízcí spolupracovníci,

ale které svým vlivem zasahují nejširší okruh odborné i čtenářské veřejnosti.

Tvá badatelská a editorská práce v oblasti dramatu a divadla tvoří sice jen malý zlomek toho všeho, co jsi stačil za první čtyři nebo pět dosavadních desítek aktivního života vykonat. Shodou okolností týkala se však právě témat, která mě zvláště zajímala. A mohl jsem si proto právě na ní uvědomit rys, který je vlastní asi veškeré Tvé práci - spojuje se v ní totiž vždy pečlivá mravenčí práce se schopností podnětně objevovat nové okruhy literatury a nové problémové oblasti.

Tvá edice Šedivého Krále Líra mě například už dlouho láká k napsání studie o dramaturgii počátků českého obrozenského divadla. Zdá se mi, že poměr Šedivého k Shakespearovi i k jeho německým zprostředkovatelům skrývá ještě mnoho záhad, jejichž rozluštěním bychom mohli dospět blíže k divadelní osobitosti prvního českého profesionálního souboru. Lituji, že jsem v době sestavování tohoto sborníku stále ještě teprve na začátku této práce - hotová studie byla by asi cennějším příspěvkem než tato letmá poznámka.

Také diskuse o Vančurových dramatech, dodnes nedokončená, ať už v odborné literatuře nebo v tvůrčí praxi, dostala teprve Tvou edicí Vančurových her solidní základ, který bude natrvalo výzvou dalším pokračovatelům.

Schopnost uplatnit pracovní detailní analýzu a kri-

tiku textu tak, aby otevírala cestu k nejzásadnějším úvahám o studovaném jevu - to je tedy to, čeho jsem si u Tebe vždy zvláště cenil. Tuto Tvou přednost jsem si oblíbil natolik, že ji pokládám pro sebe jaksi za vzorovou.

Smím-li v závěru přejít k vyznání již ryze osobnímu, mohu prozradit, že to není to jediné, v čem bych rád uvítal alespoň částečnou podobu své budoucí životní dráhy se způsobem, jímž po ní kráčíš nějaký ten rok předemnou. Moji přátelé mě varují před příliš optimistickými nadějemi v tomto směru. Říkají asi tolik, že v sedmdesátí se málokdy sejde tolik šťastných předpokladů, jako je Tvá fyzická i duševní svěžest, Tvá odbornost, v níž se filologická erudice pojí s literárním talentem, Tvá neumdlévající chuť do práce, Tvé zkušenosti a nakonec i Tvá přirozená moudrost, доброта a rozvaha.

Říkám jim: alespoň něco z toho!

Tvůj

A d o l f S c h e r l

T r o c h u v z p o m í n á n í

Rudolfu Havlovi že je sedmdesát? To přece není možné! Když někoho potkáváme denně více než čtvrtstoletí, ani si neuvědomujeme, jak ten čas utíká.

Rudolfa Havla jsem poznala při jednosemestrovém kurzu textologie v roce 1955, který bohužel nedokončil, protože onemocněl. Velmi brzy jsem se s ním však setkala znovu, už po svém absolutoriu, když jsem nastoupila do literárního archívu Národního muzea, který tehdy vedl Dr. Karel Švehla, ředitel knihovny Národního muzea a zároveň Havlův kolega z brněnské filozofické fakulty. Od té doby - vzhledem k tomu, že literární archív i Ústav pro českou literaturu ČSAV měly od počátku padesátých let stejné sídlo, budovu bývalého strahovského kláštera - jsem neztratila Rudolfa Havla z očí, protože ani v posledních deseti letech, kdy už je v důchodu, nepřestal pracovat jako badatel a spolupracovník obou těchto ústavů. Měla jsem možnost pozorovat ho při práci velmi různorodé, ať už jako vědeckého tajemníka Ústavu pro českou literaturu, vždy energického, pohotového, a přece stojícího spíše stranou (často zbytečně, z přílišné skromnosti), nebo jako trpělivého a houževnatého badatele ve fondech literárního archívu, nebo jako nesmírně pečlivého a kultivovaného textologa a editora. Jakmile se nějaká akce nebo společná práce, k níž dal podnět nebou kterou přímo zorganizoval, dostala do pohybu, ponechával jiným,

aby se postavili do čela dalšího úsilí, kolegům, kteří zastávali navenek významnější funkce nebo jejichž jména měla - třeba jen dočasně - výraznější zvuk. Nechci tím tvrdit, že si jeho práci přisvojovali vědomě, rozhodně se však často stávalo, že ona původní iniciativa a ona černá, denní dřina, bez níž by se neobešli, ano bez níž by většina velkých děl nespátřila světlo světa, nebyla jimi po právu a spravedlivě oceněna.

Zásluhy Rudolfa Havla jsou velmi značné, i když snad nejsou na první pohled patrné pro ty, kdo nebyli "u toho". Považuji za svou povinnost zmínit se aspoň o těch, o nichž vím z vlastní zkušenosti. Byl to Rudolf Havel, který si byl od počátku dobře vědom toho, jaký význam má literární archiv jako materiálová základna pro studium dějin české literatury. Proto mu a jeho pracovníkům věnoval mnoho nezištné pozornosti a pomoci. Bez jeho osobní podpory by například nevznikl ani Sborník národního muzea, řada C-literární historie, na jehož koncepci i reálné podobě měl výrazný podíl. Později dal odbornou radou i svými příspěvky základní ráz nově vzniklému sborníku Literární archiv, který vydává Památník národního písemnictví od roku 1964 (po převzetí sbírek literárního archivu od Národního muzea). Literární archiv vděčí Rudolfu Havlovi především za nebývalý rozvoj svých sbírkových fondů. Pozorně sledoval a usměrňoval akviziční politiku literárního archivu již v době, kdy archiv bojoval o své osamostatnění v rámci knihovny Národního

17

muzea; ještě bezprostřednější a hlubší byl jeho vliv na podobu literárního archívu později, když se stal součástí Památníku národního písemnictví a jeho sbírky se začaly prudce rozrůstat. Rudolf Havel jako tehdejší vědecký tajemník Ústavu pro českou literaturu ČSAV dosáhl užšího sepětí obou pracovišť a intenzivnějšího využívání archívních fondů pro literárně historickou práci, a to v období, kdy se práce s archívním materiálem poněkud podceňovala. Byl a zůstal dodnes nejvýznamnějším, protože nejstálejším, nejzkušenějším a osobně nejangažovanějším členem nákupní komise literárního archívu. Jeho široký rozhled a mnohostranné vzdělání, jeho osobní styky v literárních a kulturních kruzích a v neposlední řadě jeho jedinečný cit pro badatelskou hodnotu pramenného materiálu umožnily literárnímu archívu získat celou řadu korespondencí, rukopisů i celých písemných pozůstatků mimořádného významu. Právě osobnost Rudolfa Havla otevřela pracovníkům literárního archívu mnohé zavřené dveře. Jeho osobní přátelské vztahy k mnoha významným osobnostem - od Ivana Olbrachta a Antonína Zápotockého až po Karla Konráda, Karla Nového, Vladimíra Holana, Jaroslava Seiferta aj. - dávají kulturní veřejnosti záruku, že výsledky jejich celoživotní práce se dostávají do dobrých rukou. Havlovy osobní styky jsou dány jeho širokými kulturními zájmy: mezi jeho přátele patří nejen spisovatelé a básníci, ale i všichni ostatní pracovníci v oblasti literatury v nejširším smyslu slova - redaktoři, nakladatelští pracovníci, literární vědci, kritici, sběra-

12

telé, a také osobní přátelé a spolupracovníci známých osobností naší kultury, kteří se na jejich práci nějakým způsobem podíleli a přispívali k vytváření celkové kulturní atmosféry té které historické etapy. Pověstné jsou v tomto smyslu zápisníky, do nichž si Rudolf Havel zaznamenává všechny údaje, které pokládá za důležité nejen pro svou práci, ale i pro práci jiných literárních badatelů. Jen ten, kdo pracuje po dlouhou dobu a literárně historickým materiálem, dovede plně ocenit význam této mnohaleté vytrvalé dokumentační práce. Vždyť objasnit dobovou narážku v dopise, určit dávno zapadlé jméno nebo pseudonym apod. je velmi důležitou, byť často nedocenovanou součástí naší každodenní odborné činnosti.

Rudolf Havel znamenal pro mladší generaci příklad a výzvu ještě v jiném smyslu - dal podnět a směr soustavnému využívání archívních fondů, a to jak ve smyslu metodickém, tím, že podstatnou měrou přispěl ke kodifikaci edičních zásad a vypracování nových norem pro vydávání klasických děl české literatury (významnou roli sehrál při přípravě příručky Editor a text z roku 1971), tak prakticky, svým osobním podílem na vydávání literárních památek, korespondencí a jiných dokumentů, které dokreslují vývoj novodobé české literatury. Je třeba zdůraznit, že Rudolf Havel přitom nestál nikdy na stanovisku usce odbornickém, nýbrž přistupoval k svým úkolům z hlediska potřeb naší národní kultury.

Nesmíme opominout ani další impuls, impuls, který dal

Rudolf Havel práci literárně slovníkářské. Jako vydavatel (v posledních desetiletích jistě jeden z nejpłodnějších) dobře věděl, s jakými obtížemi se setkává každý, kdo pracuje v této oblasti: na každém kroku naráží na neznámá jména, nejasné narážky, nedatovaná vydání, nejasné skutečnosti. Jak nedokonalé, mezerovité jsou dostupné biografické a bibliografické pomůcky - pokud nechybějí vůbec! Při Havlově pojetí literárně historické práce je jen přirozené, že byl hybnou silou při vzniku Slovníku českých spisovatelů z roku 1964, vlastně jediného novodobého slovníku toho druhu. Je naší samozřejmou pracovní pomůckou; teprve představa, že bychom ho neměli, nám umožňuje spravedlivě ocenit jeho význam.

Rudolf Havel nás učil účtě k faktům, účtě k nenápadné, vytrvalé a z hlediska vnějšího efektu nepřitažlivé práci literárně historické, biografické, editorské apod. Tolik se toho dnes mluví o nových koncepcích literárně vědné práce založených na poznatcích teorie informací, využívajících moderní výpočetní techniku apod. Ale málokdo si uvědomuje, že k tomu, aby vůbec mohla vzniknout podobná automatizovaná informační základna, tu musí být desítky a stovky pracovníků typu Rudolfa Havla, kteří pro ni zpracují dostatek spolehlivých a relevantních počátečních informací. Je nepochybné, že schopnosti i talent Rudolfa Havla daleko překračovaly všechny tyto uzce služební úkoly, a věnoval-li přesto většinu své energie a času tomu, aby vytvářel lepší podmínky a větší prostor pro prá-

ci jiných, svých kolegů a přátel, docházelo k tomu pravděpodobně proto, že ho neustále někdo potřeboval jako pomocníka, rádce, spolupracovníka a přítele a on nedokázal ve své skromnosti a obětavosti odřít, a tak pomáhal ostatním i za cenu odložení vlastní práce. V širokém povědomí literární veřejnosti se stalo jméno Rudolfa Havla pojmem zaručujícím vysokou odbornost, důkladnou erudici, všestrannou důvěryhodnost a neumdlévající důkladnost. A těžko by se dalo i jen vypočítat, k čemu všemu dal popud, co vše by bez jeho spolupráce uvázlo hned ve svých počátcích. To, co je pro většinu lidí jen úmornou dřinou nebo pouhým řemeslem a rutinou, je pro Rudolfa Havla tvůrčí a inspirující činností, které dává své srdce. Na každá jeho práci poznáváme jeho osobnost, jeho spontánní zaujetí pro skutečné hodnoty, jeho duševní pružnost a energii, jenž jsou charakteristické i pro jeho osobní vystupování. Rudolf Havel je nadto laskavý člověk, který dokáže ocenit práci svých kolegů, aniž slevuje ze svých vysokých nároků, a který je vždy připraven pomoci radou i činem. A snad proto ho máme tak upřímně rádi.

J a r m i l a M o u r k o v á

V mnohostranné činnosti Rudolfa Havla a v jeho živých stycích s nejrůznějšími kulturními institucemi má podle mého soudu místo nikoli poslední Památník národního písemnictví a jeho Literární archiv. Havel patří k těm, kdo stáli při vzniku Památníku, obětavě se účastnil ideových a organizačních prací. Měl výrazný podíl při koncepci a přípravách stálé expozice, která byla projektována a brzy i realizována v tehdy nově adaptovaných románských síních strahovského kláštera a v jeho krásných barokních prostorech, a sám byl autorem libreta jungmannovské expozice.

Byl však také iniciátorem úzké spolupráce Ústavu české literatury ČSAV s Památníkem národního písemnictví, spolupráce, která se po celou dobu trvání Památníku pěkně rozvíjela a byla a je pro Památník velmi cenná a užitečná. Jeho zásluhou našel Ústav pro českou literaturu v prostorech strahovského kláštera, patřících Památníku, i své sídlo - ku prospěchu obou institucí a jejich pracovníků.

Všude, kde bylo třeba pomoci, mohl Památník vždycky spoléhat na Havlovu účinnou podporu. Svou radou a zkušenostmi pomáhal při přípravách výstav, pomáhal v ediční a publikační činnosti. Od počátku ochotně a obětavě pracoval v redakčních radách obou sborníků, které Památník vydává, sám v nich také publikoval. Byl a je až dosud členem nákupních komisí. Nejužší je Havlova spolupráce s Literárním archivem, kde je jeho vytrvalá a laskavá pomoc

patrná na všech úsecích. Literární archiv, u jehož vzniku v Národním muzeu stál kdysi sám Josef Dobrovský a který dnes chová jako jeden z nejvzácnějších celků také jeho literární pozůstalost, soustředil za dobu svého téměř stošedesátiletého trvání vynikající památky české obrozenské literatury, a nové i nejnovější literatury. Rozkvět, jehož Literární archiv dosáhl, není jen dílem jeho pracovníků, ale je také zásluhou velkého okruhu příznivců, mezi nimiž má Havel přední a čestné místo. Havel se staral hned v počátcích o to, aby byly do Literárního archivu delimitovány z Ústavu pro českou literaturu některé literární pozůstalosti, které tam byly do té doby uloženy. Jeho přátelské styky s básníky, spisovateli a kulturními pracovníky přispěly v dalších letech k obohacení Literárního archivu o cenné rukopisy a soubory korespondencí.

Dvě radosti jsou vlastní každému archiváři: radost z fondů, které spravuje a zpracovává, zejména jsou-li to fondy vzácné a cenné, a radost z toho, že může zpřístupňovat toto bohatství badatelům, a že se může podílet na jejich objevitelské radosti. Rudolf Havel od začátku naší spolupráce vydatnou měrou přispěl k těmto mým archivářským radostem. Přispěl k nim tím, že jeho přičiněním byly obohaceny fondy archivu, přispěl k nim však také svou badatelskou prací v jeho fondech, které výborně zná. Patřil a patří k jeho badatelům nejpilnějším, nejlepším a k privilegovaným. Rád jej pozoruji při jeho badatelské

práci. Je to práce pečlivá, soustředěná a je při ní patrná jeho úcta k rukopisným památkám, které zpracovává. Připadá mi, jako by chtěl proniknout do všech podrobností toho, co je předmětem jeho studia. Příslovečná však je i jeho ochota ke spolupráci s mladými pracovníky Literárního archívu.

Váží si ho zejména ti, kteří mu připravují archívní materiál ke studiu, kteří s ním přicházejí do styku ve studovně. Mají v něm svého privilegovaného badatele, kterému rádi vycházejí vstříc v jeho požadavcích, a o němž dobře vědí, že si váží i jejich práce, má pro ně vždycky vlídné a laskavé slovo povzbuzení.

V dřívějších dobách jsem obvykle Havlovi připravoval studijní materiál sám. Spřátelili jsme se při této práci. Rád vzpomínám na naše první setkání. Dr. Havel, který tehdy pracoval na Slovníku spisovatelů, a Dr. Heřman, který připravoval edici díla Dobrovského, mi poslali své badatelské požadavky, o nichž jsem s nimi potřeboval předem pohovořit. Šel jsem za nimi nahoru do jejich ústavu a k velikému překvapení jsem zjistil, že oba sdílí společnou pracovnu, v níž bydleli téměř po dvě století strahovští knihovníci. Bylo v tom cosi zvláštního. Přišel jsem za vydavatelem spisů Josefa Dobrovského a našel jsem jej tam, kde sídlíval Ungar, Dlabač a jejich nástupci a kde je navštěvoval Dobrovský. A přišel jsem za vědeckým pracovníkem, který připravoval slovník českých spisovatelů, a on seděl v místnosti, v níž psal kdysi Dlabač svůj znamenitý lexikon českých umělců, a do níž za ním tehdy přicházeli čeští básníci,

1

spisovatelé a kulturní pracovníci, jejichž památku Havel oživuje. Od té doby jsem viděl v obou, v Havlovi i Heřmanovi, strážce a pokračovatele duchovní tradice, která žila na Strahově svůj domov. O to radostněji jsem po celou další dobu pomáhal Havlovi i Heřmanovi v jejich práci a po smrti Heřmanově ještě více tomu, který tu zůstal. Bylo a je mezi námi tiché vzájemné pochopení a laskavé porozumění. Kdykoli bylo a je potřeba, věděli jsme a víme oba, že si pomůžeme rádi a samozřejmě.

A tak nyní když prvému z nás se dovršuje sedmé desetiletí, co lepšího by mu měl přát ten, který se pomalu, ale jistě, k témuž věku blíží, než ještě mnoho krásné a mladistivé radosti z objevů a tvůrčí práce - Deo propitius ad multos annos!

P a v e l K ř i v s k ý

Se jménem Rudolfa Havla vystupují z mé paměti slavná jména české literární vědy: Albert Pražák, Miloslav Hisek, Norbert Brund, Karel Krejčí, Jan Mukařovský, Felix Vodička a mnoho dalších. Některé z nich jsem snad uviděl poprvé právě ve společnosti Havlově. A přitom nejsem zase takový pamětník, jsem o patnáct let mladší, ačkoli vypadám o patnáct let starší než Rudolf Havel.

Opravdu, těžko uvěřit, že ten jemný, štíhlý, taktický jinoch je pamětníkem nejmenší padesáti let české literární historie a vědy. Jeho jméno splynulo s doposud nejrozšířenější a nejpoužívanější příruční knihou dějin české literatury: Arne Novak, Norbert Brund, Rudolf Havel. Nedávno jsem se dozvěděl, že za poslední vydání této knihy platí antikvariát 180,- Kčs/. Z této mravenčí literárněhistorické práce/v níž Havel soustavně pokračuje/se zřejmě vyvinula i jeho činnost slovníkářská, ediční, bibliografická, literárněarchivní.

Někdo se zdá, že je to neefektivní, málo hodnocená, občas dokonce přezíraná literárněvědná neuristika. Ale ti, kdo si něco takového myslí, by bez této předběžné práce ve své "hoch věd" možná neudělali ani krok.

Zakusil jsem několikrát, co to znamená napsat pouhý článek o literárněhistorickém problému, než-li k němu člověk předem utříděn textový a bio-bibliografický materiál. Je to jako když se chystáte stavět dům a musíte si k tomu nejdříve nalákat štuky, vykasit vápno a uplácat a vypálit cihly. Musíte se jako kůň a žádný veliký činžák nepostavíte. Teprve pak s touto pomyslíte na ty, kteří tuhle nezbytnou mravenčí práci vykonávají, systemizují a organizují za vás.

Můžeme pracovat jakoukoli metodou, literární věda vždy
vstane vědou o knihách a jejich autorech. A kniha - to je
bezpečný a spolehlivý text a její tvůrce - to jsou spoleh-
livá data z jeho života a tvorby. A literární dějiny jsou
řetězení tvůrců a jejich děl do smysluplné řady.

Dokonce i tam, kde hodláme programově metodicky pracovat
jen s textem, musíme vědět, kdy a jak vznikl, jak se pří-
padně dále měnil a vyvíjel a kdo byl jeho tvůrcem/pokud
jde o dílo anonymní či kolektivní, kde nelze přesně sta-
novit podíl jednotlivých tvůrců, i když jsou známi/.

Ale teď vidím, že se rozohnuji poněkud zbytečně: tohle
všechno je přece mezi seriózními literárními vědci noto-
ricky známo a uznáváno a pokud má bibliografická a slov-
níkářská práce opět problémy s cenzurami různého druhu, je
to jen další špatné vysvětlení pro dobu, která takové před-
poklady znovu zplodila.

Pro svou neúnavnou a soustavnou literárněhistorickou,
bibliografickou a encyklopedickou práci má Rudolf Havel
v naší literatuře čestné místo spolehlivě zajištěno. A to
nehlaví: o jeho vzácných lidských vlastnostech, jako je
širokost, obětavost, upřímná přátelství a věrnost, jimiž za-
hrnuje bezmála vše čestné a poctivé, co v současně české li-
teratuře existuje. Potřebujete-li v čemkoli pomoci, ať už jde
o zjištění dat nebo přijetí knihy, obraťte se na Rudolfa
Havla obrátit s plnou důvěrou: nebudete oslyšeni.

Měli jsme štěstí, y všichni, kteří jsme aspoň několik
let mohli spolupracovat s člověkem tak vzácných lidských
kvalit a ryziho charakteru.

F r a n t i š e k K a u t m a n

D r a h ý R u d o l f e ,

seznámili jsme se, bude to pomalu dvacet let, v Ústavu pro českou literaturu. Pracovalo se tenkrát usilovně na "modrém" slovníku. Tak jsem Tě zblízka poznal. Na Strahově jsem nepobyl dlouho, zůstalo mně však několik zážitků, které se uložily k mým vzácným vzpomínkám. Je to především vzpomínka na Tebe. Zdaleka se netýká jenom pracovních setkání v slovníkovém oddělení, kde jste měli starostí a roboty nad hlavu. Nejzřetelněji mně v duši utkvěla Tvoje laskavá tichá skromnost, jakýsi dobrotivý jas, který jako by prozařoval odněkud zevnitř, z nějakého klidného a vyrovnaného názoru na pozemské bytí. Prosvítal z očí, ze slov, kterých nebylo nikdy mnoho, z kamarádeckého, tolerantního jednání. Když zároveň pomyslím na preciznost Tvé odborné práce a na Tvoji nesmírnou píli, říkám si - bože, to by bylo dobře na světě, kdyby takových lidí bylo kolem nás a s námi víc!

Při pozdějších setkáních, nemnohých a spíš nahodilých, se mně vždycky zezdávalo, jako bychom se znali velice dobře a dlouho. Dokonce jsem si na chvíli s jistým dojetím pomyslí, že se snad musíme znát od mladých let nebo že pocházíme z téhož rodného kraje. Také Tvoje dílo, především editorské, se vždycky týkalo autorů, kteří jsou i mému srdci blízcí, ba nejdražší, ať si připomenu třeba Vančuru, Olbrachta nebo Seiferta. Korespondenci

bratří Mrštíků "Nedosažené sny", kterou jsi tak překrásně připravil, jsem přečetl vzrušeně, s mocným citovým zaujetím. Jako by z ušlechtilosti autorů, jimiž ses jako editor, badatel nebo překladatel zabýval a s nimiž ses důvěrně sbližoval, přecházelo něco k Tobě, do Tvého charakteru. Ty jsi jim zase svou navýsost pečlivou a láskyplnou prací pomáhal k jejich nejpřítomnějšímu životu.

Jsou lidé, o nichž širší veřejnost mnoho neví; pracují nehalasně, zato hodně znají a mnoho dovedou. Vytvořili dílo snad nenápadné, ale až podivuhodně úctyhodné, trvalé dílo, bez něhož si naši kulturu neumíme představit. Ty k těmto vzácným lidem patříš.

Rudolfe, děkuju Ti za přátelství.

J a r o s l a v O p a v s k ý

Stisk ruky Rudolfo Havlovi k sedmdesátinám

Nevídám Rudolfa Havla často. Naše schůzky bývaly vždy jen pracovní anebo to byla jen letmá setkání. Ale vždycky jsme si měli co říci. A doma, mezi svými knihami, cítím často, jak je mezi nimi přítomný. Patří mezi strážce české literatury, její čistoty a vytříbenosti. V jeho práci dosáhla naše editorská činnost bezesporu mistrovské výše a vědecké přesnosti. Za to mu patří dík všech, jimž se stala česká kniha ať tak či onak osudem.

Poznal jsem Rudolfa Havla jako přesného a nezištného vědeckého pracovníka, plně zaujatého vždy svým autorem. Z našeho styku uvedu alespoň jeden příklad za všechny: potkal jsem ho jednou nedaleko Karlova mostu a sděloval jsem mu, že snacha básníka Antonína Sovy paní Marie Sovová našla při stěhování balíček s dopisy F. X. Šaldy Antonínu Sovovi a zapůjčila mi jej. A Rudolf Havel okamžitě reagoval a prozradil mi, že ví o dopisech Sovových Šaldovi, o nichž se léta tradovalo, že shořely při náletu v únoru 1945 v bytě Šaldova bratra na Vinohradech. A tak mohla vzniknout knížka, v níž jsem tyto dopisy v roce 1967 v Akademii v edici Prameny k dějinám české literatury vydal. Rudolf Havel má na tomto vydání nesmírnou zásluhu a nebýt toho náhodného setkání, sotva by tato knížka zrodila.

141

Za to tedy i za všechno, co Rudolf Havel udělal, dělá a bude jistě ještě, ještě dlouho dělat pro českou literaturu, mu patří i můj dík a upřímný stisk ruky s přáním zdraví, tvůrčí pohody a osobní spokojenosti k jeho sedmdesátinám.

J o s e f Z i k a

Č t v e r o s e t k á n í

Když jsem se v roce 1947 rozhodl studovat češtinu, dostal jsem od rodičů Stručné dějiny literatury české Arne Nováka upravené dr. Rudolfem Havlem a prof. Antonínem Grundem. Po školském Kotrči-Kotalíkovi otvíraly svět literatury dokořán. Od nejdelších a nejhezčích pomaturitních prázdnin mě provázely dodneška. Na fakultě byly jako stvořené ke studiu. K první státnici jsme z nich opakovali za zvláštních okolností s přítelem Vladimírem Justlem: byl tehdy neprávem vyloučen ze studia a úředničil, vytrvale a důsledně se však připravoval se mnou, přestože sám ke zkoušce nemohl. - Když jsem si později pročítal Novákovy Přehledné dějiny, vadila mi jejich nepřehlednost, detailismus, místy i vyjadřovací ornamentika. Pan doktor Havel měl šťastnou ruku a udělal z Arne Nováka výbornou studijní knihu optimálního rozsahu, baedekra dějin české literatury - aspoň pro můj /poslední nereformovaný/ ročník češtinářů. Dodnes nemáme lepší.

Druhé setkání bylo korespondenční. Z vojny jsem se v mladistvé naivitě ucházel o aspiranturu, nemaje nic než futrál s diplomem. Situace jako stvořená pro odmítnutí předem a hodně zvysoka. Pan doktor Havel tenkrát sdělil výsledek neznámému desátníkovi lidsky, s pochopením a dokonce i povzbuzením. Nejenže to nevzalo vítr z plachet, ale pomohlo je napnout. Lodička doplula, jinak a jinam, ale to už je jiná historie.

Za nejlepší praktickou školu pro každého, kdo se chce

zabývat literaturou, považuji stůl nakladatelského redaktora. Za tím svým jsem se k přísné textologii příliš nedostal, ale setkání s editorskou prací dr. Havla na spisech B. Němcové, I. Olbracht, Vl. Vančury mi otvírala tuto subtilní a důležitou literární oblast; výklady knihy Editor a text považuji za pracovní v nejlepším slova smyslu. Jako začínajícího slovacistu mě zaujalo, když jsem v publikaci Božena Němcové ve vzpomínkách našel i slovenské texty, což u nás nebývá zvykem. Dodnes mám v živé paměti doslovy dr. R. Havla. Všestrannou znalostí autora a problému, věcnou i vyjadřovací přesností a úsporným vyjádřením mi připomínají, jak má vypadat vzorný doslov. Třístránkový výklad Olbrachtových povídek O zlých samotářích mi řekl víc než dlouhé studie a pomohl mi, když jsem si před léty ujasňoval vztah české předválečné generace ke Slovensku.

Redakční stoly mě přitahují, třebaže mi už žádný nepatří. Za jedním sedává kamarád Vladimír Justl. U něho buď v Odeonu nebo doma jsem poznal literárního vědce dr. Rudolfa Havla osobně. Získal si mne hned napoprvé svou samozřejmou upřímností a srdečností i jemným, řekl bych anglickým humorem. Na toto setkání i všechna další si rád vzpomínám. Každé mě nějak obohatilo. Přeji si, aby jich v budoucnu bylo co nejvíc - těch tváří v tvář i těch nad stránkami knih.

Všechno nejlepší, pane doktore!

E m i l C h a r o u s

N a p ř í č g e n e r a c e m í

S panem doktorem Havlem jsem se seznámil záhy poté, co jsem začal pracovat v Ústřední půjčovně filmů jako redaktor titulků. Dr. Havel ovšem na vytváření filmových překladů spolupracoval už dávno předtím: jeho rukama prošly tisíce listin s podtitulky, aby k nim - většinou ze dne na den - připojil své kritické připomínky. Pan doktor jako na slovo vzatý češtinář tedy už hezkou řádku let pečuje o gramatickou správnost a jazykovou čistotu oněch větiček, které potom blikají ve ztemnělém kině na spodním okraji promítacího plátna a které jsou obvykle klíčem k pochopení každého filmového díla. Tolik suchý popis práce, při níž se s dr. Havlem pravidelně setkávám už téměř sedm let....

V souvislosti s připomínkami dr. Havla jsem si záhy začal uvědomovat mnohé, co běžnou pracovní rutinu dalekosáhle přesahuje a co z ní dokonce může udělat zábavu: páně doktorovy komentáře nejsou totiž jen suchým výčtem chyb a nepřesností, ale zároveň a především vtipnými miniúvahami nad smyslem nějakého sporného slova či věty. Kromě toho, že dr. Havel je nadán smyslem pro humor, jsem si časem všiml i dalších rysů jeho podivuhodné osobnosti. Třeba jeho fantastické přesnosti co se týče domluvených příchodů, podle nichž si lze doslova řídit hodinky. Nebo jeho stoprocentní spolehlivosti, která jemu připadá samozřejmá, kvůli níž jsem se však občas do hloubi duše styděl a proklínal svou lehkomyšlnost a zapomětlivost....

Kdysi jsem pana doktora poprosil, aby mi před odevzdáním přehlédl diplomku. Slíbil, že se na práci podívá a po týdnu ji přinesl s mnoha stránkami velice užitečných připomínek. Udělal to bez nejmenšího nároku na honorář či protislužbu, z dobré vůle, ze zájmu o věc a snad trochu i ze sympatie. Po létech to učinil znovu, když moje bývalá žena odevzdávala do nakladatelství svůj první překlad knihy. Časem jsem se při našich pravidelných pracovních setkáních začal pana doktora na leccos vyptávat: vytušil jsem totiž, že se svrchovaně vyzná nejen v české gramatice a stylistice, ale že také rozumí literatuře a historii a může mě - čerstvého absolventa - o mnohém poučit takříkajíc z první ruky. Pak jsem se dozvěděl, že se jako jeden z mála lidí pravidelně stýká s Vladimírem Holanem. Když zjistil můj zájem o dílo tohoto génia moderní poezie, sháněl mi po Praze dávno rozebrané svazky jeho sebraných spisů....

Naše rozhovory se však postupně přestaly točit pouze kolem literatury a umění: uvědomil jsem si totiž, že tenhle moudrý muž, od kterého mě numericky dělí téměř čtyřicet let, zosobňuje onu tajemnou schopnost nezestárnout. Pochopil jsem, že mladým lidem nejen zdvořile naslouchá, ale že se s nimi pokouší vést jakýsi dialog napříč generacemi a že si s nimi má co říct. Právě v tomhle umění se možná skrývá kousek onoho nedefinovatelného tajemství, kvůli kterému jakoby se na kulaté jubileum dr. Rudolfa Havla chtělo prostě zapomenout....

Jan Foll

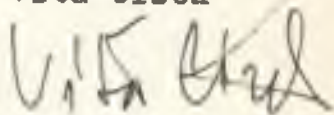
Jan Foll

P.S.

Vážený pane doktore!

Když dělají dva totéž, není to prý totéž. Ale bývá to často skoro totéž, což už je skoro jako jedno a to samý. A tak se na mě nezlobte, že se jenom připojuji k tomu, co napsal můj kolega Jeník / s kterým děláme v práci oba totéž /, místo abych napsal svou vlastní variantu. Snad bych se ještě zmínil o Vašem porozumění a zájmu o mladé veršotepce, popřál Vám co nejvíc svěžesti a elánu do příštích let a nakonec vyslovil přání, aby nám to v sedmdesátí myslelo zrovna tak jako Vám..

Víťa Čížek

H a v e l (Gallus),

sv.benediktin irský a misionář, žák Kolumbánův,
jejž provázel r.585 do Francie, založil 614 ve Švý-
cařích klášter po něm nazvaný, jehož prvním opatem
se stal ok. 646. Památka jeho světí se od cirkve
16.října. - V Čechách od starodávna obyčej jest
platiti půlletní úroky o sv.Jiří a o sv.Havle.
O Havlu totiž vypadá jedna ze čtvrtletních lhůt
ročních, na které se jisté smlouvy uzavírají, např.
nájem bytů, čeládky atd.

F.L.Rieger (red.): Slovník naučný,
díl 3, Praha 1863, str.675

Legend a o s v a t é m H a v l u

Byl jeden Kolumbanus, křesťan velmi dobrý. To vidúce rodičové svatého Havla, že tak příkladný jest, i poručili jemu syna svého svatého Havla. Tehdy ten Kolumbanus pojal jest svatého Havla s sebou a chodil jest s ním po mnohých miestech, až jest šel za hory Alpes tak řečené a tam jest na púšti bydlel. A tu svatý Havel, vzem moc od svatého Kolumbana, slovo božie rozsieval a mnohé lidi odvedl jest od bludu. A před obličejem všeho lidu popadl modlu kamennú, zetřev ji, uvrhl do jezera. Tehdy svatý Kolumbanus posvětil jemu kostel i ustavil oltář, v kterémžto oltáři svátosti svaté Aurelie položil jest. Potom svatý Kolumbanus zuostal jest tu tři léta. A když jsú přišli bratří, dával jest jim požehnání ustavičné. Tehdy jednoho času, kdyžto sieti pustil do jezera, slyšel jest ďably, ani volají z vrchu hor, ani vespolek prosie pomoci, aby pútníky, kteřížto jsú zkazili ty modly, odehnali z svého místa. Uslyšev to svatý Havel, požehnáv se znamením svatého kříže, řekl jest: "Zaklínám vas skrze Pána Boha, abyšte odešli a žádného tuto neuraželi!" A pospiechaje k břehu, šel jest do komory a svému mistru vypravil jest ty věci. Tehda on šel do kostela, pozvonil jest a bratří svolal jest. Ale dříve než sú se sešli, slyšeli jsú hlasy od ďabluov, ani s křikem se pryč berú. Tehda jeden želeje toho, že sú modly zkaženy, hrozil jest jim a ob-

žaloval jest je před vévodú, že by oni zvěř lovili. A vévoda rozhněvav se kázal jim odjít pryč. Tehdy dva bratřie, když sú sešli do lesa, lotřie je oblúpili a zbili. Potom také, když jest svatý Havel chtěl jíti pryč, napadla jest jej zimnice a pad k nohám opata svého, ukázal jest jemu, že již nemuož jíti na tu cestu, kterúž jest umienil. A opat domnievaje se, že by pro milost miesta toho nechtěl jíti, řekl jest: "Viem, bratře, že jest těžko tobě pro mě se trudití, ale jáť otejdu. A pravímť tobě, dokavadž sem já živ, aby mše neslúžil." A když jest Kolumbanus s tovaryši svými odšel, svatý Havel siet svú položiv, na lodi přišel jest k Julinarovi knězi, kterýžto uslyšev příčinu jeho, se dvěma kněžími svými Magnoaldo a Teodoro připravil jemu příbytek. A tu když jest přebýval, tázal se jest jáhna kněze Hyldepoldo, zda by kdy nalezl miesto na púšti hodné, ješto by lidé přebývali, a řka: "Žádám na púšti dny své vésti tomuto životu puojčené." A ten odpověděv, vece: "Viem miesto na púšti, kteréžto jest obklíčeno vodami na horách, kdežto nedvědův, vlkuov, vepřuov divokých mnoho. Bojím se, když tě tam uvedu, by tebe nesežrali." Tehda svatý Havel řekl: "Jest-li Buoh s námi, kto proti nám? Kterýž vysvobodil jest Daniele, muožť mě vysvoboditi." Druhý den postaviv krmě v pytlík a vzem siet, odšel jest. Tehda svatý Havel, když jest odšel, chtě se modlití, padl jest mezi bodláky. Tehda vida jáhen, přiběhl jest, aby jeho zdvihl, ale muž boží, předveděv budúcie dobré věci, vece: "Nech mě. Toto odpočinutie mé na

věky věkuov. Tuto přebývati budu, neb sem je vyvolil!" A když se jest pomodlil, vstal jest a z metly léskové udělal kříž a vstrčil v zemi. A měl jest mošnici, kterúž jest na svých plecích nosil. A v té mošnici měl řetěz měděný, kterýmž se jest opasoval po nahém životě. A ten jest pilně zamykal v své mošnici. A když jest umřel, odmekli sú tu mošničku a našli sú řetěz krvavý a ohledali jeho tělo, ano na několik místech až do střev proděl. A tak jest duši pustil.

Zpracováno podle prvotisku českého Pasionálu z roku 1495 na důkaz toho, že není Havel jako Havel.

E. P.

На јш é н о - Про Гавла батюшку,
Сивку - бурку и волка - седого бока.

Havel, Havel!
do lesa zajel
na bílým koní,
vlk ho tam honí.

K. J. E r e b e n: Prostonárodní české písně a říkadla

В некотором царстве, в некотором государстве жили-были Гавел-
батишка и кума Фанушка. Жили они, не ленились, безустали труди-
лись, пашню пахали да хлеб засевали.

Но каждый молодец на свой образец. Долго ли, коротко ли,
однажды собрался Гавел батишка в чистое поле, в широкое раз-
долье. Свистнул сам молодецким посвистом, гаркнул богатырским
покриком: "Сивка-бурка, вещий каурка, стань передо мной как
лист перед травой!" Конь бежит, земля дрожит, из ушей дым
столбом валит, из ноздрей пламя пышет. Гавел батишка сразу же
стал молодцом, что ни задумать, ни сказать, ни пером описать,
вскочил в седло и поскакали к лесу. Сразу ему на встречу
волк-серый бок! хочет он удалого молодца схватить. Пустился
волк-серый бок в погоню, хвостом след замечает, гласно покри-
кивает: "Сейчас догоню! Сейчас схвачу!" Сивка-бурка бежит по
тёмным лесам, по крутым бережкам, по высоким горам, Сивка-бурка

151

ветром бежит, земля дрожит. Гоняет волк-серый бок Гавла
молодца, гоняет, не догоняет.

Песня ладная, сказкаскладная. Гавел батюшка дома сидит,
песни поёт, всем душу веселит, работать помогает.

Do ruského volně převedla Z i n a T r o c h o v á.

V á ž e n é m u p á n u , p a n u d r . R u d o l f u
H a v l o v i , t ě . s e d m d e s á t n í k u .

Milý Rudolfe Havle,

tuším, že duchovně jsme se seznámili
v roce 1949 nad Tvou studií o Březinovi a Schopenhauero-
vi, která vyšla v Listech filologických. Březinou jsem se
pak zabýval pořád, i když v době, kdy jsme se setkali tě-
lesně na Tvém semináři textologie na filozofické fakultě,
dělal jsem hostinského. Potom mezi námi - už v ústavu -
měly smysl boje, ale poznali jsme i místa harmonie a smí-
ření. Pamatuji si, že jsem jednou nepojmenoval oblíbenou
Březinovu rostlinu, kterou jsi mi ukázal. Poznal jsem,
že je to svízeľ, že budu muset poznávat i svět rostlin.
A tak letěl čas. Když za mnou přišel J.Opelík, abych při-
pravil něco pro sborník k Tvým sedmdesátinám, bylo pro
mne vše ještě v tajemných dálkách a já přislíbil. Když
však přišel letní slunovrat, zastihlo mne svítání na zá-
padě /ve Stříbrné/. Bylo mi jasné, že nastaly rozhodující
okamžiky. Nechtěl jsem toho moc psát, moje věčná touha
bylo jediné dílo. Chtěl jsem Ti věnovat jen píseň o
věčném mládí, pak zase žalm odcházejících pokolení. Ale
začínal jsem věčně znova. Nemělo to perspektivy a mě se
zmocnila lítost. Hledal jsem zapomenutí ve víně silných,
abych utopil svůj žal. Snad potom... Potom mě ale zdržela
vedra, pak návštěva , pak moje matka. Když se blížil den
výroční, byli redaktoři jako šílenci. Končila siesta, do-

15

stavila se nálada podobná noci. Zkoušel jsem proto vyjádřit vše v humoristické próze, pak v psychologické analýze. Jsa pod vlivem staré indické filozofie a Platóna, rozhodl jsem se zachytit svůj záměr v symbolech, které by vyjádřily vše. Marně.

Zařazuji se tedy mezi ostatní Tvé gratulanty. Dlouho stáli zástupové - mezi nimi zejména ženy - ,aby Ti přáli. I já, jeden z nejchudších, tisknu Ti ruce a přeji vonné soumraky.

D a l i b o r H o l u b

K a r e l H y n e k M á c h a p í š e
R u d o l f u H a v l o v i

Z Litoměřic dne 21. září

Milý příteli!

Já jsem teď v Litoměřicích co amanuensis u pana advokáta Durase v Lange Gasse NC 199. Dosléchl jsem se tedy od pražských vlastenců, co Vás potrefilo. V kafírně u Komárků o Vás prý převýborně tůhle mluvil pan Týl a světe div se! - pan doktor (hmelenský! Milý příteli, sáhněte v nádra má a víte, co k Vám cítím! - - -

Rád bych Vám poslal darem k narozeninám můj Máj - léč dnes v pondělí 21. nemám již žádného exempláře! To je kritika!!!

Psal mi sem do Litoměřic jeden známý z Prahy o té knížce o Máji, kde všechny kritiky Máje budou sebrány, - a taky že musíte druhý díl co nejdříve spolu vydati, neb pod židlí (?) rukopis již skoro dohotovený má. Mnozí již kritikové se na ni jistotně chystají. Taky mně pár otázek položil stran textu Máje, obzvláště jak prý tomu s těmi uvozovkami v 60 verši Máje, kde proti smyslu jsou

"On nejde! již se nevrátí!-

svedenou žel tu zachvátí."

Zda nemají již za slovem nevrátí se vynacházeti atd.

Pravda jest taková, že /část textu chybí/.

Stejně tak v I. intermezzu, když živlové promlouvají.

Milý Rudolfe, pište mi jistotně, anebo - - je to sen - - - přijdu za Vámi do Prahy. Moje holka Vás též pozdravuje.

Váš upřímný přítel

Hynek Mácha

Adres: Ignaz Mácha, absolvierter Jurist, in Leitmeritz,
Lange Gasse, NC 199

Text edičně připravil

P a v e l V a š á k

K čemu všemu mohou být dobré narozeniny

Dalo mi hodně práce, než jsem dopisy doktora Havla shledal, a stejně všechny nejsou k nalezení. Chybí právě ty, o kterých jsem si myslel, že potvrdí mé zásluhy o jednu vysvětlivku k Olbrachtovu Zamřížovanému zrcadlu, což bych rád uváděl v bibliografii svých prací.

Nedá se nic dělat, budoucí literární historikové mají o čem bádat a já mohu poslat panu doktoru Havlovi nejen blahopřání k sedmdesátinám, ale i knížku, která určitě nasytí jeho zvědavost, jíž před několika lety zdůvodňoval naprostou nezbytnost poučit se o železničářském slangu četbou knížky, která tehdy právě vyšla v Ostravě a nebyla k sehnání. Knížka, kterou nyní posílám zároveň s těmito větami do sborníku doktoru Havlovi, shromažďuje slovníkový materiál ze čtyřiceti druhů českých slangů, což, vypočteno prostým znásobením, znamená čtyřicetinasobně větší nasycení jubilantovy zvědavosti.

Představa pana doktora Havla pilně studujícího slang žáků hokejové třídy ZDŠ v Ostravě-Vítkovicích /nebo třeba takový slang včelařský či cirkusácký/ uprostřed oslav svých sedmdesátin mě blaží, a zavazuji editory, aby ke sborníku knížku přiložili.

České literatuře přeji více takovou krásnou zvědavostí posedlých literárních historiků.

Ale vím, že doktor Havel je jen jeden.

L u b o m í r P e t r

160

o periodizaci dějin české literatury

Tuhle historku Rudolf Havel zná, protože ji jednak sám zažil, a jednak ji slyšel mnohokrát vyprávět. Ale zopakují ji pro upamatování mladších gratulantů a "koledníků".

Byl horký srpnový den a na Strahově, v bývalém klášteře a v budoucím Památníku národního písemnictví, zasedala komise pro chystané Dějiny české literatury. Zvláštností této práce bylo, že vznikala téměř souběžně s expozicí vývoje české literatury v Památníku národního písemnictví. Hlavní důraz se kladl na otázky periodizace. Propracovávala se metodologická hlediska: kam položit mezník vývoje literatury devatenáctého století? Byl jím rok společenského přelomu, rok 1848, když velká díla, jež nazrávala v době předběeznové, vycházela až v letech padesátých? Poté, co předsedající profesor Jan Mukařovský nadhodil další teoretická hlediska, ulpěla debata na mělčině.

Tu se přihlásil vždy dobrý a ochotný pan profesor Antonín Škarka. Prosím, prosím... Nuže teda? - zdvihl hlavu již unavený Mukařovský. Chtěl bych, soudruzi, říci, jak my to ve staročeské literatuře děláme v Památníku, jak my řešíme tam periodizaci.

Nuže, jak vy to děláte? - praví Mukařovský s poslední nadějí v hlase. Prosím, my to děláme podle místností!

112

Nakonec se však otázky periodizace vyřešily nebo nevyřešily, dnes už nevím. Ale Dějiny české literatury byly napsány, alespoň až po Vrchlického a Březinu.

A já tuhle hloupou historku ohřívám jen proto, abych připomněl počátky Ústavu pro českou literaturu, s nimiž je jméno Rudolfa Havla navždycky spjato.

R a d k o P y t l í k

M o u d r o s t p s ů

Komentovaná reedice

"Kdybych si někdy chtěl pořídit psa, chtěl bych jezevčíka, protože je legrační," řekl jsi, a ne jednou. Ach kdybys tak chtěl chtít! I ty by ses stal neodolatelně legračním, jako jsou všichni praví druhové jezevčků. Naučil by ses slídit zrána pod kobercem po brýlích a ponožkách a skládat večer na lože své dlouhé končetiny tak, aby neohrožovaly pohodlí suverénního spoluspáče. Venku by ses pak přechosto blamoval marným voláním věčně mizející chlupaté ještěrky, která šmejdí, hrabe, mlčí, štěká, slyší a je hluchá záseďně podle svého.

Znám tvou odbornou zvědavost a důkladnost. Překvapilo by mě, kdybys alespoň příležitostně nestopoval historické tradice vašeho plemene a jejich rozmanité literární a ideové souvislosti. Neušel ti nešťastnou náhodou jeden nepodepsaný článkuček ve Štěpánkově (+ Tomíčkově) České včele z 24. dubna 1838?

M o u d r o s t p s ů. Anglický časopis The Spectator píše: Roku 1829 obdržel Hamilton, jenž v Caernavonshiru (ve Walesku v Anglicku) statek má, od svého přítele Adringtona pozvání, by k němu do Middlewichu přijel a u něho aspoň čtyry neděle pobyl. Přijav Hamilton pozvání, vydal se se svým miláčkem, psem jezevcem, na cestu. Den po jejich

přijetí do Middlewichu dal se veliký pes, Adringtonovi náležící, do psíka jezevce a nesmírně jej zcuchal. Jezevec, poradiv se s vankem, chvátal do Caernavonshiru, které místo přes sto anglických mil vzdálené bylo od Middlewichu. Rodina Hamiltonova se ulekla náramně, spatříc psíka bez pána se vraceti. Druhého dne však zmizeli jezevec a hafan, jenž napodobně Hamiltonovi patřil. Na stopu jim nebylo možno přijíti; až po několika dnech z Waleska psaní přišlo, v kterém Hamilton psal, že hafan a jezevec, přišedše do Middlewichu a do Adringtoně /sic!/ psa se davše, jej, než kdo přikročiti mohl, roztrhali.

O relativní věrohodnosti zprávy není důvod pochybovat: 1. Z české strany chyběl k případné mystifikaci motiv. Kdo by plýtval vlastní fantazií na námět pro národní obrození tak nepopulární a odlehlý? 2. Angličanům - při jejich tradičním zájmu o zvířata a všeobecně vyvinutých kynologických vědomostech - mohl snad The Spectator předložit nadsazenou nebo výjimečnou psí historku, nikdy však nějaký nepravděpodobný výmysl.

Roku 1829 zaběhl tedy Hamiltonův jezevčík v celkovém čase několika dnů až týdnů dvakrát po sobě trať měřící přes sto anglických mil. (1 angl. míle = 1523,9725 m; 200 angl. mil = 304,7945 km.) - I když připustíme možnost určité nepřesnosti pramenů či výpočtů, jde nesporně o epochální vytrvalostní i rychlostní rekord. Kdyby vám (tobě a tvému člověkovodu) snad někdy někdo chtěl upírat

fortel v běžeckých disciplínách, poučte ho, že když chcete, tak umíte, jak to mj. dokazuje rekord z roku 1829.

Jistě sis připomněl Čapkovu prózu Rekord, vydanou v Povídkách z jedné kapsy rovných sto let po tomto památném datu. (Jak ten mladý cihlářský dělník Václav Lysický trefil bezmála šestikilovým bulížníkem toho rabiáta Pudila na protějším břehu řeky Sázavy, a bezděky tak překonal světový rekord ve vrhu koulí.) - Člověku se nakonec zdá, že je to spíš vztek než láska, co ty hory přenáší.

Etická a ideologická problematika Moudrosti psů je ovšem daleko složitější a mnohoznačnější. Nebyla (např. ve srovnání s Erbenovou Kyticí) likvidace Adringtonova psa až příliš tvrdou odplatou za prestižní zcuchání, jež prokazatelně nezbavilo Hamiltonova jezevčíka ani života, ani zdraví? A jak hodnotíš onen sugestivní moment smečkové solidarity (mocný hafan poskytne spolehlivou záštitu u-raženému jezevčíkovi)? Nemohli v něm naši romantičtí předkové zavětřit jakousi analogii s ideou slovanské vzájemnosti?

Ty ses možná s celou Moudrostí psů už dávno vyrovnal, a já ti nosím chrastí do lesa a zdržuji tě dotazy. Promiň.

K v ě t a H o m o l o v á

M l a d ý S t . K . N e u m a n n o č i m a s o u č a s n í k ů

Žijeme v zajetí jednostranných představ o literatuře, jimiž nás zásobují příručky a jiná oficiální hodnocení. Často se zapomíná, že klasikové nebyli klasiky odjakživa. Aspoň ne pro všechny. Ponořit se do hlubin jejich "předklaskické" existence znamená leckdy ucítit překvapivě svěží závan života, který s bronzovou žváří klasikova pomníku zábavně kontrastuje. Někdy k tomu stačí zalistovat v časopisech:

Neumann, ten tatrmánek z Olšan, ten rytíř bez bázně a hany... Proti takovým lidem musí se rázným způsobem zakročit. Tito lidé mohou mluvit jménem snad podomků, ale ne intelligence.

L.Dyk, Čas, 1898

Pan Kosterka vybírá vstupenky do svých krásných, ješitně pěstěných, předlouhých nehtů. Za ním mladík s hlavou na způsob Krista z německého sentimentálního barvotisku, se splývavými vlasy, sladkohledý a snivě bledý vodí galantně dámy do popředí. Je to pan St. K. Neumann, který píše tak brutální verše. Šarmantní revolucionář, velice etiketní odpůrce vší konvence.

G.Jaroš, Čas, 1896

Každé mladé pokolení má své zvláštní vzteklosti...

Pan Neumann provádí literární sport s anarchismem...Dnešní společnost pan Neumann nenávidí; bylť mlád prolezl útroby society a zhnusil si ji, naše doba je mu ubohá, lidstvo sešlé, v bahnech vleče se prokletou svou prací vyssátý dav a buržoa svůj líný život, společnost je mu třikrát prokletá, na kultury trůně (!) tělo její líné a vyžilé válí se v klíně Evropy se zárodky moru v těžkém lůně šesti-
nedělky; všude hnijící vody s chasou k vrhnutí; ženu lze koupit s polibkem mrtvoly, potulnou fenu... Vše je zkaženo, hnusno, i nevěstky jsou jiné než za starověku; ženy ... jsou paraziti jiného mozku, čekající, aby nejvýš kre-tény dodaly světu, zbytečné samice.

Pan Neumann je rozezlen, zhnusen, unaven, smuten. Namiloval se mnoho panen i divých, řvoucích žen...

Rytíř nového Graalu? Ne, pouze nový rytíř z Manchy! Rytíř smutné postavy, jemuž dobré bydlo zkazilo žaludek, malý buržoa, který by rád zuřil proletářskou notou, anarchisticky nastrojený, neškodný, zbýčkaný mladý pán, trochu nezvedené mládě, které se "vzbouřilo" v buržoasní společnosti a rádo by si zahrálo na enfant terrible s krvavě vykroulenýma očima... Není možno bez úsměvu čísti tuto zuřivou poezii. Pan Neumann vbičovává se do vzteklosti; pění se a soptí jako malý, zuřivý derviš, láteří na všechny strany na společnost zkaženou a zvrhlou... Tu je vidět klasicky, jak ten vylhaný anarchism Neumannův je pouhá póza. A jaký je konečně důvod, že vznikla tato famózní kniha? Zdá se nám bezpečně: Příliš plný žaludek a žádná váž-

ná práce!

G.Jaroš, Čas, 1896

Co dělá p. K. St. Neumann? Inu, co by dělal: Nadává!

Rozvoj, 1900

St. K. Neumann (viděl jsem ho ve Volném jevišti na Hořicích duších) činí dojem ulízané holčičky, černovlasý, umělecký účes. Seděl vedle dvou dam, z nichž jedna nám byla označena za manželku (!) jeho, druhá za mestresu.

A. Kubis, Nový život, 1899

Ale nejvýbornější byl St. K. Neumann. Chtěl být útočný, chtěl být bojovný, a byl neskonale komický.

Radikální listy, 1898

Tento literární tatrmánek vystoupil v sobotním mezinárodním židovském tingltanglu s obvyklou neodolatelnou komikou. Přiběhl se zpěněnou hubou maniakálního vzteklivce a vyštěkl několik zběsilých nadávek proti českým literátům a novinářům.

V.Hladík, Národní listy, 1898

Schůze v Typografické besedě byla schůzí několika židovských komis, pak známých libeňských rváčů a pak několika takových literárních lumpů, jako je Neumann... My nedovolíme, aby takoví lumpové vystupovali jménem naším, jménem inteligence... Na takového Neumanna nesmí se s fackami, ale s metlou. Tomuto spojenci sociálních demokratů, který se chlubí, že má na Volšanech ne dům, ale vilu,

(Hlas: "My ho tam odtud vystěhujeme!" Jiní: "My mu posvítíme, my mu dáme!") se nemůžeme diviti, že se spojil, když neměl štěstí v literatuře, s lidmi, kteří kradou v Klamovce o prvním máji nože a vidličky.

V.Klofáč, Čas, 1898

Je všeobecným přesvědčením, a to i mezi literárními vědci, že bibliografie je nejnudnější část práce v našem oboru. Do nedavné doby jsem si to myslela i já. Z omylu mne vyvedla vnucená práce na bibliografii článků o St. K. Neumannovi. Chtěla jsem se několika ukázkami se čtenářem rozdělit o zábavu a legraci, na kterou jsem si přišla.

S t a n i s l a v a M a z á č o v á

Pane redaktore,

trochu pozdě jsem si všiml, že jsem ve
Vyskočilově hesle udělal chybu; místo Vždyť přece létat
je tak snadné, jak jsem uvedl, má být správně Vždyť pře-
ce létat je snadné.

Odpustě.

Trochu jsem to heslo spravil.

Vladimír Karfík

I v a n V y s k o č i l

29.4.1929

Vystudoval Akademické gymnázium /1948/, herectví a režii na divadelní fakultě Akademie múzických umění, filozofickou fakultu v Praze, obor psychologie, pedagogika a filozofie, specializoval se na klinickou a nápravnou psychologii a kriminální prevenci mládeže /1957/. V l. 1950 - 1957 působil jako externí pracovník v domovech výchovy mládeže /terapie hrou, léčebné aplikace dramatických technik/, 1958 - 60 přednášel psychologii a pedagogiku na AMU. S J. Suchým → pořádal v pražské Redutě textepíly, večery písniček, povídek a povídaní /1957 - 58/. Od založení Divadla Na zábradlí /1958/ byl do roku 1962 uměleckým vedoucím jeho činoherního souboru. Působil v něm jako herec, autor a režisér. V roce 1963 přešel do Státního divadelního studia a založil s přáteli v Redutě volné divadlo Nedivadlo /1963 - 74/. Později působil se svým Nedivadlem v R-klubu /1976 - 77/, v Radiopaláci /1977 - 78/, v Divadle v Nerudovce /1980/, v klubu Futurum /1981/. Podstatná část V. tvorby se hrála nebo četla na scénách malých divadel nebo v rozhlase, část byla publikována v různých časopisech /Květen, Kultura, Divadlo, Divadelní noviny, Plamen, Literární noviny, Sešity, Orientace, Host do domu, Amatérská scéna aj./.

Než Vyskočil vydal první knihu povídek, odvyprávěl je na scéně Reduty. Základní vlastností jeho tvůrčího gesta je stálá výzva k účasti; apel je do té míry skutečný, že autor před knižní publikací dává přednost provedení na scéně, vyžaduje přímý kontakt mezi autorem, textem a posluchačem, hledá partnerství, které při každém provedení činí z mluveného textu originál. Vpodstatě i všechny prózy, které po prvotině zveřejnil, jsou literární fixací, zmrtněním jejich živé, jevištní podoby. Zvláštnost vzniku V. próz se na jejich tvaru projevuje stále zřetelněji. Zatímco v prvních textech dal autor svým vyprávěním většinou tradiční podobu povídky, v Kostech a zejména v Malých hrách vyjádřil už strukturou textů způsob jejich vzniku. Součástí svých textů činí komentáře k nim, komentářem relativizuje sdělované příběhy a zpochybňuje jejich významy. Vrací se k základním situacím, hledá logičtější rozvíjení dějů, vrací se k jednotlivým faktům, interpretuje je jinak a podle toho domýšlí a mění zakončení příběhů. Tento princip vyplývá z V. směřování od příběhů k situacím. V Malých hrách se situace pohybují mezi dvěma póly: situace sdělená a pak probíraná směřuje k analýze postojů, jednání, dokonce až ke zkoumání fyziologie tváření s návody ke ovičení /Návštěva čili návštěva, Tajný tajný/, druhým pólem jsou situace, realizované v rovině řeči, kde vůbec nejde o jakýkoli děj, - jsou statické a jejich rozvíjení spočívá v povídání, ne ve vyprávění, ne v dialogu, ale v samotných slovech, kdy

jedno plodí druhé, v Meziřečech, v nichž "sama skutečnost divadla a představení se stává hrou, zážitkem a účastí, ve které se neděje a není sdělováno nic jiného než samo představování." V 70. letech sleduje V. tvorba dále tuto linii. Je uskutečňována jednostranně scénicky v Nedivadle, prozatím bez literární fixace. Dlouhá řada představení Nedivadla se neliší od předchozí tvorby v principech, ale ve volbě situací. Jestliže V. intelektuálně náročné analytické texty vždycky pracovaly s vyprázdněným jazykem, banalitou a frází, nyní jsou už samy situace jeho představení sdělnější, často se setkáváme s odkazy k zbanalizované historii a s fingovanými historickými fakty /Na staré motivy/.

BIBLIOGRAFIE

Vždyť přece létat je snadné /Pp 1963/, Kostí /Pp 1965/, Malé hry /Pp 1967/, Ivan Vyskočil a jiné povídky /Pp 1971, výbor/, Provedené hry a povídky: Kdyby tisíc klarinetů /1958, s J.Suchým/, Faust, Markéta, služka a já /1959, s J.Suchým/, Trochu /Pp 1959, s M.Macourkem/, Smutné vánoce /1960, s M.Macourkem a P.Koptou/, Auto-stop /1961/, Poslední den /1964, s J.Podaným a P.Boškem/, Tableau, pomyslné představení /1964/ Křtiny v Hbřbvi /1964/, Jen tak /1966/, Meziřečí /1966/, Cesta do Úbic /1966/, Nejkrásnější podzim mého života /1966/, Příběh s vanou /1966/, Paralely /1980, s P.Boškem/, Kurs - druhotní činitelé vzestupu na výše položená

a lépe honorovaná místa, 6 dílů /1973/, Táčky s ptáčky - reminiscence na Kurs /1977/, Rekurs kursu,- organizace náhodných setkání /1977/, Blbá hra aneb Křtiny v Hbřbví /1977 přeprac./, Nehraje se /1977, s texty E.Frynty/, Na staré motivy - 1.Proč Karolína volala dru Baxovi? 2.Cesta Boženy Langové z Kosovy Hory přes Příbram, Lyon, Paříž a luno brdských hvozdů k pražskému magistrátu, 3.Tenkrát na prahu léta v Dojčbrodu - citové vzplanutí a tragické poznání JUC Baxy, 4.Skizka ku pozdějšímu portaitu vrchního župního soudního rady se sídlem v Szege- du, 5.Dr.Šimáně zasahuje aneb szegedinský guláš, 6.Proč tedy vlastně Karolina volala dru Baxovi - shrnutí dosa- vadních nálezů, které jednoznačně poukazuje k nutnosti začít s celým badáním znovu a lépe, /1977 - 78/, Malý Alenáš /1978/, Haprdáns, neboli Hamlet prino dánský ve zkratce, zkratka méně známá verze známého příběhu, kdy tragický hrdina přijde zkratka /1980/.

LITERATURA

V.Karfík v kn. Příběhy pod mikroskopem /1966/. J.Patočka v Divadle 1963, A.Stich v Knižní kultuře 1964, M.Blahyn- ka v Impulsu 1966, Zd.Hořínek v Dialogu 1967, V.Karfík v Orientaci 1967.

vk

- Dobře, Karle. Snad máš pravdu. Ale mohl bys to udělat, už kvůli mně.

- Marně se namáháš. Už tam nevylezu, kdyby si ruce umlátili. A zavři laskavě ty dveře, to jejich plácání mi jde na nervy.

- Slušný člověk řekne prosím, když mu někdo poděkoval.

- Zač mi děkují? Jsou to pitomci, plácají z hecu, věř mi to. Kdo se je o to prosí? Mají brnění, ruce i nohy jim zdřevěněly. Sedí tam už dvě hodiny, potřebují si zacvičit. Prosím. Ale proto jim ještě nemusím dělat šaška.

- Líbil ses jim.

- Já se nechci nikomu líbit. Kašlu jim na to. Kdyby trochu rozuměli divadlu, musel by to být propadák. Já ti něco řeknu, Josefe, mezi námi, tohle je tvoje nejmizernější režie, co pamatuju. To přece víš sám, ne?

Mázl pokrčil rameny a zapálil si.

- Ale aby tě to tak nemrzelo, tak tě ujišťuju, že já jsem už taky dlouho nehrál tak nemožně.

- Kritika tě vychválila do nebe. Dneska zase vyšel jeden referát.

- Ukaž... No prosím, zase další trouba. Smolí se s tím celý týden a napíše takovýhle nesmysl. Já vím, že seděl na premiéře i na všech pěti reprízách. Kritik má

přijít, vidět a napsat.

- Třeba: "Karel Severa se beze zbytku šíl se svou postavou a vytvořil výkon otřesně skutečností. Nehraje, ale žije svou roli." To vyšlo, jak víš, den po premiéře.

- Keci, kecy, kecy. Copak můžu něco prožívat, když mi černá šminka teče do očí, když mě škrtí ten pitomý ornát, když musím dávat bacha, abych neutek tomu tvému kouzelníkovi ze štychu? Ať ten pan referent zkusí laskavě něco pocítit při slovech "... přivoním k ní na kři". Taký jste mohli vzít jiný překlad.

- Je to dobrý překlad.

- Já vím. Ale je to pitomá hra. Hele, Josefe, celý život jsem se na tu roli třás jak ratlík na buřta, ale teď vidím, co je to za obludný nesmysl. Něco ti řeknu - ten Shakespeare byl grandiózní podvodník. Psal to na kšeft, prosím, vykrádal, prosím. To by mi ani tak nevadilo. Ale žere mě ta jeho nadutá soudcovská póza. Víš - to, jak se tváří, jako by do tebe viděl a už předem věděl, co udeleáš. Jak dělá, že všemu rozumí a všechno chápe, to mi jde na nervy. Ta role se nedá prostě vůbec hrát, to ti už dneska můžu říct. Tu prostě nezvládneš, nepoddá se ti... láme tě, nenechá ti nic, co je tvoje, přirezává si tě jako podle lineálu.

- No...

- No to snad ne, lineál to zrovna není, ale takový divný, vyšpekulovaný mustr. Vždyť je to samá schválnost, já nevím, je to k zbláznění... Copak je v tom nějaká lo-

gika? Tak se to přece nikdy nemohlo doopravdy stát. Škr-
tit ženskou! Fujtajbl, to se přece nedělá... A vůbec...
i jinak...

Chvilí bylo ticho.

Severa se zatočil na své šroubovací židli.

- Heleďte, já to dneska dohraju, ale pak s tím praš-
tím. Já už takové nesmysly prostě hrát nemůžu a nebudu.
Vždyť je to blbost na blbost. Vezmi si třeba tu Desdemo-
nu. Je to taková holčička, infantilní typ, to já mám vů-
bec nejradši! A zabouchne se přitom do negra. To může mít
jediný důvod, člověče, věř mi. Je to prostě lačná coura a
jde jen po tom těle. Ale jestli je tohle pravda, jako že
je, copak by ta její sexuální lačnost nesrovnávala moje
rysy s rysy mých přátel a copak by nakonec, po lepší úva-
ze, nelitovala? Já ti říkám, že se Desdemona s tím hnusem
Trouškou vyspala, to prostě jinak ani nemůže být. Nevšiml
sis, jak se na něj věší? Dělá andílka, ale na toho sela-
dona Cassia letí, na to dám krk. A přitom ten moula neumí
ani přejít pořádně z levého portálu do pravého. A když to
Jago vidí, tak na něj nakonec všichni nasadí psí hlavu.
Je to zkrátka všechno nesmysl. Takový Cassio! Vždyť je to
žoldák, primitiv, ženské se před ním samy pokládají, to
už je tak zákon přírody. A ten že by nechal takovou kytič-
ku na pokoji? Řeknu ti, ta Desdemona vypadá jako šestnácti-
letý miláček, ale když se k tobě přitře, jde z ní taková
vůně... Já nevím, čím se to ta Krausová pajcuje. Je v tom
cítit trochu i koudel z toho jejího falešného drdolu nebo

co. Ale je to takový dech jako z břízy nebo z čerstvé olše. Já nevím... Znáš to, když ve strouze taje sníh, svítí na to slunce a fouká přes to teplý vítr... Je v tom i ta hlína... mokrá a otevřená. Sakra, to by přece ten Cassio nevydržel. Nebo ty její prsty... Nebo ty nohy, hlavně od kolen nahoru, to přece musí hnout i s takovým dřevem, jako je ten Trouška, ne? Řeknu ti, prsa to skoro nemá, ale ženská je to jako chleba. Mě jen tak nějakou zelenou jívou neoblaťne, to je prostě všechno podfuk a kamufláž...

Ozval se zvonek a z ampliónu promluvil hlas inspicienta. Mázl se zvedl.

- A řekni Krausové, ať se neopovází jít se nakonec klanět. Jednou je uškrcená, tak má zůstat ležet. Nemám rád, když se mrtvoly chodí klanět. Má, co chtěla, musela s tím počítat. To škrcení je pro takovou potvoru ještě až moc noblí smrt. Kdybych já byl v kůži toho negra, čtvrtil bych ji za živa. Poslouchej, Josefe, čím ona to ze sebe dělá takovou rusalku? Asi je to v rytmu chůze, ne?

- Ukaž, máš rozmazanou pusu. Ještě prošvihneš nástup.

Mázl vzal do ruky rudou tyčinku.

- Dej to sem, nesnesu, když mi někdo sahá na ksicht.

Severa se otočil na šroubovací židli a nahnul se k zrcadlu.

- Jo a proč jsem tě sem hlavně zatáh. Zařídíš laskavě, aby dali pryč to zrcadlo. Rád bych věděl, co má na Kypru co dělat zrcadlo. Jednou musím říkat blankversy a

nemám náladu vidět při tom za kulisy na Krejzu, jak se tam štourá v nose a jak se v portále Trouška cicmá s Krausovou.

Zvonek znovu zadrnčel.

- Dělej, člověče.

- No jo, už jdu. Ale říkám ti, hraju to dneska naposled.

x

Byla to poslední repríza Othella v té sezóně.

Severa se z toho dostal ještě lacino. Šikovný advokát dokázal přechodné zatmění úsudku, dočasný výšin z nervové stability a psychickou depresi, takže rozsudek zněl jen na prosté zabití s mnoha polehčujícími okolnostmi.

E v ž e n T u r n o v s k ý

Prispěvek k depmici humoru

"Šel jsem orchardy a hromady. Před mnou
seděl muž a čel m r hmat. Občas m
kalustoval. Zdálo se mi, že se chvillemi
usmívá. A jak se nedržel a pobaveně
se kasmal nahlas. Byl jsem svědkem, jakou
že to humornostkou krmil žit. Že když m
j opatřil, aby mi vrstva kochu nesele a
jsem do krmiva. Když muž klapl krmem
a chystal se mstoupit, mářil jsem se mu
přes rameno přičíst křídla. Právěli čestně
prerogivou. Smutný jsem usel na jeho místo."

Žit se kulo krmem, mly žit
lante, a zkrvni prám, aby křídla žit m chvillich
smutku a bernadise roznesililo krmem m
moudre krmu a alyste k dočkal žit m
jupel morych (a stále usmívání) m
r plnem žitkem a s neukvapem prarom m
elamem, žitka

Žit krmem
krmem 7K žit VK žit

C h a r a k t e r i s t i k a s blahopřáním

Rozvahou se nehonosí
Úsměv radši v očích nosí
Dlouhán svižný elegantní
Odborník vždy tolerantní
Láskyplný rádce mladších
Filantrop i přítel starších.
Hloubku ducha rozpoznává
Autorský když text vydává
Vážným slovům v zamyšlení
Estetika cizí není
Logika v nich pevně vládne

Blahopřát je proto snadné!

M. N.

mój bratku, a która cię
 wzięła a, słońce a jako spójni
 i ten nasz samowolnie na kark, a
 nie jeden kawałek na puszy, ten
 ydli a dot, ale niedy, z dachu
 znowo, prosto je wlechny rozpięci
 idąc je skromnie słowami, je
 chęć. Ten cię, wzdłuż chęć a
 i ten młody a je plot gło-
 m. Ma chęć, nie a w karku
 znowo znowo. Prosto Prosto a mian
 pędzić pędzić, to a mian spier-
 a. it dala, albo wzdłuż słowami,
 albo a mian a mian pędzić
 a. karmienie a mian tak pędzić.
 a. mian a mian karmienie. a karmienie
 a. a karmienie pędzić, pędzić a
 a. pro kark a. it kark mian
 a. karmienie a. karmienie pędzić
 a. kark a. a karmienie pędzić

je to ~~moder~~ o moderní chvěti,
elzévir nepatí předopas kopy a roun
příjde, a vypadá to asi, jako
? (B.N.) Edyot babička píše de intyrie.

Obchodě tajemství, ale práce si vždycky
to sobě přičti!! uprava!!

* Melom chutná slýžiti moe
na du. Chvalitebné

Opisova

Učlov pro učlon literaturu

mimo 4 p
kromě 2 p

mimo me' p'ně, klusm vylozova
nelm m'clom o práce

Bud' se m'ni' přívětivě píše .

h

